

**T.C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İşletme Anabilim Dalı
Finans Bilim Dalı**

Yüksek Lisans Tezi

**TÜRKİYE'DE YILLARA GÖRE KREDİ KARTI
KULLANIM DURUMU ve BATIK KREDİ KART
BORÇ SAHİPLERİNİN PROFİLİ**

Ozan CEYLAN

2501030642

İstanbul, 2006

**T.C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İşletme Anabilim Dalı
Finans Bilim Dalı**

Yüksek Lisans Tezi

**TÜRKİYE'DE YILLARA GÖRE KREDİ KARTI
KULLANIM DURUMU ve BATIK KREDİ KART
BORÇ SAHIPLERİNİN PROFİLİ**

Ozan CEYLAN

2501030642

Tez Danışmanı:

Prof. Dr. Belkıs SEVAL

İstanbul, 2006

Tez Onay Sayfası

ÖZ

Bu çalışmada, Türkiye'deki batık kredi kart borç sahiplerinin profili belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda öncelikle kredi kartının bir ödeme aracı olmasından yola çıkılarak ödeme sistemlerine değinilmiş; içlerinde kredi kartının da bulunduğu diğer kartlı ödeme sistemi ürünleri kısaca tanıtılmıştır. Kredi kartı ise, çeşitli yönleriyle detaylı bir şekilde ele alınarak, kredi kartının Dünya'daki ve Türkiye'deki kullanım durumu yıllar itibariyle incelenmiştir. Ülkemizdeki batık kredi kart borç sahiplerinin profilini belirleyebilmek için, hem batık kredi kart borç sahiplerine, hem de ödeme açısından sorunsuz kredi kartı sahiplerine yüz yüze anket yöntemiyle anket yapılmıştır. Tanımlayıcı araştırma modeli ile gerçekleştirilen araştırma sonunda, elde edilen verilerden çıkarılan sonuçlar ve konu hakkında geliştirilen öneriler ortaya konulmuştur.

ABSTRACT

In this study, the profile of bankrupt credit card holders has been tried to be defined. Within this scope, primarily payment systems have been discussed based upon the use of credit cards as a payment instrument and other card-based payment system products, including credit cards, which have been briefly introduced. The state of credit card use, both all over the world and in Turkey, has been examined on a yearly basis by studying its various aspects in detail. A face-to-face survey has been conducted with both bankrupt credit card holders and credit card holders with a good record in order to clarify the profile of bankrupt credit card holders. Inferred from the obtained data, results and suggestions have been presented at the end of the research, which is framed with my a the descriptive research model.

ÖNSÖZ

Globalleşen dünyada, herhangi bir yerde ortaya çıkan bir ürün veya icat, insanlığa sağladığı faydayla doğru orantılı olarak sınır tanımaksızın hızla yayılmaktadır. Kredi kartı da bu ürünlere güzel bir örnektir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde gün geçtikçe kredi kartı kullanıcılarının sayısı artmaktadır. Bu durum ülkemizde de aynıdır. Türkiye’de özellikle 2000’li yıllarda hem daha önce kredi kartı kullanmayanların kart kullanmaya başlaması hem de mevcut kullanıcıların farklı bankalardan kredi kartı çıkarmaları neticesinde kredi kartı pazarı oldukça büyümüştür. Bununla birlikte kredi kartı borcunu ödeyemeyenlerin sayısı da artmıştır.

Öte yandan, çalışmada, günümüzde kullanımı son derece yaygınlık kazanmış bu ürünün özelliklerinin tam olarak bilinmediği düşünülerek, kredi kartını kapsayan ödeme sistemleri birinci bölümde; kredi kartı ile ilgili ürün bilgileri ikinci bölümde incelenmiştir. Batık kredi kart borç sahiplerinin profilini belirlemeye yönelik yapmış olduğumuz araştırma üçüncü bölümde yer alırken son bölümde araştırmanın sonuç ve önerileri yer almıştır.

Çalışmanın amacı, batık kredi kart borç sahiplerinin profilini belirleyerek, ülkemizde önemli bir sorun haline gelen, hatta son zamanlarda sıkça kart borcunu ödeyemediği için intihar eden kişilerin haberlerinin yapıldığı bu konu hakkında dikkat çekmek, öneriler getirmek ve yapılacak diğer çalışmalara ikincil kaynak olmaktır.

Çalışma esnasında batık kredi kart borç sahiplerine ulaşarak anket yapma konusunda bankalardan yardım alınamamıştır. Bu konuda bankalara yapılan başvuru sonucunda bankalardan müşteri bilgilerinin üçüncü şahıslarla paylaşılmasının yasal olmadığı cevabı alınmıştır. Bu nedenle saha araştırması yapılmıştır.

Çalışma sonucunda ödeme açısından sorunsuz kredi kartı sahipleri ile batık kredi kart borç sahiplerine anket yapılmış ve anket sonucunda bu iki grubun eğitim durumları,

kullandıkları kredi kartı sayıları, kredi kartı ekstrelerini takip konusunda gösterdikleri özen, ekstre borçlarını ödeme oran ile zamanı ve kredi kartı çıkarma tercihleri gibi özelliklerinin birbirlerinden farklılık gösterdikleri görülmüştür. Ayrıca batık kredi kart borç sahiplerinin nakit avans kullanımına daha yatkın oldukları tespit edilmiştir.

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLOLAR LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
GİRİŞ	1
1. ÖDEME SİSTEMLERİ	4
1.1. Ödeme Sistemleri	4
1.2.Ödeme Araçları	5
1.3. Kart Kullanımına Dayanan Ödeme Sistemleri.....	5
1.3.1. American Express	6
1.3.2. Diners Club	6
1.3.3. MasterCard ve Ortakları.....	7
1.3.4. Visa:	8
1.3.5. Eurocheque:.....	8
1.3.6. Postcheque:	8
1.4. Kartlı Ödeme Sistemi Ürünleri:	9
1.4.1. Plastik Kart Çeşitleri	10
1.4.1.1. Kredi Kartı	10
1.4.1.2. ATM / Debit / Banka Kartı	11
1.4.1.3. Ödeme / Harcama / Masraf Kartı	12
1.4.1.4. Çek Kart	12
1.4.1.5. Euro Çek Kart (Eurocheque Card).....	13
1.4.1.6. Garantili Çek Kart.....	13
1.4.1.7. Ortak Kart (Co-Branded Card)	13
1.4.1.8. Mağaza Kart	14
1.4.1.9. Akıllı Kart / Çipli Kart	14
1.4.1.10. Sanal Kart.....	14

1.5. Türkiye’de Kartlı Ödeme Sistemleri.....	15
1.5.1. Kartlı Ödeme Sistemi’nde Bankalararası Kart Merkezi ve Kredi Kayıt Bürosu’nun Önemi	21
1.5.1.1. Bankalararası Kart Merkezi (BKM).....	21
1.5.1.2. Kredi Kayıt Bürosu A.Ş. (KKB):.....	23
2. KREDİ KARTLARI	26
2.1 Kredi Kartları	26
2.2. Kredi Kartlarının Dünyadaki Tarihsel Gelişimi.....	29
2.3. Kredi Kartlarının Türkiye’deki Tarihsel Gelişimi	33
2.3.1. Kredi Kartı Harcama Yerleri.....	38
2.3.2. Taksitli Harcama İşlemleri.....	38
2.3.3. Nakit Avans Kullanım Durumu	39
2.3.4. Şifreli Alışveriş Dönemi	39
2.3.5. Türkiye’de Batık Kredi Kart Borç Sahipleri	40
2.3.6. Kredi Kartı Faiz Oranları ve Aylık Enflasyon Oranları.....	45
2.3.7. Yeni Kanunla Gelen Değişiklikler	47
2.4. Kredi Kartı Sistemleri ve Sistemlerin İşleyişi.....	50
2.4.1. İki Taraflı Sistem.....	50
2.4.2. Üç Taraflı Sistem	51
2.4.3. Karma Sistem	52
2.4.4. Sistemin İşleyişi	53
2.5. Kredi Kartlarının Faydaları ve Olumsuz Yönleri.....	55
2.5.1. Kredi Kartlarının Faydaları	55
2.5.1.1. Kart Sahibi Açısından	56
2.5.1.2. Üye İşyeri Açısından.....	60
2.5.1.3. Banka Açısından	61
2.5.2 Kredi Kartlarının Olumsuz Yönleri	63
2.5.2.1. Kart Sahibi Açısından	63
2.5.2.2. Üye İşyeri Açısından.....	64
2.5.2.3. Banka Açısından	65
2.6. Kredi Kartlarının Ekonomik Etkisi	66
2.7. Kredi Kartlarının Milli Gelire Etkisi	68

2.8. Kredi Kartlarının İstihdama Etkisi	71
2.9. Kredi Kartlarının Parasal Etkisi	71
2.10. Kredi Kartlarının Enflasyona Etkisi.....	72
2.11. Kredi Kartlarının Kamu Gelirlerine Etkisi.....	73
2.12. Kredi Kartlarının Kayıt Dışı Ekonomiye Etkisi.....	74
2.13. Kredi Kartlarının Dış İşlemlere Etkisi	75
2.14. Kredi Kartlarının Elektronik Ticarete Etkisi.....	82
3. BATIK KREDİ KART BORÇ SAHİPLERİNİN PROFİLİNİ BELİRLEMeye YÖNELİK ARAŞTIRMA	86
3.1. Araştırma Konusunun Önemi	86
3.2. Araştırmanın Amacı	91
3.3. Araştırmanın Modeli, Kapsamı ve Varsayımları	91
3.4. Veri Toplama Aracı.....	92
3.5. Ana kütle ve Örneklem	92
3.6. Kullanılan İstatistiksel Yöntemler	93
3.7. Hipotezler.....	93
3.8. Bulgular ve Değerlendirme	94
3.8.1. Demografik Özellikler	94
3.8.2. Kart Bilgileri	97
3.8.3. Gelir Bilgileri	100
3.8.4. Borç Bilgileri.....	102
3.8.5. Kredi Kartı Uygulaması Hakkındaki Bilgileri.....	103
3.8.6. Kredi Kartı Kültürü	105
3.8.7. Kişisel Görüşler.....	108
4. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	113
4.1. Araştırmanın Sonuçları:	113
4.2. Öneriler:	116
KAYNAKÇA	123
EK 1. ANKET FORMU.....	132
EK 2: BANKA KARTLARI ve KREDİ KARTLARI KANUNU	139

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Türkiye’de Aylara Göre POS Sayılarının Değişimi	16
Tablo 2: Türkiye’de Aylara Göre ATM Sayılarının Değişimi.....	18
Tablo 3: Türkiye’de Aylara Göre Şube/Ofis Sayılarının Değişimi	20
Tablo 4: BKM’nin Üyeleri.....	22
Tablo 5: BKM’nin Ortakları	22
Tablo 6: KKB’nin Üyeleri	24
Tablo 7: KKB’nin Ortakları:.....	24
Tablo 8: Türkiye’de Yıllara Göre Kredi Kartı Sayıları(1.000).....	36
Tablo 9: Yıllara Göre Türkiye’de Kullanılan Kredi Kartı İşlem Adet ve Tutarları (Turistlerin kullanımı dahil).....	37
Tablo 10: Dönemler İtibariyle Kart Başına Ortalama İşlem Tutarları.....	38
Tablo 11: Yıllara Göre Kredi Kartı Borcunu Ödememiş Kişi Sayıları.....	41
Tablo 12: Bankaların Kredi Kartı Harcama Limitleri.....	43
Tablo 13: Özel Bir Bankanın 2003 ve 2006 Yıllarında Borç Yapılandırması Konusunda Uzlaştığı Batık Kredi Kart Borç Sahiplerinin Sayıları	44
Tablo 14: Türkiye’de Aylık Kredi Kartı Faiz Oranları ve Enflasyon Oranları Arasındaki İlişki	45
Tablo 15: Aylara Göre Bankaların Kredi Kartlarına Uygulamış Oldukları Faiz Oranları	46
Tablo 16 : Bankaların Şubat 2005 haziran 2006 dönemlerinde kredi kartlarına uyguladıkları faiz oranlarına göre sıralanışı.....	47
Tablo 17: Sektörlere Göre Kredi Kartının Kullanım Durumu.....	70
Tablo 18: ATM ve Kredi Kartlarının Dış İşlemlere Etkisi	81
Tablo 19: Elektronik Ticaretin Alanları.....	82
Tablo 20: Yerli ve Yabancı Kartların Yurtiçi Sanal POS İşlem Adet ve Tutarları ...	84
Tablo 21: Cinsiyetlere Göre Dağılım.....	94
Tablo 22 : Kadın ve Erkeklerin Batık Olma Durumu.....	95
Tablo 23: Yaşlarına Göre Dağılım.....	95
Tablo 24: Eğitim Düzeylerine Göre Dağılım.....	96

Tablo 25: Medeni Durumlarına Göre Dağılım.....	96
Tablo 26: Mesleklerine Göre Dağılım	97
Tablo 27: Kart Sayıları.....	98
Tablo 28: Kart Kullanma Süreleri.....	98
Tablo 29: Kart Başına Limitleri	99
Tablo 30: Banka Tarafından Limit Artışı Yapılma Oranı.....	99
Tablo 31: Limit Artışı Talep Etme Durumu	100
Tablo 32: Kira’da Oturup Oturmama Durumu	101
Tablo 33: Araç Sahibi Olup Olmama Durumu	101
Tablo 34: Aylık Gelir Durumu.....	102
Tablo 35: Ödeme Güçlüğü Çektiğini Bankaya Bildirme Durumu.....	102
Tablo 36: Bankadan Borç Yapılandırması Talebine Olumlu Cevap Alma Durumu	103
Tablo 37: Taksit Planına Uyuma Durumu	103
Tablo 38: İleride Kart Kullanmayı Düşünme Durumu	103
Tablo 39: Kredi Kartı ve Bireysel Kredi Faiz Oranlarının Birbirine Oranı Hakkında Bilgi Sahibi Olma Durumu	104
Tablo 40: Faiz Hesaplaması Hakkında Bilgi Sahibi Olma Durumu.....	104
Tablo 41: Alternatif Ekstre Gönderme Yöntemlerini Bilme Durumu	105
Tablo 42: Ekstre Tutarını Öngörme Durumu.....	106
Tablo 43: Ekstre Ödeme Oranı	107
Tablo 44: Ekstre Ödeme Zamanı	107
Tablo 45: Slipleri Saklama Durumu	108
Tablo 46: Alternatif Ekstre Gönderme Yöntemlerini Kullanma Durumu	108
Tablo 47: Bankayı Sorumlu Görme Durumu.....	109
Tablo 48: Kredi Kartı Sahibini Sorumlu Görme Durumu	109
Tablo 49: Kredi Kartı Olmasaydı Harcama Yapma Durumu	110
Tablo 50: Kredi Kartının Harcama Eğilimini Artırması	110
Tablo 51: Kredi Kartının Sahibine Fayda Sağlaması.....	111
Tablo 52: Kredi Kartı Kullanım Tercihleri	112

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Yıllara Göre Türkiye'deki POS Sayıları.....	15
Şekil 2: Yıllara Göre Türkiye'deki ATM Sayıları	17
Şekil 3: Yıllara Göre Türkiye'deki Şube/Ofis Sayıları.....	19
Şekil 4: Yıllara Göre Türkiye'deki Kredi Kartı Sayıları.....	35
Şekil 5: Yıllara Göre Türkiye'de Kullanılan Kredi Kartı İşlem Adet ve Tutarları....	36
Şekil 6: Kredi Kartı Başına Ortalama İşlem Tutarı.....	37
Şekil 7: Kredi Kartıyla Yapılan Taksitli Harcamaların Sektörlere Göre Dağılımı....	39
Şekil 8: 2005 Yılında Kredi Kartlarının Dış İşlemlere Etkisi	79
Şekil 9: 2005 Yılında ATM Kartlarının Dış İşlemlere Etkisi	80
Şekil 10: 2005 Yılında Kredi ve ATM Kartlarının Ülkemize Sağlamış Oldukları Net Döviz Girişleri.....	81

KISALTMALAR LİSTESİ

ATM	:	Otomatik Vezne Makineleri (Automatic Teller Machine)
ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
A.e.	:	Aynı eser
A.g.e.	:	Adı geçen eser
A.Ş.	:	Anonim Şirket
BDDK	:	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BKM	:	Bankalararası Kart Merkezi
EFT	:	Elektronik Fon Transferi (Electronic Fund Transfer)
EFT POS	:	Satış Noktasından Elektronik Fon Transferi
GSMH	:	Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	:	Gayri Safi Yurtiçi Milli Hasıla
ICA	:	Interbank Card Association
KKB	:	Kredi Kayıt Bürosu
KKTC	:	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
KRS	:	Kredi Referans Sistemi
M.Ö.	:	Milattan Önce
POS	:	Satış Terminal Noktası (Point Of Sale)
s.	:	sayfa
TÜFE	:	Tüketici Fiyat Endeksi
USD	:	Amerikan Doları
vb.	:	ve benzeri
YTL	:	Yeni Türk Lirası

GİRİŞ

İlk olarak 19. yüzyılın sonlarında Amerika Birleşik Devletleri'nde(ABD) ortaya çıkan kredi kartı, globalleşen dünya ekonomisinde hızla doğduğu ülkeyi ve kıtayı aşarak yeni kullanıcı kitlelerine ulaşmıştır.

Kredi kartının doğmasını ABD'deki çek sisteminin Avrupa ülkelerindeki çek sistemine göre olumsuz yönde farklı olması sağlamıştır. Öyle ki ABD'deki çek kullanıcısı, ülkesindeki bankaların faaliyet alanının belirli bir eyaletle sınırlı olmasından dolayı çekini bağlı bulunduğu eyalet dışına çıktığında kullanmakta zorlanmaktadır. Çekin bu yönüyle yetersiz kalması sayesinde alternatif ürün olarak doğan kredi kartı da kişiler tarafından hızla benimsenmiştir.

Ülkemizde, bankacılığın varoluşunun temel nedeni olan paranın, ödeme aracı olma işlevini yerine getiren kredi kartları sayesinde, ulusal düzeyde bankalar da birlikte hareket etmek durumunda kalmışlardır (ATM'leri, POS'ları vb. birden fazla bankanın birlikte kullanması gibi). Bu da ülkemiz bankacılığının uluslararası bankacılık sistemine uyumunun, ulusal tüketicilerle birlikte dünya tüketicilerine hizmet vererek ülkemize fon transferi gerçekleşmesinin sağlanması gibi olumlu gelişmelerin ortaya çıkmasına vesile olmuştur. 20. yy.'nin üçüncü çeyreğinde kredi kartıyla tanışan ülkemiz 20. yy.'nin sonlarından itibaren hızla kredi kartı kullanımını benimsemiştir. Şüphesiz kişilerin kredi kartını kabullenmelerinde kredi kartının "yaşamı kolaylaştırıcı" özeliği etkili olmuştur. Günümüzde nasıl ulaşım ve kitle iletişim araçları vazgeçilmez ihtiyaçlar olmuşsa, kredi kartları da kişilerin, cüzdanından tıpkı kimliği gibi ayırmadığı, vazgeçilmez ihtiyaçları arasına girmiştir.

Bununla birlikte günümüzde reklamların etkin bir araç olarak kullanılması, zengin özellikleri olan farklı ürünleri bir arada sunan market ve hipermarketlerin sayısının artması, internet üzerinden alışveriş imkanının sunulması ile kredi kartının, kullanıcılarına "alım gücünün arttığı" hissini vermesi kişileri, ihtiyaçları olmasa dahi tüketim yapmaya yöneltmiştir. Bu durum mali gücü zayıf olan kullanıcıların kart

borçlarını ödeme konusunda zorlanmalarına neden olmuştur. Böylelikle öğretide kredi kartının olumlu yönleri arasında gösterilen “ödeme gücü çekildiğinde borcu kredilendirme imkanı sunması” yönünü bilinçsiz bir şekilde kullanan kart kullanıcıları son yıllarda ülkemizde yaşanan işsizlik ve düşük maaş ödemeleri nedeniyle kart mağdurları ya da kartzede olarak adlandırılan kesimin içine girmişlerdir.

Bu çalışma da, kart kullanıcılarının bu duruma gelmelerinde etkili olan etmenleri belirlemek için batık kredi kart borç sahiplerinin profilini ortaya koymayı amaçlanmıştır.

Konunun daha anlaşılır olarak işlenebilmesi için birinci bölümde ödeme sistemleri ve ülkemizdeki gelişimi ele alınmıştır. İkinci bölümde kredi kartının tanımı, dünyadaki ve ülkemizdeki doğuşu, gelişimi, kredi kartı sistemine katılanlar üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri, ülke ekonomisi açısından önemi açıklanmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise batık kredi kart borç sahibi ve ödeme açısından sorunsuz kredi kartı sahipleri üzerinde yapılan araştırma verileri ortaya konulmuştur.

Çalışmaya başlamadan önce kişilerin kredi kartı borçlarını ödeyemez duruma gelmelerine sebep olabilecek faktörler üzerinde durulmuş ve bunların kredi kartı sisteminden ve kart sahiplerinden kaynaklı faktörler olacağı öngörülmüştür. Kredi kartı sisteminden kaynaklanabilecek faktörler çalışmanın ikinci bölümünde “kredi kartının kart sahibi açısından olumsuz yönleri” başlığı altında incelenmiştir. Kart sahiplerinden kaynaklanan faktörler kullanıcıların demografik özellikleri (cinsiyet, yaş, eğitim, medeni durum, meslek, gelir), kullandıkları kredi kartı sayıları ve kredi kartı kullanma süreleri, kart limiti ile ilgili bilgileri, kredi kartına ve tüketici kredilerine uygulanan faiz oranları hakkında ne derece bilgi sahibi olmaları, bankaların alternatif ekstre gönderim yollarını bilip bilmemeleri ve kullanıp kullanmamaları, kredi kartına faiz işleyişi hakkında ne derece bilgi sahibi oldukları, borç takip ve ödeme özellikleri, harcama eğilimleri, kart çıkarma sebepleri olarak belirlenmiştir. Öte yandan batık kredi kart borç sahipleri ile ödeme açısından sorunsuz kredi kartı borç sahiplerinin kişisel görüş olarak birbirlerinden

ayrılacakları konular olarak öngörüldüğü için anket formuna, kredi kartını faydalı bir ürün olarak düşünüp düşünmedikleri, kişilerin kredi kartı borcunu ödeyemez duruma gelmelerinde bankaları ve kart kullanıcılarını sorumlu görüp görmedikleri soruları eklenmiştir.

Çalışmanın son bölümünde batık kredi kart borç sahiplerinin profilini belirlemek için yapılan araştırmanın bulgu ve değerlendirmelerine yer verilmiştir.

1. ÖDEME SİSTEMLERİ

1.1. Ödeme Sistemleri

Her türlü mal ve/veya hizmet alışverişinde kullanılan araç ve yöntemlere “ödeme sistemi” denilmektedir.¹

Bir ülkede dinamik bir ekonominin olabilmesi için gerekli olan iki şarttan biri konvertibl bir paranın varlığı, diğeri ise etkili bir ödeme sisteminin olmasıdır. Bir anlamda “ödeme sistemleri, ekonominin can damarıdır” denilebilir. Ödeme sistemlerinin etkinliğini arttırmak için standardizasyonu sağlamak gerekmektedir. Tarihte bununla ilgili çalışmaların varlığı milattan önce (M.Ö.) 221 yılında Çin’de mevcut olan 3-4 para çeşidinin tek bir para altında toplanması kadar eski olduğu gibi Avrupa’da Euro para biriminin çıkışı kadar da günceldir.²

Tarihe bakıldığında ödemelerin ilk zamanlarda mal-para olarak yapıldığı, zamanla mal-paranın yerini çeşitli madenlerden yapılmış paralara, daha sonra da kağıt paraya bıraktığı görülmüştür. Günümüzde ise ödemeler kaydi parayla (hesap parasıyla) yapılmaktadır. Çağdaş yapıda bir hesaptan diğere hesaba yapılan ödemeler, çek vb. maddi bir araç kullanılmaksızın elektronik bir ortamda gerçekleştirilmektedir.³

Merkez bankasının asli görevi fiyat istikrarını sağlamaktır.⁴ Bunun için ise likidite yöntemini başarılı bir şekilde gerçekleştirmesi gerekmektedir. Finansal istikrarın sağlanmasındaki koşul, ödeme sistemlerinin etkin işlemesi, kurumların sağlıklı mali yapısının olmasıdır.⁵

¹ Erdoğan Küçük, “Günümüz Ödeme Sistemleri Araçları ve Türkiye Uygulaması”, (çevirimiçi) <http://www.kktcmb.trnc.net/baskan-konusma/lira-s11-07-99-a.pdf> (23.7.2006)

² Visa Card, **Electronic Payments and Economic Growth**, A white paper prepared by Visa International, Global Insight, Inc., June 2003, s.4.

³ Küçük, a.g.e., (çevirimiçi) <http://www.kktcmb.trnc.net/baskan-konusma/lira-s11-07-99-a.pdf> (23.7.2006)

⁴ “Ödeme Sistemleri”, (çevirimiçi) www.tcmb.gov.tr (23.7.2006)

⁵ A.e.

Ödeme sistemlerinin amaçlarını aşağıdaki gibi gruplayabiliriz:

- Bankalar arası fon aktarımında etkinlik sağlanması,
- Ödeme riskinin en aza indirilmesi,
- Fon yönetiminde kolaylık sağlanması,
- Bankacılık sistemine yeni hizmetler sunma fırsatı verilmesidir.⁶

1.2.Ödeme Araçları

Ödeme araçları, geleneksel ve modern ödeme araçları olarak sınıflandırılabilir. Geleneksel ödeme araçlarına para ve çek, modern ödeme araçlarına ise kartlı ödeme ürünleri, otomatik vezne makineleri (ATM), elektronik fon transferi(EFT), satış noktasından elektronik fon transferi(EFT POS), telefon-internet bankacılığı ve elektronik para örnek olarak gösterilebilir.⁷

1.3. Kart Kullanımına Dayanan Ödeme Sistemleri

Kart kullanımına dayanan 6 ödeme sistemi vardır. Bunlardan 2 tanesi seyahat ve eğlence kartı sistemi (American Express ve Diners Club), 2 tanesi banka kredi kartı sistemi (Mastercard ve Visa) ve diğer ikisi de uluslararası çek sisteminden (Eurocheque ve Poscheque) oluşmaktadır.⁸

⁶ “Ödeme Sistemleri” (çevrimiçi) www.tcmb.gov.tr (23.7.2006)

⁷ Küçük, a.g.e., (çevrimiçi) <http://www.kktcmb.trnc.net/baskan-konusma/lira-s11-07-99-a.pdf> (23.7.2006)

⁸ Fatma Gül Atay, “Kredi Kartları ve Türkiye Kredi Kartı Uygulamalarının Nakit Para Talebi Üzerindeki Etkileri”, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1993, s. 9.

1.3.1. American Express

1850’de New York’ta bir kurye şirketi olarak kurulmuştur. O zaman için en büyük müşterileri de bankalardır. 1882 yılında havale hizmeti de sunmaya başlamış ve 1891’de dünyanın ilk seyahat çekini çıkarmıştır.⁹

1958 yılına kadar Amex mevcut hizmet alanında devam etmiş ancak Mc Namara’nın Diners Club başarısını göstermesi Amex’in kart sektörüne girme kararını vermesine neden olmuştur. 1963 yılında 5 milyon karta ulaşmıştır.¹⁰ 1984 yılında süper ayrıcalıklı “platin kartları” çıkarmıştır.¹¹

1999 yılında yıllık ücreti 1000 Amerikan Doları (USD) olan “centurion card’ı” çıkarmışlardır. 11 Eylül patlamalarında Amex merkezi de ciddi zarar görmüştür.¹²

1.3.2. Diners Club

1950 yılında Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) Frank Mc Namara isimli bir avukat, bir müşterisiyle birlikte gittiği lokantada hesabı ister. Hesap geldiğinde yanına para almayı unuttuğunu fark eder ve hem lokanta görevlilerine hem de müşterisine karşı zor durumda kaldığını hisseder. Mahcup bir şekilde lokantanın patronuna durumu açıklamaya çalışır ve kartvizitinin arkasına borç tutarını yazarak imzasını atar. Ertesi gün parayı ödeyeceğini bildirir. Yanında parasının olmamasına rağmen plastik bir kart ve arkasına atılan imzayla ödeme yapılabilmesini keşfeden McNamara ve arkadaşları Ralph E. Schneider ve Alfred S. Bloomingdale, seyahat ve yemeklerde hesabın ödenmesini sağlayan Diners Club kredi kartını oluşturmuşlardır.

Diner’s kelimesi ise kartın sloganı olan “dine and sign” (ye ve imzala) dan gelmektedir.¹³

⁹ Atilla Tormuş, “Bankacılık ve Kartlı Ödeme Sistemleri”, **TBB Eğitim ve Tanıtım Grubu Seminer Notları**, İstanbul, 7-8 Kasım 2005, s. 12.

¹⁰ Tormuş, **a.g.e.**, s. 16.

¹¹ Belgin Çırpan, **Kredi Kartları**, Bursa, Ceren Basım Yayın, 2000, s. 56.

¹² Tormuş, **a.g.e.**, s. 16.

¹³ **A.e.**, s. 15.

O akşam yaşadığı olay müşterisini de kaybetmesine sebep olmuştur. Bunun üzerine MC Namara “öyle bir sistem olmalı ki bu tip problemler olmasın” diye düşünür. Bu olay aynı yıl Diners Club’ın kurulmasına vesile olacaktır.¹⁴1951 yılında, MC Namara, 60.000 USD gelir elde edince şirketteki payını 200.000 USD’ye satmıştır. 1958 yılına kadar rakipsiz olarak çalışan Diners Club, 1958 yılında American Express ve Bank Americard ile rekabete başlamıştır.¹⁵

1981 yılında Citigroup tarafından satın alınarak, aynı grubun seyahat ve eğlence kartı olan Carte Blanche bünyesine katılmıştır.¹⁶

1.3.3. MasterCard ve Ortakları

1966 yılında Bank of America’nın BankAmericard’ına üye olmayan 17 banka birleşerek sonradan adı “MasterCard” olacak olan İnterbank Card Association’ı (ICA) kurmuşlardır.¹⁷ 1968 yılında Meksika ve Japonya da sisteme üye olmuştur.¹⁸

1969 yılında ICA, tüm haklarını Mastercard şirketine devretmiştir. 1974 yılında sisteme, İngiltere, Access Card ile dahil olmuştur. 1979 yılında Master Charge, “MasterCard”; ICA da “MasterCard International” olmuştur. 1988 yılında MasterCard, EPSS(Euopen Payment System Services) ve Eurocard International’a %15 oranında ortak olmuştur.¹⁹

2002 yılında ise MasterCard ve Europay, “MasterCard” adı altında birleşmiştir.²⁰ “Cirrus” ve “Eurocheque” adında ATM kartları vardır.²¹

¹⁴ “Diners Hakkında”, (çevrimiçi) www.dinersclub.com.tr (23 Mayıs 2006)

¹⁵ Tormuş, a.g.e., s. 15.

¹⁶ Çırpan, a.g.e., s. 56.

¹⁷ A.e., s. 57.

¹⁸ “Mastercard Hakkında”, (çevrimiçi) www.mastercard.com.tr (23 Mayıs 2006)

¹⁹ Çırpan, a.g.e., s. 57.

²⁰ Tormuş, a.g.e., s. 18.

²¹ Çırpan, a.g.e., s. 58.

1.3.4. Visa:

1950 yılında Bank of America tarafından Bank Americard çıkarılmıştır. 1977 yılında ismi Visa olarak değiştirilmiştir.²²

1995 yılında MasterCard ve Europay ile birlikte kart standartlarını belirleme kararı almıştır.²³

Dünya çapında yaygın olarak kullanılan “Visa Electron Atm Kartı” vardır.

1.3.5. Eurocheque:

Eurocheque International tarafından 15 Avrupa ülkesini kapsayacak şekilde üretime başlanan bu çekler, Avrupa'nın 1.000 bankasının çıkarılan, en çok tutulan ödeme aracıdır. Sistemde çek düzenleme yetkisine sahip olan ülkeler “aktif ülkeler”, çek düzenleme yetkisine sahip olmayan, sadece düzenlenmiş çekleri ödeme aracı olarak kabul eden ülkeler “pasif ülkeler” olarak adlandırılır. Ülkemiz bu sınıflandırmada “pasif ülkeler” grubuna girmektedir.²⁴

Eurocheque'lerin bir geçerlilik süresi vardır. Ödeme yapan bankaların bu ödemeyi yaparken bu sürenin geçmemiş olmasına özen göstermesi gerekmektedir. Aksi takdirde çeki düzenleyen bankadan çek tutarını alamayacaktır.²⁵

1.3.6. Postcheque:

Eurocheque sistemine rakip olarak çıkmıştır ve tercih edilme sebebi de müşteri açısından kullanım maliyetinin Eurocheque'lere göre daha düşük olmasıdır. Müşteriler bu sisteme dahil olabilmek için bir posta çeki hesabı açtırmaktadır. Çekler yerel para birimiyle yazılmakta ve bozdurma sırasında herhangi bir komisyon

²² Çırpan, a.g.e., s. 58.

²³ Tormuş, a.g.e., s. 17.

²⁴ Prof. Dr. Ali Sait Yüksel, **Bankacılık Hukuku ve İşletmesi**, Yedinci Baskı, İstanbul, Marmara Üniversitesi Nihat Sayar Eğitim Vakfı, 1992, s. 175.

²⁵ A.e., s. 176.

alınmamaktadır. Türkiye’de ise bu sistem, herhangi bir malın alımında, o malın fiyatının ödenmesi için kullanılmakta ve ödeyen tarafın bir posta çeki hesabı açtırması gerekmemektedir.²⁶

1.4. Kartlı Ödeme Sistemi Ürünleri:

Amerika’da başlayıp batılı ülkelerde yaygınlaşan ve plastik para olarak adlandırılan plastik kart sektörü, hayatı kolaylaştıran bir ödeme aracı olmasından dolayı ortaya çıkışından günümüze kadar geçen süre içerisinde hızla benimsenmiş ve büyümüştür. Öyle ki günümüzde kartsız bir yaşam düşünülemez hale gelmiştir.²⁷

Kartlı ödeme sistemiyle beraber 20. yy.’nin ikinci yarısında piyasalardaki ödeme alışkanlıkları tamamen değişmiştir. Eğer alacağınız bir üründe mağazaya gitmek yerine internetten alışverişinizi gerçekleştirmeyi tercih ederseniz, ödeme yapacağınız kartınızın bilgilerini, satıcı işletmenin internet sitesiyle paylaşmanız yeterli olacaktır. Günümüzde nakit ve çek kabul etmeyen işletmelerin sayısı giderek artarken, kart kabul etmeyen işletmelerin sayısı ise giderek azalmaktadır.²⁸

Plastik kart sektöründeki kartları sınıflandırırken kredi kartını konumuz gereği detaylı bir şekilde inceleyeceğiz. Kredi kartlarını ayrı tutarsak diğer kartlar genellikle ATM’lerden nakit çekme imkanı sağlamaktadır. Bununla birlikte bazı plastik kartlarla da mevduat hesabının yanında varsa finansal kurumların ve/veya bankaların tanımlamış olduğu kredili hesaplardan belirli bir faiz karşılığında nakit çekme imkanı da bulunmaktadır. Yine bazı kartların ilgili hesaplardan ATM’ler aracılığıyla hesap özeti alma, hesap hareketlerine ulaşma, para transferi gerçekleştirme, para yatırma, fatura ödeme, yatırım işlemleri yapma gibi özellikleri de vardır.

²⁶ Mehmet Baydemir, **Her Yönüyle Kredi Kartı Uygulamaları**, MS Destek SMMM Yayınları, Yayın no: 1, İstanbul, Eylül 2004, s. 16.

²⁷ Dr. Eyyüp Yılmaz, **Türkiye’de Kredi Kartı Uygulaması ve Ekonomik Etkileri**, yay.haz.: Mustafa Türkmenoğlu, İstanbul, Türkmen Kitabevi, 2000, s. 1.

²⁸ David S. Evans, Richard Schmalensee, **“Paying With Plastic”**, second edition, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts London, England, 2005, s. 1.

Plastik kartların doğmasındaki önemli etkenlerden biri de paranın tedavül hızı ve kötü kullanımından dolayı kirlenmesi, eskimesi ve hatta kullanılamaz hale gelmesidir.²⁹

Bu kartların üzerinde genellikle kartın vade tarihi, kart numarası, kartı çıkaran kurumun adı, kart sahibinin adı, kartın arka yüzünde çeşitli bilgilerin bulunduğu manyetik şerit ve güvenlik numaraları bulunmaktadır.

Yapısı itibariyle çevreye zarar verdiği bilinen plastikten dolayı ileride metal v.b. gibi materyallerden ya da plastiğe nazaran çevreye daha az yan etkisi bulunan maddelerden kart üretilebileceği öngörülmektedir. Bununla ilgili olarak ABD’de mısır unu kullanarak kart üretim çalışmalarının olduğu basında yer almıştır.³⁰

1.4.1. Plastik Kart Çeşitleri

Sıkça görülen plastik kart çeşitleri şunlardır:

1) Kredi Kartı	6) Garantili Çek Kart
2) Atm/Debit/Banka Kartı	7) Ortak Kart (co-branded card)
3) Ödeme/Harcama/Masraf Kartı	8) Mağaza Kartı
4) Çek Kart	9) Akıllı Kartlar/ Çipli Kart
5) Euroçek Kart(eurocheque cards)	10) Sanal Kart

1.4.1.1. Kredi Kartı

Kredi kartı, kart sahibine açılmış, potansiyel bir kredi niteliğindedir. Aynı zamanda kredi kartı, nakit ödeme yapılmaksızın belli bir mal satın alma veya sunulan bir hizmeti edinme imkanını da veren bir ödeme aracıdır. Kart sahibi hem nakit taşıma

²⁹ Yılmaz, a.ge., s. 8.

³⁰ A.e., s. 9.

sıkıntısından kurtulmuş hem de kart borcunu kart çıkaran kuruluşa ödeme yapana kadar geçen süre boyunca kart ile sunulan kredi olanağından yararlanmış olur.³¹

1.4.1.2. ATM / Debit / Banka Kartı

Mevduat kabul eden kuruluşların hesap sahiplerine verdikleri, kart sahibine ATM'lerden hesabından nakit çekme imkanı sağlayan, şifreyle kullanılabilen kartlardır. Günümüzde bankadan bankaya değişse de çoğu ATM kartıyla para çekmenin yanında para yatırma, para transferi, yatırım işlemleri, fatura ödeme, hesap özeti alma-yazdırma gibi işlemler bankaya gitmeye gerek kalmaksızın yapılabilmektedir.

ATM kartlarıyla da üye işyerlerinden harcama yapılabilmektedir. Kredi kartıyla harcama yapmak için kartın hesaba bağlı olma zorunluluğu yokken ATM kartlarıyla kart bir hesaba bağlı olmadan alışveriş yapılamaz. ATM kartlarıyla yapılan harcamada alışveriş tutarı anında kart sahibinin hesabından alınıp üye işyerinin hesabına aktarılmaktadır. Oysa ki kredi kartlarıyla yapılan harcamalarda faizsiz bir dönem sağlanmakta ve bu dönem içerisinde kart sahibi nakit ödeme zorunluluğundan kurtulmaktadır.³²

Dünyanın en yaygın ATM kartları “Visa Electron” ile MasterCard kurumuna ait olan “Maestro”dur. Ülkemizde yalnızca yurtiçinde kullanılabilen kredi kartı ihraç eden bankaların tamamına yakın kısmı yerel ATM kartı çıkarmakta olup bunlar: Bankomat, Telekart, Bankamatik, ES 24 gibi isimlerle anılmaktadır.³³

³¹ Yard. Doç. Dr. Şebnem Akipek, “Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Çerçevesinde Kredi Kartları”, **Anakara Üni. Hukuk Fak. Dergisi**, Cilt :53, Sayı 3, Ankara, 2003, s. 148.

³² Baydemir, **a.g.e**, s. 6.

³³ Yılmaz, **a.g.e**, s. 13.

1.4.1.3. Ödeme / Harcama / Masraf Kartı

Genellikle bu tür kartlarda nakit çekme ve taksit imkanı olmadığı gibi kredi kartlarının aksine borcun bir kısmını ödemek koşuluyla kalanını kredilendirme imkanı da yoktur. Yani kart sahibi kartı çıkaran kurumun kendisine gönderdiği hesap özetindeki tutarın tamamını belirlenen ödeme süresi içinde ödemek durumundadır.³⁴ Böylelikle, kart sahibi, alışverişlerinde nakit kullanmamış olup, harcama tutarını hiçbir ek maliyete katlanmadan ay sonunda ödeme imkanından yararlanmaktadır.³⁵

Kullanıldıkları yer nedeniyle bu kartlar, tatil ve eğlence kartları “T&E Cards (travel and entertainment)” olarak da anılmaktadır.³⁶

1.4.1.4. Çek Kart

Genellikle ticari hesaba sahip müşterilere verilen bir kart türüdür. Banka kart sahibine çek tutarının bir kısmını ödeme garantisi vermektedir.

İlk kez 1957 yılında İngiltere’de kullanılmaya başlanan çek kart, bugün batılı ülkelerde oldukça yaygın olarak kullanılmaktadır. Bazı bankaların çıkardığı çek kartlar çek keşidesine gerek kalmadan anlaşmalı üye işyerlerinden alım yapılan mal ve hizmet bedelinin ödenmesinde kullanılmaktadır.³⁷

³⁴ Doç. Dr. Nurhan Aydın, “Kredi Kartları ve Kredi Kartlarında Faiz Masrafının Hesaplanması”, **Eskişehir Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fak. Dergisi**, Cilt 9, Sayı: 1-2, Ankara, 1991, s. 147.

³⁵ Ş. Hülya Dai, “Türkiye’de Kredi Kartları”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Finansı Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1987, s. 11.

³⁶ Graham Stephenson, **Credit, Debits&Cheque Cards, Law&Practice, Central Law Publishing**, 1993, Birmingham, s. 5-6.

³⁷ Baydemir, **a.g.e.**, s. 15.

1.4.1.5. Euro Çek Kart (Eurocheque Card)

Kart sahibini nakit taşıma riskinden koruyup kart sahibine çeşitli ülkelerde, o ülkelerin banka şubeleri ve/veya ATM'leri aracılığıyla yine o ülkelerin ulusal parasını çekebilme imkanı veren kartlardır.³⁸

İlgili ülkenin ulusal paraları üzerinden de düzenlenebilen bu kartlar, çeklerde olduğu gibi kartı çıkaran banka tarafından belirli tutara kadar garanti kapsamındadır.³⁹

1.4.1.6. Garantili Çek Kart

Bankalar tarafından bazı mevduat sahiplerine, belirli tutara kadar olmak şartıyla bankanın ödeme garantisi vererek çıkardığı kartlardır.⁴⁰

1.4.1.7. Ortak Kart (Co-Branded Card)

Bankaların şirketlerle ortaklaşa çıkarıp, ne şirketin ne de bankanın tek başına verebileceği hizmeti kart sahibine sunduğu kartlardır. Kartın üzerinde banka ve şirketin isim ve logoları birlikte bulunur⁴¹.

Kart sayesinde söz konusu işyerlerinden alışverişlerde indirim ya da faizsiz taksit imkanı sağlanmaktadır. Bu kartların başarılı olabilmesi için şirketlerin çok tanınan bir ismi ve/veya birçok yerde işyerinin olması gerekmektedir.⁴²

Dünyada GM MasterCard'la başlayan bu uygulamanın Türkiye'deki en başarılı örnekleri olarak şu kartlar gösterilebilir: Turkcell Mastercard, Bonuscard

³⁸ Yılmaz, **a.g.e.**, s. 13.

³⁹ Baydemir, **a.g.e.**, s. 15.

⁴⁰ Sedat Yetim, **Kredi Kartları ve Tüketici Kredileri**, Ankara, Tisamat Basım Sanayi, Nisan 1997, s. 9.

⁴¹ Yılmaz, **a.g.e.**, s. 14.

⁴² Europay Internaitonal, "Co-branding : Ortak Kartlar", **Europay Internaitonal Haberler**, Ekim/Aralık 1997, Sayı. 9, s. 1.

Mastercard, Maximum Mastercard, Axxess Mastercard, World Mastercard, Galatasaray Exclusive Mastercard, Beşiktaş Kara Kartal MasterCard.⁴³

1.4.1.8. Mağaza Kart

Bazı mağazaların satışlarını ve cirolarını arttırmaya yönelik olarak müşterilerine sundukları sadece kendi mağaza ve şubelerinde geçerli olan kartlardır.⁴⁴

1.4.1.9. Akıllı Kart / Çipli Kart

Manyetik bantlı tüm plastik kartlara gelişen teknoloji sayesinde alternatif olarak doğmuştur. Akıllı kart denilmesinin sebebi plastik kartın üzerinde bulunan ve yapılan harcamalarla kart sahibinin bilgilerini kaydeden çiptir. Bu çip sayesinde alışverişler daha güvenlidir. Harcama anında çipteki kartla ilgili bilgiler (kayıp-çalıntı durumu, limit bilgisi, kartın gecikme durumu vb.) sayesinde kartın harcamaya müsait olup olmadığı kısa sürede anlaşılır.⁴⁵

Smart kart ya da elektronik cüzdan isimleriyle de anılan akıllı kartlar banka ve kredi kartı olarak kullanıldığı gibi kimlik kartı, hasta kartı, üye kartı, elektronik bilet, sağlık sigorta kartı olarak da kullanılmaktadır.⁴⁶

1.4.1.10. Sanal Kart

Bankaların, müşterilerine, internette yapacakları alışverişlerinde dolandırıcılık işlemlerine tedbir olarak üretmiş olduğu güvenli bir karttır. Bazı bankaların plastik kart şeklinde bu kartı basıp müşterilerine gönderdiği görülse de genelde bu kartlar fiziksel olarak basılmaz.

⁴³ Baydemir, **a.g.e.**, s. 17.

⁴⁴ Yılmaz, **a.g.e.**, s. 15.

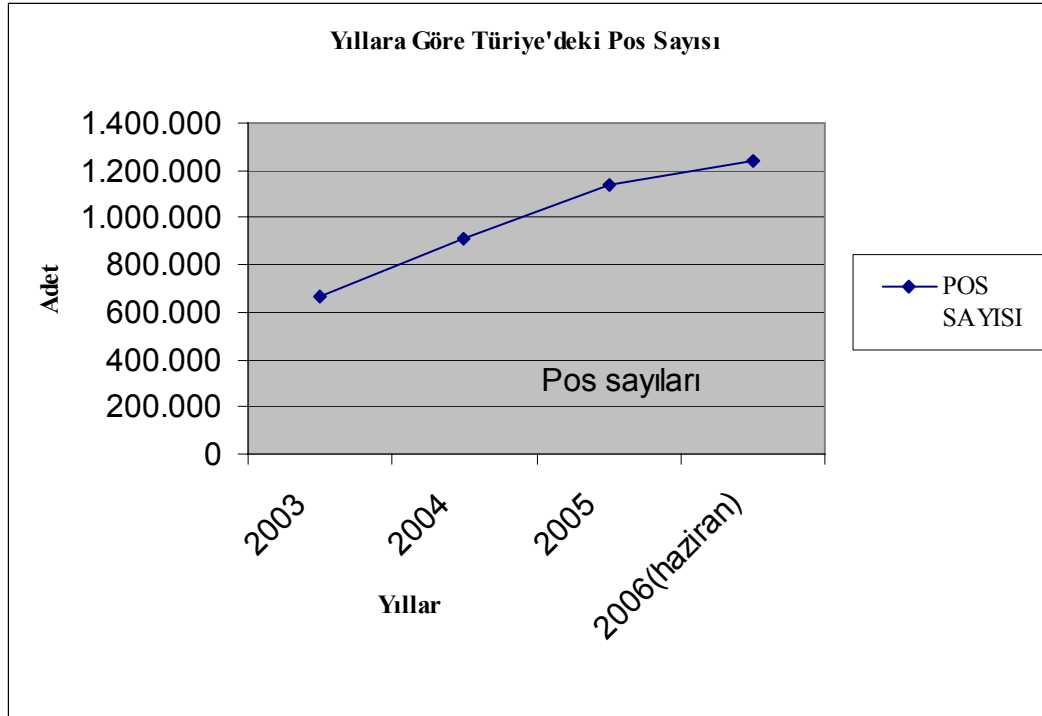
⁴⁵ Çırpan, **a.g.e.**, s. 106.

⁴⁶ Yılmaz, **a.g.e.**, s. 174.

Sanal kartla harcama yapmak isteyen müşteri, mevduat hesabındaki bakiyesinden, yapacağı alışveriş tutarı kadar bakiyeyi sanal kartına aktarır ve internetten harcamasını yapar. Yaptığı harcama sonucunda aldığı mal-hizmetin ilgili site tarafından gönderilmeme riski sabit olmakla birlikte sitenin karttaki limitten daha fazlasını çekemeyecek olması kredi kartlarına göre sanal kartların internette kullanımını daha güvenli kılmaktadır.⁴⁷

1.5. Türkiye’de Kartlı Ödeme Sistemleri

Türkiye’de kartlı ödeme sistemleri bir sektör olarak hızla büyümektedir. Bu büyüme aynı zamanda sektörün yapısından dolayı ülkemizde de teknolojinin yoğun olarak kullanılmasını zorunlu kılmaktadır.

Şekil 1: Yıllara Göre Türkiye’deki POS Sayıları

⁴⁷ Baydemir, a.g.e., s. 18.

Türkiye’de ilk ATM 1980’lerde hizmete sokulmuştur. İlk ATM sistemi ise 1987’de NCR tarafından kurulmuştur.⁴⁸

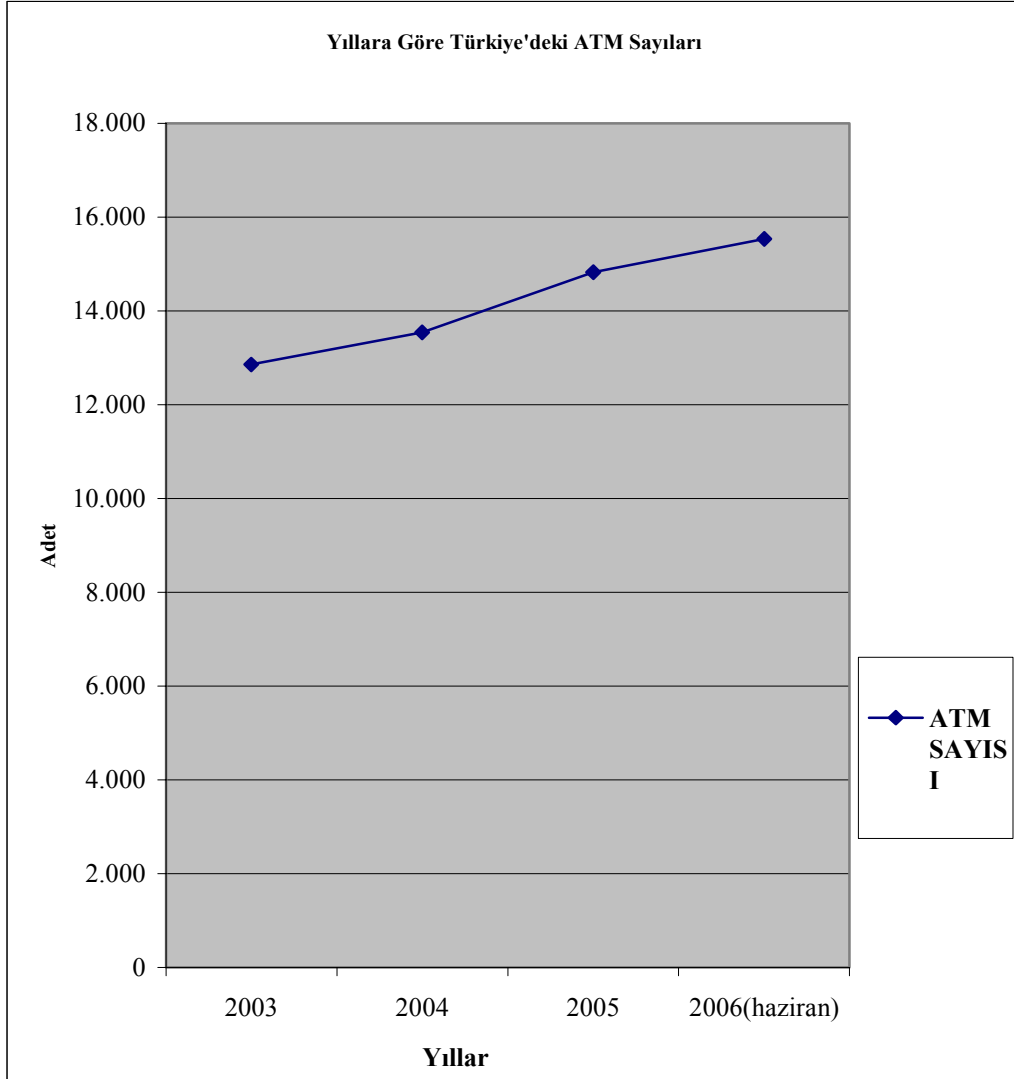
Tablo 1: Türkiye’de Aylara Göre POS Sayılarının Değişimi

Türkiye’de Aylara Göre POS Sayılarının Değişimi				
DÖNEM	2003	2004	2005	2006
OCAK	510.205	673.191	935.648	1.143.937
ŞUBAT	518.628	679.157	951.836	1.143.311
MART	527.414	699.970	982.986	1.165.590
NİSAN	538.119	715.282	1.006.894	1.196.579
MAYIS	558.014	740.117	1.037.049	1.215.930
HAZİRAN	574.925	769.249	1.061.347	1.239.518
TEMMUZ	594.180	794.062	1.078.745	
AĞUSTOS	609.468	812.874	1.089.899	
EYLÜL	621.046	833.825	1.102.608	
EKİM	634.135	856.059	1.123.549	
KASIM	649.549	875.979	1.138.030	
ARALIK	662.429	912.118	1.140.957	
TOPLAM	662.429	912.118	1.140.957	

Türkiye’de 2003 yılında 510.205 POS cihazı varken 2006 yılının haziran ayında bu sayı 1.239.518’e ulaşmıştır.⁴⁹

⁴⁸ “Ödeme Sisteminde İlkler”, (çevrimiçi) [http:// www.bkm.com.tr\(26.8.2006\)](http://www.bkm.com.tr(26.8.2006))

⁴⁹ “POS, ATM, Şube/Ofis, Kart Sayıları” [http:// www.bkm.com.tr/istatistik/index.htm\(26.8.2006\)](http://www.bkm.com.tr/istatistik/index.htm(26.8.2006))

Şekil 2: Yıllara Göre Türkiye'deki ATM Sayıları

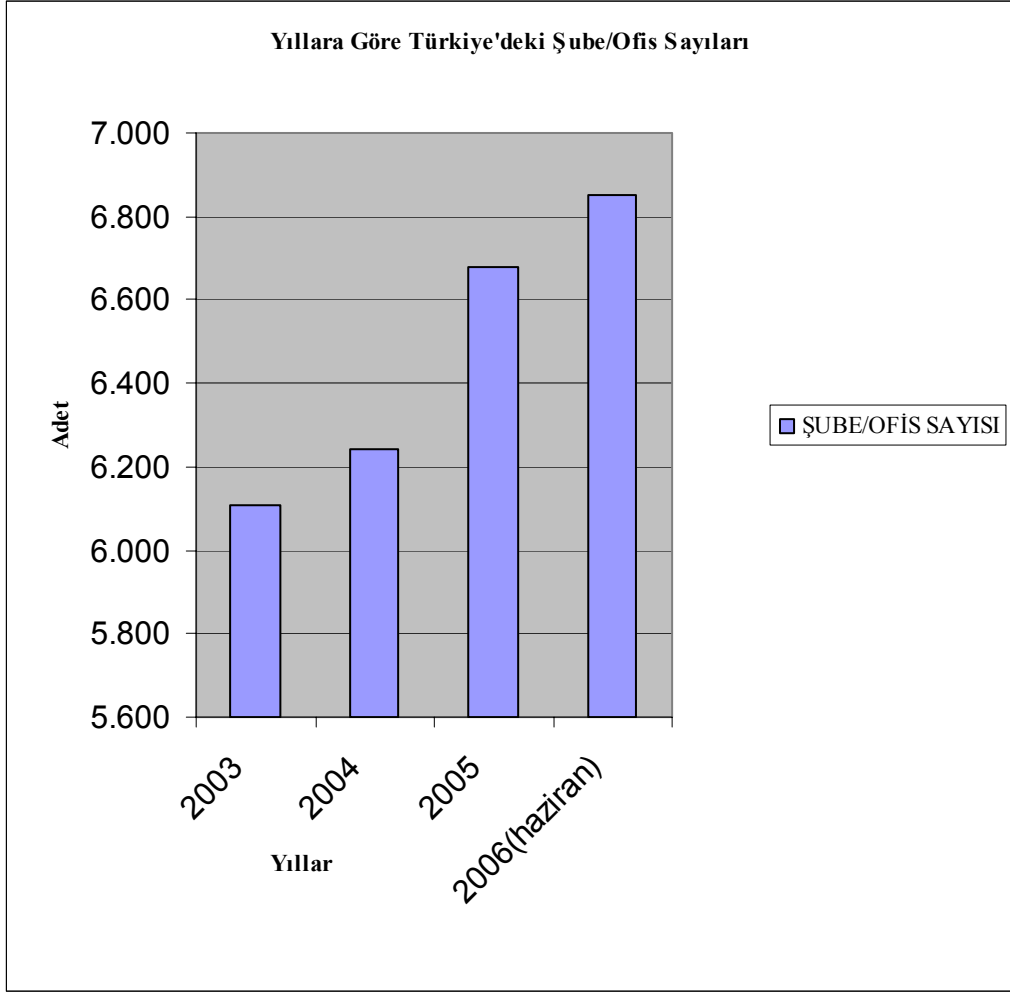
Yine 2003 yılının ocak ayında ülkemizde 12.313 ATM bulunurken 2006 yılının haziran ayında bu sayı 15.531'e ulaşmıştır.⁵⁰

⁵⁰ "POS, ATM, Şube/Ofis, Kart Sayıları", (çevrimiçi) [http://www.bkm.com.tr/istatistik/index.htmş\(26.8.2006\)](http://www.bkm.com.tr/istatistik/index.htmş(26.8.2006))

ATM sayılarının aylar itibariyle değişimi aşağıdaki gibi gerçekleşmiştir.

Tablo 2: Türkiye’de Aylara Göre ATM Sayılarının Değişimi

Türkiye’de Aylara Göre ATM Sayılarının Değişimi				
DÖNEM	2003	2004	2005	2006
OCAK	12.313	13.045	13.899	15.036
şUBAT	12.313	13.045	13.899	15.036
MART	12.313	13.045	13.899	15.036
NİSAN	12.530	13.228	14.175	15.036
MAYIS	12.530	13.228	14.175	15.366
HAZİRAN	12.530	13.228	14.175	15.531
TEMMUZ	12.755	13.431	14.517	
AğUSTOS	12.755	13.431	14.517	
EYLÜL	12.755	13.431	14.517	
EKİM	12.857	13.544	14.823	
KASIM	12.857	13.544	14.823	
ARALIK	12.857	13.544	14.823	
TOPLAM	12.857	13.544	14.823	

Şekil 3: Yıllara Göre Türkiye'deki Şube/Ofis Sayıları

Şube/ofis sayısı da 2003 yılının ocak ayında 6.397 iken 2006 yılının haziran ayında 6.850'ye ulaşmıştır.⁵¹

⁵¹ "POS, ATM, Şube/Ofis, Kart Sayıları", (çevrimiçi) [http://www.bkm.com.tr/istatistik/index.htmş\(26.8.2006\)](http://www.bkm.com.tr/istatistik/index.htmş(26.8.2006))

Tablo 3: Türkiye’de Aylara Göre Şube/Ofis Sayılarının Değişimi

Türkiye’de Aylara Göre Şube/Ofis Sayılarının Değişimi				
DÖNEM	2003	2004	2005	2006
OCAK	6.397	6.171	6.384	6.753
ŞUBAT	6.397	6.171	6.384	6.753
MART	6.397	6.171	6.384	6.753
NİSAN	6.130	6.227	6.500	6.850
MAYIS	6.130	6.227	6.500	6.850
HAZİRAN	6.130	6.227	6.500	6.850
TEMMUZ	6.167	6.240	6.582	
AĞUSTOS	6.167	6.240	6.582	
EYLÜL	6.167	6.240	6.582	
EKİM	6.107	6.242	6.679	
KASIM	6.107	6.242	6.679	
ARALIK	6.107	6.242	6.679	
TOPLAM	6.107	6.242	6.679	

Sektördeki bu büyüme sevindirici olmakla beraber özellikle POS cihazları ve ATM’ler bankaların yanlış politikaları yüzünden gereğinden fazla artmaktadır.

1.5.1. Kartlı Ödeme Sistemi'nde Bankalararası Kart Merkezi ve Kredi Kayıt Bürosu'nun Önemi

1.5.1.1. Bankalararası Kart Merkezi (BKM)

Bankalararası Kart Merkezi (BKM), kartlı ödeme sistemi içerisinde ortak sorunlara çözüm bulmak, ülkemizdeki banka ve kredi kartları kural ve standartlarını geliştirmek amacıyla 1990 yılında, 13 kamu ve özel Türk bankasının ortaklığıyla kurulmuştur.⁵²

Kart sahiplerinin alışverişleri sonucu ortaya çıkan borç ve alacakların bankalar arasındaki takas işlemi BKM bünyesinde gerçekleştirilir. Ödeme sistemleri konusunda da değinildiği gibi ekonominin can damarı olan ödeme sistemlerinin etkinliği, standardizasyonun sağlanmasıyla gerçekleştirilebilir. BKM de standardizasyonu sağlamaya yönelik kurallar ve prosedürler oluşturmaktadır. Aynı zamanda, bankalar arasındaki otorizasyon işlemlerinin sağlanması, kart sektöründe, yurtiçinde geçerli olacak kural ve yasaların oluşturulması, yurtdışı kurum ve komisyonlar ile iletişim kurulması BKM'nin temel görevlerindedir. BKM sayesinde kartlı ödeme sistemi içindeki işlemler daha güvenli, hızlı ve az maliyetli olmaktadır. BKM, kartlı ödeme sisteminin kullanımını arttırıcı ve teşvik edici çalışmalar yapıp, reklam faaliyetlerinde bulunmaktadır.⁵³ Buna, güncel olarak, kredi kartı harcamalarının şifreyle yapılmasını sağlamak için hazırlanan ve Okan Bayülgen'in rol aldığı reklam filmi örnek olarak gösterilebilir.

BKM'nin bünyesinde 5 adet çalışma komitesi bulunmaktadır. Bunlar :

- 1- Hakem komitesi,
- 2- Operasyon ve teknoloji komitesi,
- 3- Pazar geliştirme komitesi,

⁵² "Kuruluş", (çevrimiçi) <http://www.bkm.com.tr/kurulus.html>, (26.8.2006)

⁵³ Yılmaz, a.g.e., s. 107.

- 4- Güvenlik komitesi,
5- Çip komitesi'dir.⁵⁴

BKM, 28 üye ve 10 ortaktan oluşmaktadır. BKM'nin üye ve ortakları aşağıdaki gibidir:⁵⁵

Tablo 4: BKM'nin Üyeleri

1	Akbank	15	MNG Bank
2	Albaraka Türk	16	Oyak Bank
3	Alternatif Bank	17	Şeker Bank
4	Anadolu Bank	18	Tefken Bank
5	Anadolu Kredi Kartı (AKK)	19	Tekstil Bank
6	Bank Asya	20	Türkish Bank
7	BankEuropa	21	Türk Ekonomi Bankası
8	Citibank	22	T.Finans Katılım Bankası
9	Deniz Bank	23	T.C. Ziraat Bankası A.Ş.
10	Finansbank	24	Türkiye Garanti Bankası
11	Fortis	25	Halkbank
12	HSBC	26	Türkiye İş Bankası
13	Koçbank	27	Vakıf Bank
14	Kuveyt Türk	28	Yapı Kredi Bankası

Tablo 5: BKM'nin Ortakları

1	Akbank	6	Oyak Bank
2	Finansbank	7	T.C. Ziraat Bankası A.Ş.
3	Fortis	8	Türkiye İş Bankası
4	Türkiye Garanti Bankası	9	Vakıf Bank
5	Halkbank	10	Yapı Kredi Bankası

⁵⁴ "Komiteler", (çevrimiçi) <http://www.bkm.com.tr/komiteler.html>, (26.8.2006)

⁵⁵ "BKM Üyeleri", (çevrimiçi) <http://www.bkm.com.tr/bkmuyesibankalar.html>, (26.8.2006)

1.5.1.2. Kredi Kayıt Bürosu A.Ş. (KKB):

Kredi Kayıt Bürosu A.Ş., 5411 sayılı bankacılık kanununda öngördüğü üzere, kredi kuruluşları ile finansal kuruluşlar arasında, bu kuruluşların müşterilerinin risk durumlarının izlenmesi, değerlendirilmesi, kontrolü ve müşteri hizmetlerinin yerine getirilmesi nedeniyle yapılacak bilgi ve belge alışverişini sağlamak üzere anonim şirket şeklinde kurulmuş bir destek hizmet kuruluşudur. KKB üyeleri de kendi aralarında müşterilerine ait bilgileri paylaşabilmektedir.⁵⁶ Bu sayede müşterilerinin risk potansiyelini daha kolay değerlendirebilmektedirler.

Kişilerin bankalara kredi kartı başvurularında, bankalar, kişiye kart verip vermeme veya verilecekse ne kadar limitli kart verme konularında değerlendirme yaparken KKB'den faydalanmaktadır. 1990'lı yıllarda, bireysel pazarlama faaliyetleri, kredi risk yönetimi, müşteri ilişkileri yönetimi, veri ambarı yönetimi olarak adlandırılan ve temelinde müşteriyi iyi tanıma ve müşterinin kredi riskini doğru ölçmeyi amaçlayan kavramlar ortaya çıkmıştır. Tüm bunların hem daha kısa sürede hem de daha az maliyetle gerçekleşebilmesi için de kurumların birbirleriyle müşterilerinin bilgilerini paylaşmaları kaçınılmaz olmuş bu da KKB gibi bir kurumun doğmasını gerekli kılmıştır. 1993 yılında Bankalar Kanunu'nun 83. maddesine eklenen bir hükümle mali kurumlar, kredi müşterilerine ait bilgileri kendi aralarında paylaşabilme yetkisine sahip olmuşlardır. 1995 yılında da Bankalar Birliği'nin desteğiyle KKB, 11 bankanın ortaklığı ile kurulmuştur.⁵⁷

Bugün itibariyle KKB, 10 kurucu üyesi de dahil olmak üzere toplamda 28 üyeye sahiptir. Ayrıca oluşturmuş olduğu "Kredi Referans Sistemi" üzerinden paylaşımına sunduğu tüketici bilgileri kapasitesi sektör hacminin % 97'si gibi önemli bir oranını kapsamaktadır.⁵⁸

⁵⁶ "Tarihçe", (çevrimiçi) http://www.kkb.com.tr/content/tr/sirket_profil/tarihce.php, (26.8.2006)

⁵⁷ A.e.

⁵⁸ A.e.

KKB'nin üyeleri ve ortakları aşağıdaki gibidir:⁵⁹

Tablo 6: KKB'nin Üyeleri

1	Akbank	15	Koç Tüketici Finansm. ve Kart Hizmetleri A.Ş.
2	Alterternatif Bank A.Ş.	16	Kuveyt Türk
3	Anadolu Bank	17	Oyak Bank
4	Anadolu Celetem Tüketici Finansman A.Ş.	18	Tekstil Bankası A.Ş.
5	Asya Katılım Bankası	19	Türk Ekonomi Bankası
6	BankEuropa	20	Türkiye Finans Katılım
7	Bank Pozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.	21	Şekerbank T.A.Ş.
8	Citibank	22	Volkswagen Doğuş Tük.
9	Deniz Bank	23	T. Vakıflar Bankası
10	Finansbank	24	T.C. Ziraat Bankası A.Ş.
11	Fortis	25	Türkiye Garanti Bankası
12	HSBC	26	T. Halk Bankası A.Ş.
13	Koçbank	27	Türkiye İş Bankası
14	Koç Fiat Kredi Tüketici Finansmanı A.Ş.	28	Yapı Kredi Bankası

Tablo 7: KKB'nin Ortakları:

1	Akbank	6	Türkiye Garanti Bankası
2	Deniz Bank	7	T. Halk Bankası A.Ş.
3	Koçbank	8	Türkiye İş Bankası
4	Şekerbank T.A.Ş.	9	T. Vakıflar Bankası
5	T.C. Ziraat Bankası A.Ş.	10	Yapı ve Kredi Bankası

Kredi Referans Sistemi (KRS): Kredi referans sistemi, KKB üyesi olan kurumların, müşterilerine ait bilgileri birbirleriyle paylaşımını, kredi kararı aşamasında risk faktörünün belirlenmesi ve riskin en aza indirilmesini sağlayan çağdaş bir “bilgi paylaşım sistemidir”.⁶⁰

⁵⁹ “Ortak Üyeler”, (çevrimiçi) <http://www.kkb.com.tr/content/tr/uyelerimiz/uyelerimiz.php>, (26.8.2006)

⁶⁰ “KRS Nedir”, (çevrimiçi) http://www.kkb.com.tr/content/tr/krs/krs_nedir.php, (26.8.2006)

Sorgulama sırasında, araştırılan kişinin “borçlu” ve “kefil” konumunda bulunduğu tüm açık ve kapalı hesap bilgilerine ve hesap bazında ödeme performans bilgilerine ulaşılabilir. Sorgulama yapılan kişinin sadece negatif değil pozitif bilgileri de gösterilir. KRS Veritabanı üç alt veritabanından oluşur. Bunlar:

- 1- Başvuru veritabanı : Kredi başvurularına ait tüm verileri içerir.
- 2- Kredi hesap veritabanı : Kredi hesaplarına ait tüm verileri içerir.
- 3- Uyarı veritabanı : Gerçek dışı verilerle yapılan kredi başvurularına vb durumlara ait verileri içerir.⁶¹

Bugün itibariyle 66 milyonu aşkın bireysel kredi hesap kaydına ait güncel ve kapsamlı bilgi KKB üyelerinin paylaşımına sunulmuştur.⁶²

⁶¹ “KRS Nedir”, (çevrimiçi) http://www.kkb.com.tr/content/tr/krs/krs_nedir.php, (26.8.2006)

⁶² A.e.

2. KREDİ KARTLARI

2.1 Kredi Kartları

Kredi kartını, “kart sahibine, elinde nakit olmasa da belirli bir limit dahilinde mal ve/veya hizmet satın alabilmesini; yine belirli bir limit dahilinde kart sahibinin bir hesabının olması ve/veya hesabında para bulundurması koşulu aranmaksızın nakit çekebilmesini sağlayan bir ödeme, para çekme aracıdır” şeklinde tanımlayabiliriz. Kredi kartı bir ödeme aracı olduğu gibi sahibine aynı zamanda kredi imkanı da sunar. Bu kredi, karttan nakit olarak çekilip kullanılabilmesi gibi, ekstre ödemesinin bir kısmının yapılmaması yoluyla da kullanılabilir.⁶³

Kredi kartı, İngilizce’de “credit cards”, Almanca’da “kredit karte”, Fransızca’da “cartes de credit” olarak geçmektedir⁶⁴.

İlk olarak ABD’de 19. yy sonlarında ortaya çıkan kredi kartı, sağladığı olanaklar sayesinde tüm dünyada hızla yayılmıştır. Kredi kartı sisteminde, bankalar, kart sahibi ve üye işyeri olmak üzere üç taraf söz konusudur. Kart sahibi, üye işyerlerine herhangi bir ödeme yapmaksızın, kart limiti elverdiği ölçüde mal ya da hizmet satın alabilir. Üye işyeri ise bankaya, üyelik sözleşmelerinde belirtilen oranlar karşılığında komisyon ödeyecektir. Üye işyerinin, ödeyeceği bu komisyonları, nakit ödeme ve kredi kartıyla ödeme fiyatlarında fark olacak şekilde ürün-hizmet fiyatlarına yansıtması gerekmektedir. Yani o işyerinde, ödeme şeklinin nakit ya da kredi kartıyla olmasına bakılmaksızın tek fiyat olması gerekmektedir. Eğer satış taksitlendiriliyor veya ödeme planı öteleniyorsa bu kural geçerli olmayabilir. Ürün ya da hizmeti alan kart sahibi ise, bankanın belirleyeceği tarihte oluşan hesap özetiyle ödemekle yükümlüdür. Kart sahibi, borcun tamamını belirtilen sürede ödeyebileceği

⁶³ Raif Turan Bolat, “Bireysel Bankacılık Tekniklerinden Tüketici Finansmanı, Tüketici Kredisi ve Kredi kartları”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Fakültesi, Para-Banka Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1991, s. 56-57.

⁶⁴ Pınar İşmen, “Banka Kredi Kartları”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Para-Banka Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Ağustos 1991, s. 7.

gibi bankanın belirlediği minimum ödeme tutarını ödeyip kalan kısmı bir sonraki ödeme dönemine de aktarabilir. Bu durumda kart sahibi, bir sonraki dönem ekstresinde kartına faiz gelme koşulunu kabullenmiş sayılır.⁶⁵

Yapılan araştırmalara göre, kredi kartını kullanım şekli, kart sahibinin yaşam tarzına, gelirine, eğitim düzeyine, sosyal statüsüne göre değişmektedir. Ortanın üstü ve yüksek gelir grubuna giren kart sahipleri kredi kartını genellikle paranın yerine kullanırken düşük gelirli kart sahipleri ise kredi kartını birim fiyatı yüksek dayanıklı tüketim malları alımında kullanmaktadır. Bu da, ortanın üstü ve yüksek gelirli kart sahiplerinin, kredi kartının daha çok ödeme kolaylığı sağlaması, nakit taşıma riskini ortadan kaldırması gibi avantajlarından faydalanıp, nakit olarak yapacakları harcamalarını ortalama bir ay sonra ödeme imkanı sağladıklarını; düşük gelirli kart sahiplerinin ise, kredi kartının sağladığı taksitlendirme ve/veya borcun bir kısmını ödeyip kalan tutarı belirli bir faiz karşılığında kredilendirme imkanından yararlandıklarını göstermektedir.⁶⁶

Kredi kartını kabul eden satıcı işletmelerse, kredi kartlarının avantajları ve dezavantajları bölümünde değinileceği üzere kart kabul etmelerinden dolayı, satışların arttırılması, potansiyel müşterilerin kazanılması, banka tarafından reklamlarının yapılması, bankanın güvencesinden faydalanılması gibi yararlar sağlamaktadırlar. Bunun karşılığında satış hacimlerine ve kredi kartıyla yapılan alışveriş tutarlarına bağlı olarak değişen ücretler ödemektedirler.⁶⁷

Kredi kartı kavramının ortaya çıktığı dönemlerde, kart sahibinin, vadesinde tüm borcunu ödemesi halinde hiçbir faiz yüküyle karşılaşmaması nedeniyle, ortada banka ve kart sahibi arasında bir kredi ilişkisinin doğmadığı, sadece harcamanın taksitlendirilmesi durumunda bir krediden söz edilebileceği iddia edilmiştir. Oysa ki bankanın, müşterisine, belli bir limit dahilinde kredi kartını vermesiyle birlikte

⁶⁵ Ömer Teoman, **Hukuki Yönden Kredi Kartı Uygulaması**, 2.baskı, İstanbul, Beta Basın Yayın Dağıtım A.Ş.,1996, s. 1-10.

⁶⁶ Aydın, **a.g.e.**, s. 150.

⁶⁷ **A.e.**, s.150.

banka ile müşteri arasında gayri nakdi bir kredi ilişkisi doğmaktadır. Çünkü, banka, kart sahibine verdiği limite kadar yapılan harcamayı, üye işyerine ödemeyi garanti etmektedir. Bu durumda, kart sahibinin, yaptığı harcamayı ödememe ihtimali bankanın riskini oluşturmaktadır. Kart sahibinin kartını kullanarak harcama yaptığı ve bankanın bu harcamayı kart sahibi adına işyerine ödediği anda da gayri nakdi kredi nakdi krediye dönüşmektedir. Konuyla ilgili hazine müsteşarlığınca aşağıdaki gibi görüş bildirilmiştir:

“Bu kartların bankalar tarafından çıkartılıp kullandırılmasında, kart sahibine teslim tarihinde, ilgili banka açısından, müşteri lehine verilmiş bir garanti, kartın kullanımını takiben harcama belgesinin bankaya ibrası ile kart sahibinin bu tutarı ödemesine kadar geçen süre zarfında ise nakdi kredi niteliği açıktır”⁶⁸

Kredi kartının üzerinde bulunan ve kabartma rakamlarla yazılan 16 haneli kart numarası kartın tanıtıcısıdır. Kartın ilk 6 hanesi Visa International veya Mastercard/Europay International tarafından bankalara verilen BİN/Prefix numarasıdır. İlk altı haneden sonra gelen ilk 3 numara ise kartın verildiği şubenin sabit numarasıdır. Bunları izleyen 5 hane kart sahibinin şubedeki kart numarası olup 15. hane bu hesaptan çalışan kartların asıl kart ya da ek kart oluşunu belirtir. Son hane ise kontrol amaçlıdır.⁶⁹

Ayrıca, kartın arka yüzünde imza bandı, imza bandının üzerinde ise koyu renkli manyetik bant bulunur. Bu manyetik bant içinde gözle görülmeyen ve özel kart makinelerinde okunabilen kartın önyüzünün kabartılmış bilgilerinin şifreli yazısı bulunmaktadır.⁷⁰

Kredi kartları, Visa International S.A., MasterCard International, Europay International, American Express, Diners Club ve JCB kuruluşlarına kart çıkarma

⁶⁸ Dr. Sezai Reisoğlu, “Banka Kredi Kartları ve Uygulama Sorunları”, (çevrimiçi) <http://www.tbb.org.tr/v12/asp/dergi.asp>, (22.5.2006), s. 100.

⁶⁹ Baydemir, **a.g.e.**, s. 6.

⁷⁰ Çırpan, **a.g.e.**, s. 27.

yetkisine sahip kurumlarca çıkarılır. Bu kurumlar, yetki aldıkları kuruluşların standartlarına uygun olarak ve kartın üzerinde ilgili kuruluşun logoları olmak kaydıyla kartı fiziksel olarak üretebilmektedir.⁷¹

2.2. Kredi Kartlarının Dünyadaki Tarihsel Gelişimi

Günümüzde nakit ödemeksizin mal ve hizmet satın alma, kredi çekme olanağı veren kredi kartının tarihine bakıldığında bugünkü şekliyle olmasa da sistemin başlangıcı olarak M.Ö. 1750 yılında konulan Hammurabi kanunlarına kadar uzanması kart kullanımının nakdin buluşundan da önceye uzandığını göstermektedir.⁷²

Kredi kartıyla ilgili yapılan çalışmalarda ve kaynaklarda ise, ilk kez kredi kartının doğduğu yer ABD olarak gösterilmektedir. 1894 yılında sadece turizm sektöründe kullanılabilen Hotel Credit Letter Company isimli kuruluş tarafından ilk kredi kartı çıkarılmıştır.⁷³

1914 yılında Western Union Bank sadece turizm sektörüyle sınırlı olan belirli ölçüde kredi imkanı sunan bir kart çıkarmıştır.⁷⁴ Yine aynı yıl General Petroleum Corporation of California, çalışanlarına ve seçkin müşterilerine kart çıkarmıştır.⁷⁵ Bu yıllarda birçok mağaza ve petrol şirketi satış hacimlerini arttırmak için sahiplerine bir aylık kredilendirme imkanı sunan jeton ve bozuk para basmışlardır.

Bu kartlar, tam olarak kredi kartı özelliği taşımamasına rağmen kredi kartının doğmasında önemli bir aşama olarak bakılmaktadır. Bu kartlar, hem kısıtlı türde ve hizmet alışverişinde kullanılabilen hem de belirli bir bölge ya da mağazada geçerli olmuştur. Bu dönemdeki uygulamada sistemde işyeri ve işyerinin müşterisi bulunmuştur. Kredi kartını çıkaran kurum ya da banka yoktu. Arada üçüncü bir

⁷¹ Tormuş, **a.g.e.**, s. 6.

⁷² Çırpan, **a.g.e.**, s. 3.

⁷³ Oğuzhan Buhur, **Tüketici Kredisi Açısından KrediKartı Uyguması**, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2004, s. 18.

⁷⁴ Teoman, **a.g.e.**, s. 13.

⁷⁵ Yılmaz, **a.g.e.**, s. 4.

kurumun bulunmadığı sadece işyeri ve müşterinin bulunduğu bu sisteme “iki taraflı sistem” denilmektedir. Günümüzde dahi ABD’de başta olmak üzere iki taraflı sistemin hala geçerli olduğu görülmektedir. Öte yandan iki taraflı sistemin, kart sahibinin, sahip olduğu kartı, sadece kartı çıkaran işyerinin mağazalarında kullanabilmesi şeklinde sınırlaması, içerisinde işyeri, kart sahipleri ve kredi kartını çıkarmakla yetkili kurum ve/veya bankanın bulunduğu “üçlü sistem” olarak adlandırdığımız sistemin doğmasını sağlamıştır.⁷⁶

1950 yılında ABD’de Frank McNamara, seyahat ve yemeklerde hesabın ödenmesini sağlayan Diners Club’ı kurmuş ve bu kart, kısa sürede ABD’de yakaladığı başarının ardından Avrupa’ya da sıçramıştır.⁷⁷

İlk uluslararası kart olan Diners Club kredi kartından sonra bankaların kredi kartına olan ilgisi artmış ve 1951 yılında New York’da Franklin National Bank kredi kartı çıkarmış akabinde 1958 yılında Bank of America, Bank Americard’ı; American Express Company ise “American Express” kredi kartını çıkarmıştır. Aynı yıllarda çıkan diğer önemli kredi kartları da Chase Manhattan’ın 40 banka ile oluşturduğu kart ile Hilton Carte Blanche’dır.⁷⁸

Bankaların ve kredi kartı çıkaran kuruluşların sektöre verdiği önemin artmasıyla rekabet de iyice yükselmiştir. Bank of America’nın “Bank Americard” adını verdiği kartını tüm ABD’ye lanse etme kararından sonra birçok Amerikan bankası birleşerek Interbank Card Association (Bankalararası Kart Birliği) diye adlandırılan uluslararası kart sistemini kurmuştur. Bu iki kuruluş başvurusuz olarak gönderdikleri kredi kartlarıyla kart kullanıcı sayılarının milyonlara ulaşmasını sağlamıştır.⁷⁹

⁷⁶ Buhur, **a.g.e.**, s. 22.

⁷⁷ Tormuş, **a.g.e.**, s. 15.

⁷⁸ Thomas Russell, **The Economics of Bank Credit Cards**, Praeger Publishers, 111 Fourth Avenue, New York, N.Y. 10003, USA 5, Cromwell Place, London SW7 2JL, England, 1990, s. 4.

⁷⁹ Çırpan, **a.g.e.**, s. 5.

1960'lı yılların sonuna gelindiğinde sektörün hızla büyümüş olduğu, bankaların, kart sahiplerinin bir kısmının ödeme yapmayacağını planlamış ama bununla ilgili yaşanacak hukuki olaylara hazırlık yapmamış oldukları fark edilmiştir.⁸⁰

Bunun üzerine Amerikan hükümeti 1970'de başvurusuz kart postalanmasını kısıtlayan adil kredi yasasını, 1973'de Federal Privacy Act.'i (Federal özel yaşamın gizliliği) ve 1977'de Equal Credit Opportunity Act.'i çıkarmıştır.⁸¹

Endüstrideki gelişmeler, pazar payını büyük bankaların ele geçirmesi, işyerlerinin ve kart kullanmak isteyenlerin büyük bankaları tercih etmeleri, küçük bankaların endişelenmesine sebep olmuştur. Bu gelişmelerle birlikte kredi kartı kuruluşları ya faaliyetlerine son vermiş ya da birleşme yolunu tercih etmişlerdir.

16 Ağustos 1966'da bir grup bankanın birleşerek oluşturduğu ICA (International Card Association), 1969 da Master Charge adını alıp iç içe geçmiş iki yuvarlağı logo olarak benimsemiş ve 1979 yılında da MasterCard adını almıştır.⁸² Bank Americard ise 1980 yılında ismini VisaCard olarak değiştirmiştir.

1980'lere gelindiğinde bu kredi ağlarından birine veya her ikisine birden üye olan banka sayısı 11.000'i aşıyordu. Yıllık satış rakamları 44.000.000 USD' yi geçmişti ve 52 milyon Amerikalıda en az 2 kredi kartı bulunuyordu.⁸³

1970'li yıllarda çoğu banka çıkaracağı kartı MasterCard ya da VisaCard olarak çıkartmaktaydı. Bu, VisaCard ve MasterCard arasında rekabetin oluşmasını sağlamıştır. Aynı rekabet T&E kartı endüstrisinde bulunan American Express, Diners Club, Carte Blanche arasında da yaşanmıştır. Citibank' ın Diner's Club ve Carte

⁸⁰ Çırpan, **a.g.e.**, s. 5.

⁸¹ **A.e.**, s.5.

⁸² Pano Dergisi, "Kredi Kartlarının Tarihsel Gelişimi" Bankalararası Kart Merkezi Yayını, Kasım 1997, sayı.2, s. 2.

⁸³ Levis Mandell, **The Credit Card Industry**, Twayne Publisher, Boston:A.Division of G.K. Hall and Co., 1990, s. 14.

Blunch'ı satın alarak American Express Card'ın karşısına çıkması rekabeti iyice arttırmıştır.⁸⁴

Amerika piyasalarında hızla gelişen kart sektörü Avrupa'ya da yayılmıştır. 1950'lerin başında British Hotel and Restaurant Association'ın (BHR-İngiliz Otel ve Lokantalar Birliği) kredi kartı çıkmıştır. 1960'lı yıllarda Fransada "Carte Blanche" çıkarılmıştır.⁸⁵

1970'li yıllarda Bank Americard'ın tüm dünya geneline yayılması Avrupa'daki bankaların "Bank of America" bünyesine girmek zorunda kalacakları korkusunun doğmasına sebep olmuş, bu da Interbank'ın işine yaramıştır. Interbank, Avrupa'nın en büyük evrensel kart sistemi olan Eurocard ve İngiltere'nin en büyük kart sistemi olan Axess ile karşılıklı değişim anlaşması imzalamıştır.⁸⁶

Avrupa ülkelerinden Almanya'da ise kredi kartı diğer Avrupa ülkelerine göre daha geç kabul görmüştür. Bunun sebebi ise Almanya'da garantili çeklerin yaygın bir şekilde kullanılması ve bazı kurum ve kuruluşların kredi kartı aleyhine görüş bildirmesidir.⁸⁷

ABD'de Avrupa'ya göre kredi kartının çok daha kısa sürede kabul görmesinin en önemli sebebi ABD'deki çek sisteminin Avrupa ülkeleri ve özellikle de Almanya'daki çek sisteminden olumsuz yönde farklı olmasıdır. ABD'de bankaların faaliyet alanı sadece belirli bir eyaletle sınırlı olduğu için bir bankadan alınan çekin başka bir yerde kabul görmesi güçtür. Yani çeki keşide eden hesabın bulunduğu bankanın merkezinden uzaklaştıkça çekin ödeme aracı olarak benimsenmesi giderek olanaksızlaşmaktadır. Diğer bir farklılık ise ABD'de çek keşide eden bir kişinin muhatap nezdinde çekin karşılığının bulunmasının zorunlu olmamasıdır. Çek, ödeme

⁸⁴ Çırpan, a.g.e., s. 7.

⁸⁵ Mandell, a.g.e., s. 15.

⁸⁶ Yetim, a.g.e., s. 4.

⁸⁷ A.e., s. 6.

için ibraz edildiğinde, çek bedeli müşterinin hesabına borç kaydedilmekte, tutara ise bu işlemin yapıldığı günden itibaren faiz işletilmektedir.⁸⁸

2.3. Kredi Kartlarının Türkiye’deki Tarihsel Gelişimi

Türkiye’de kredi kartı uygulaması 1963-1964 yıllarında İstanbul Turizm isimli firmanın “Le Diners Club” ve “Carte Blanche” isimli kartları çıkarma yetkisini almasıyla başlamıştır. Söz konusu firmadan bu temsilciliği, 1968 yılında Koç grubuna bağlı Setur almıştır.⁸⁹ Kredi kartı sahipleri, genellikle yüksek gelir seviyesine sahip ve yurtdışına seyahat sırasında Diner’s Club kredi kartı hakkında bilgi edinmiş kişiler olmuştur.⁹⁰ Daha sonra Türk Ekspres Havacılık ve Turizm Şirketi aracılığıyla American Express kartları uygulamaya geçmiştir. American Express sadece yurtdışında geçerli kartlar çıkarırken Diner’s Club yurtiçinde de geçerli kartlar vermiştir. Bu iki kart, 1975 yılına kadar rakipsiz olarak piyasada kalmıştır. 1975 yılında Interbank grubuna bağlı olarak MasterCard, Eurocard ve Axess piyasaya girmiş ve kart sektörü geliştirmiştir.⁹¹ Bu üç grubun mümessilliği daha sonra Anadolu Kredi Kartları Turizm A.Ş.’ye devredilmiştir.⁹²

Daha sonra kredi kartlarının sağladığı döviz girdisini ve piyasada kredi kartlarına olan ilgiyi gören bankaların bu sektöre girmeleriyle sektör iyice büyümüştür. Bununla birlikte çok şubeli bankalar MasterCard, Eurocard ve VisaCard’ı çıkarmış ve anlaşmalı işyerlerinde kartların kullanılma imkanı olmuştur.⁹³

1984 yılında Koç, American Bankası’nın uluslararası American Express kartını piyasaya sürmüştür. Sonraki yıllarda bu kartı Akbank, Egebank ve Türkiye İş

⁸⁸ Teoman, **a.g.e.**, s. 15.

⁸⁹ Çırpan, **a.g.e.**, s. 19.

⁹⁰ Ahmet Şeker kaya, “Tüketicilerin Kredi kartı Kabul Kararı Üzerine Etki Eden Faktörler ve Bir Pilot Araştırma”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Fakültesi, Pazarlama Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1990, s. 4.

⁹¹ ÇIRPAN, **a.g.e.**, s.19.

⁹² Pano Dergisi, “Kredi Kartlarının Tarihi”, **Bankalararası Kart Merkezi**, Kasım 1997, Sayı.2, s.2., s.7.

⁹³ Çırpan, **a.g.e.**, s. 6.

Bankası tüketicilerine sunmuştur. İktisat Bankası ve İmar Bankası da 1986 yılında VisaCard ile kredi kartı hizmetine başlamışlardır.⁹⁴

Bu uluslararası kartlar yaygınlık kazanırken Pamukbank da “Prestige Kart” adı verilen bir kartı piyasa sürmüştür. Prestige Kart hem Türkiye’de hem de Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde (KKTC’de) kullanılmıştır.⁹⁵

Aynı zamanda Türkiye’de de tıpkı Amerika ve Avrupa’da olduğu gibi büyük mağazalar kendi müşterilerine hitap eden kredi kartı uygulamasına başlamışlardır. Bu mağazalara Beymen, Atalar, Printemps ve Çarşı örnek olarak gösterilebilir .⁹⁶

Türkiye, gün geçtikçe kredi kartı sektöründe önemli bir konuma gelmiştir. Öyle ki Europay tarafından içerisinde Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Tacikistan, Türkmenistan’ın da bulunduğu Europay International Avrasya bölgesinin merkezi seçilmiştir.⁹⁷

1998 yılında MasterCard öncülüğünde 10 banka ve Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, Çekol Vakfı ve Tarih Vakfı bir araya gelip “Çağdaş Kart’ı” çıkarmıştır. Bu kartla 15 milyon işyerinde alışveriş yapılabiliyor, nakit avans çekilip bankacılık işlemleri gerçekleştirilebiliyordu. Yine aynı yılda Osmanlı Bankası meslek gruplarına yönelik Med Kart’ı çıkarmıştır. Garanti Bankası ve MasterCard işbirliğiyle Avrupa ve Türkiye’de alışveriş merkezlerinin çıkardığı ilk kredi kartı olan Carousel Kredi Kartı çıkmıştır.⁹⁸

2000’li yıllarda segmentasyona gidilmiş ve her kesimin ihtiyacına yönelik olarak kartlar çıkarılmıştır.

⁹⁴ Şekerkaya, **a.g.e.**, s. 5.

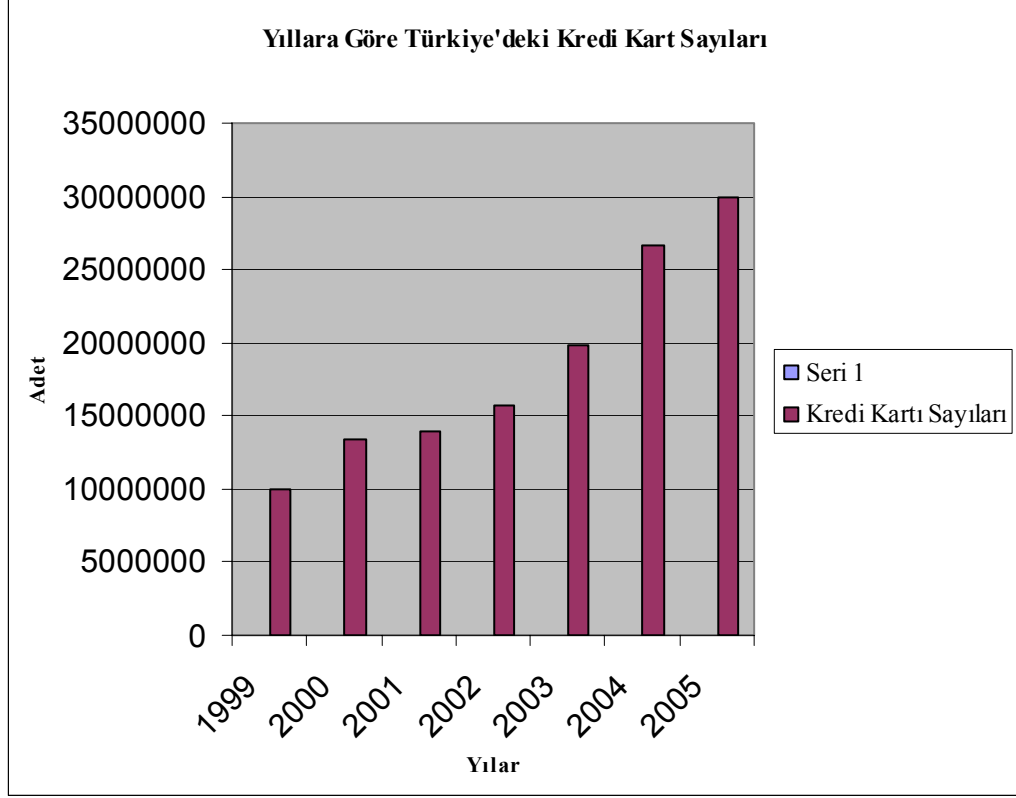
⁹⁵ Ali İhsan Karacan, “Ödeme Sistemimdeki Gelişme”, **Dünya Gazetesi**, 5 Şubat 1988, s. 3.

⁹⁶ Çırpan, **a.g.e.**, s. 19.

⁹⁷ “**Türkiye, Europay’in Avrasya üssü oldu**”, Hürriyet Gazetesi, 12.11.1998, s. 6.

⁹⁸ “Çağdaş Kart”, (çevrimiçi) http://www.europay.com.tr/urunler/cagdas_kart.htm, (19.7.2006)

2000'li yıllarda Avrupa'da olduğu gibi Türkiye'de de kredi kartı kullanımı hızla artmıştır. Öyle ki 1999 yılında 10 milyon civarında olan kredi kartı sayısı 2006 yılının ilk yarısında 31 milyonu aşmıştır.⁹⁹

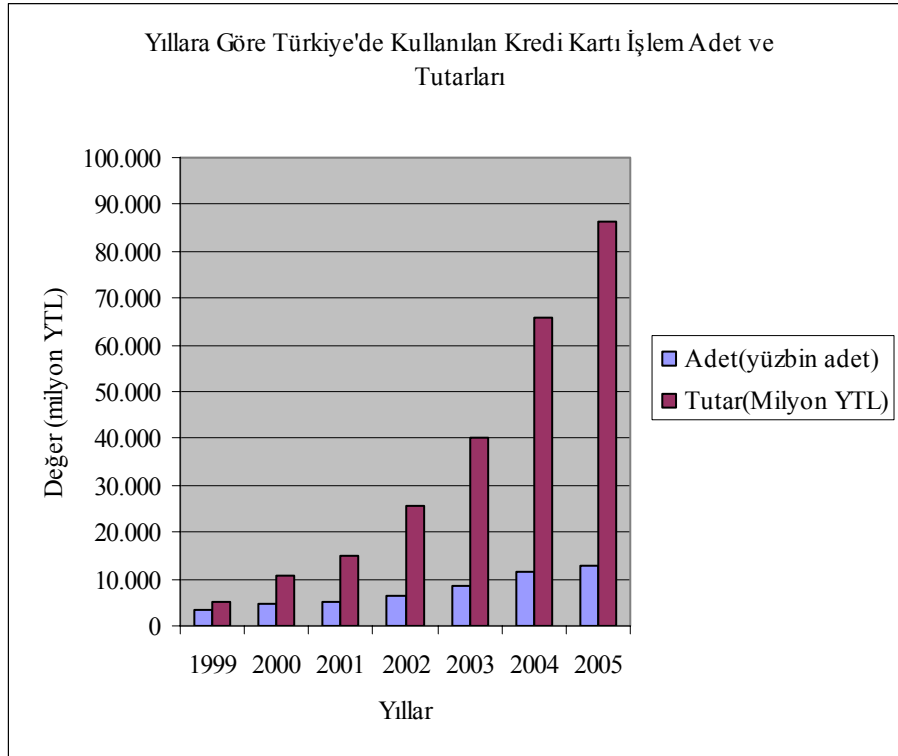
Şekil 4: Yıllara Göre Türkiye'deki Kredi Kartı Sayıları

⁹⁹ “Yıllara Göre İstatistikî Bilgiler”, (çevrimiçi) <http://www.bkm.com.tr/istatistik/raporlar1.html>, (28.8.2006)

Tablo 8: Türkiye’de Yıllara Göre Kredi Kartı Sayıları(1.000)

Yıllar	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006(haziran)
Kredi Kartı Sayıları	10.045	13.408	13.996	15.705	19.863	26.681	29.978	31.289

Yine ülkemizde gerek yurtiçi kredi kartlarının kullanımının artması gerek üzerinde nakit taşımak istemeyen turistlerin ülkemizdeki harcamalarında kredi kartı kullanmayı tercih etmeleri kredi kartıyla yapılan işlem adet ve tutarlarının artmasını sağlamıştır. 1999 yılında 360 milyon kredi kartı işlemiyle 5.315.000.000 YTL’lik işlem yapılırken 2005 yılında 1.301.824.584 kredi kartı işlemiyle 86.494.200.000 YTL’lik işlem yapılmıştır.¹⁰⁰

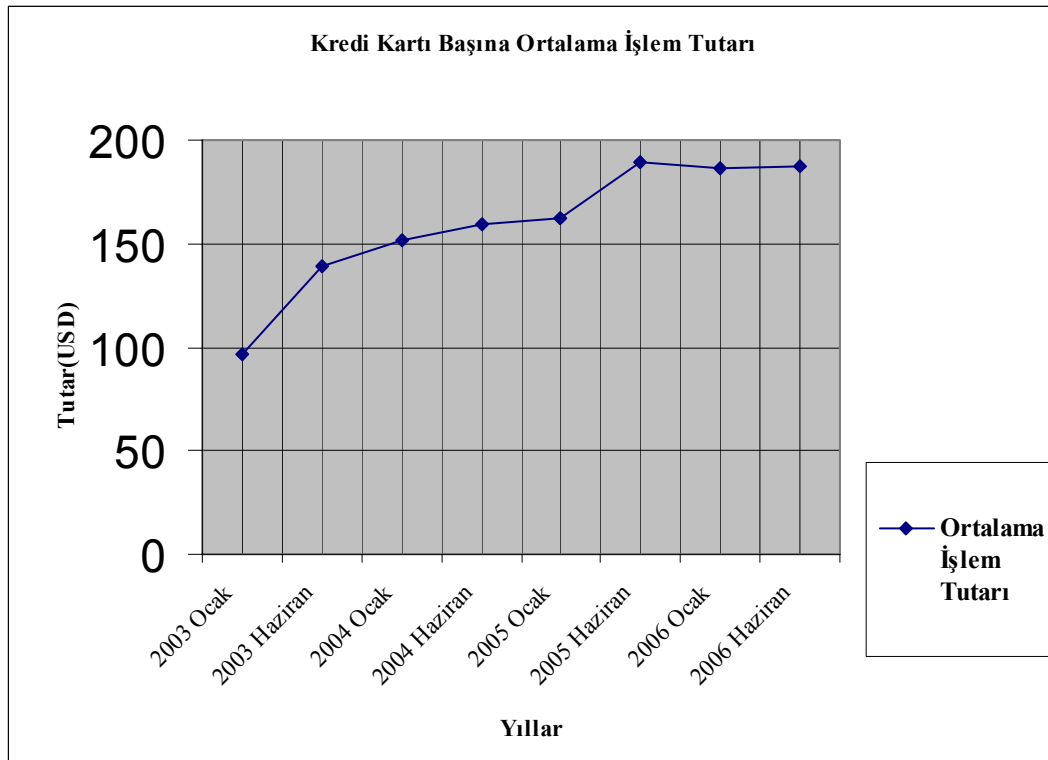
Şekil 5: Yıllara Göre Türkiye’de Kullanılan Kredi Kartı İşlem Adet ve Tutarları

¹⁰⁰ “Yıllara Göre İstatistiki Bilgiler”, (çevrimiçi) <http://www.bkm.com.tr/istatistik/raporlar1.html>, (28.8.2006)

Tablo 9: Yıllara Göre Türkiye'de Kullanılan Kredi Kartı İşlem Adet ve Tutarları (Turistlerin kullanımı dahil)

Yıllara Göre Türkiye'de Kullanılan Kredi Kartı İşlem Adet ve Tutarları (Turistlerin kullanımı dahil)							
Yıllar	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Adet(yüzbin adet)	3.600	4.650	5.120	6.380	8.334	11.363	13.018
Tutar(Milyon YTL)	5.315	10.498	15.128	25.613	40.335	65.688	86.494

Kredi kartı sayıları, kredi kartıyla yapılan işlem adetleri ve tutarlarının artmasının yanında kredi kartıyla yapılan harcamalarda kart başına düşen ortalama işlem tutarları USD bazında da artmaktadır. Bu oran 2003 yılının ocak ayında yaklaşık 97 USD iken 2006 yılının haziran ayında iki kat artış göstererek 188 USD'ye ulaşmıştır.¹⁰¹

Şekil 6: Kredi Kartı Başına Ortalama İşlem Tutarı

¹⁰¹ “Yerli ve Yabancı Kartların Yurtiçi Kullanımı”,
(çevrimiçi)<http://www.bkm.com.tr/istatistik/index.htm>, (28.8.2006)

Tablo 10: Dönemler İtibariyle Kart Başına Ortalama İşlem Tutarları

Dönemler İtibariyle Kart Başına Ortalama İşlem Tutarları								
	2003	2003	2004	2004	2005	2005	2006	2006
	Ocak	Haziran	Ocak	Haziran	Ocak	Haziran	Ocak	Haziran
İşlem Tutarı (YTL)	160,83	198,09	205,92	237,98	219,4	257,18	248,48	299,87
İşlem Tutarı (USD)	97	139	152	159	162	189	186	188
Ortalama Döviz Kuru	1,6625	1,4251	1,356	1,4956	1,3539	1,3604	1,3344	1,5984

2.3.1. Kredi Kartı Harcama Yerleri

BKM'nin verilerine göre, kredi kartı harcamalarında 2006 yılının ilk 3 aylık döneminde geçmiş yıllara benzer bir tablonun ortaya çıktığı, market ve alışveriş harcamalarının %17,07'lik bir payla birinci sırada olduğu belirtilmiştir. Market ve alışveriş harcamalarını %15,58 ile benzin istasyonları, %9,78 ile giyim ve aksesuar alışverişleri izlemiştir.¹⁰²

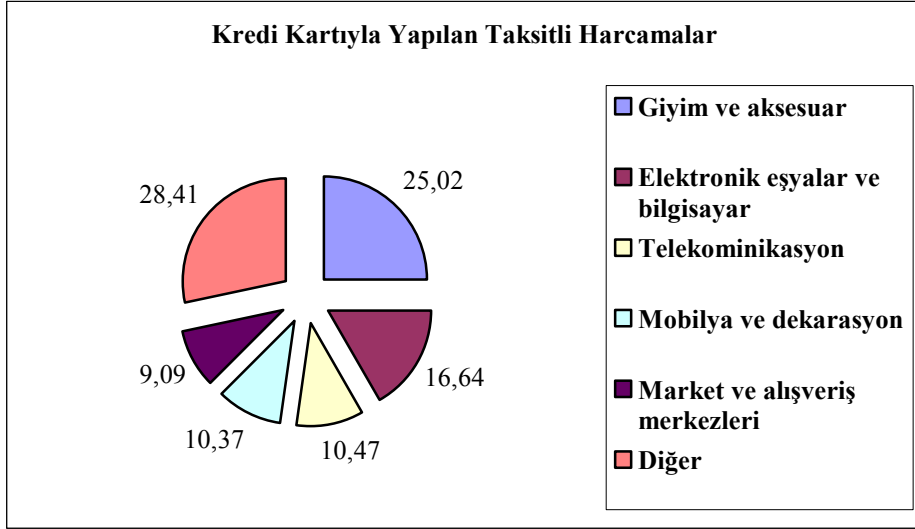
2.3.2. Taksitli Harcama İşlemleri

BKM'nin verilerine göre 2005 yılında kredi kartıyla yapılan taksitli alışverişlerin cirosu 16 milyar 823 milyon YTL olmuştur. Bu ciroda en büyük payı %25,02 ile giyim ve aksesuar harcamaları almıştır.¹⁰³

¹⁰² "Banka Kartlarıyla Alışverişi Sevdik İnternette Alışverişe Isınıyoruz", BKM Nisan 2006 Basın Bülteni, (çevrimiçi) <http://www.bkm.com.tr/basinbultenleri.html>, (28.8.2006)

¹⁰³ "2005 Yılında Kredi Kartı Ödemelerinde Taksit Tercihimiz Giyim ve Aksesuar", BKM Ocak 2006 Basın Bülteni, (çevrimiçi) <http://www.bkm.com.tr/basinbultenleri.html>, (28.8.2006)

Kredi kartıyla yapılan harcamalarda market harcamaları birinci sıradayken taksitli harcamalar içinde market harcamalarının sonlarda olmasına neden olarak bankaların marketlerdeki gıda harcamalarına taksit imkanı sunmalarının engellenmesi gösterilebilir.

Şekil 7: Kredi Kartıyla Yapılan Taksitli Harcamaların Sektörlere Göre Dağılımı

2.3.3. Nakit Avans Kullanım Durumu

BKM verilerine göre, 2004 yılında kredi kartıyla gerçekleştirilen harcamaların %10'u nakit avans kullanımı iken bu oran 2005 yılında %1 azalarak %9 olmuştur.¹⁰⁴

2.3.4. Şifreli Alışveriş Dönemi

Kredi kartlarından kart sahibi dışında kişilerin harcama yapma riskini minimuma indirecek şifreyle alışveriş (chip&PIN) uygulaması Fransa ve İngiltere'den sonra 31 Mart 2006 tarihinde ülkemizde de uygulamaya geçmiştir. Uygulamanın hayata

¹⁰⁴ “2005 Yılında Kredi Kartı Ödemelerinde Taksit Tercihimiz Giyim ve Aksesuar”, **BKM Ocak 2006 Basın Bülteni**, (çevrimiçi) <http://www.bkm.com.tr/basinbultenleri.html>, (28.8.2006)

geçirilmesi için BKM önderliğinde BKM üyelerinin de katılımıyla 1999 yılından beri çalışmalar sürdürülmüştür.¹⁰⁵

BKM chip&PIN uygulaması ile ilgili olarak Türkiye'nin 15 farklı il merkezinde 1.033 kredi kartı sahibi ve 408 işyeri yöneticisiyle yüz yüze anket yapmıştır. 2006 Haziran ayında açıklanan anket sonuçlarına göre chip&PIN'in bilinirlik oranı yüzde 68, çipli kredi kartı ile şifreli alışveriş yapan kredi kartı sahiplerinin oranı ise %37,5 olmuştur.¹⁰⁶ 2 ay gibi kısa bir sürede bu oranların elde edilmiş olması kart sahiplerinin kısa sürede chip&PIN uygulamasını benimsediğini göstermektedir.

Chip&PIN uygulamasına kademeli olarak geçilmiş olup zorunlu geçiş tarihi BKM Eski Genel Müdürü Sertaç Özinal tarafından Mart 2007 olarak açıklanmıştır.¹⁰⁷

2.3.5. Türkiye'de Batık Kredi Kart Borç Sahipleri

Ülkemizde kredi kartlarının yaygınlık kazanmasıyla birlikte batık kredi kartı borç sahiplerinin sayısı da aşağıdaki gibi olmuştur. Merkez Bankası'nın yayınladığı bilgilere göre 2001 yılından itibaren ödeme güçlüğü çeken kişi sayısı, tüm kişilerin bu yıllar arasında sadece bir kez sayılması durumunda 420.156'ya ulaşmıştır.¹⁰⁸

¹⁰⁵ "Kredi Kartında Şifreli Alışveriş Dönemi Başlıyor", **BKM Mart 2006 Basın Bülteni**, (çevrimiçi) <http://www.bkm.com.tr/basimbultenleri.html>, (28.8.2006)

¹⁰⁶ "Türkiye genelinde şifreyle alışveriş yapan kredi kartı kullanıcılarının oranı %38'e, chip&PIN bilinirlik oranı ise %68'e yükseldi", **Basın Bültenleri**, (çevrimiçi) http://www.chipandpin.com.tr/BKM_chippin_arastirma_bulteni.pdf, (26.8.2006)

¹⁰⁷ "Çipli Kredi Kartı İle Alışverişlerde Zorunlu Şifre Kullanımına Geçiş Tarihi Belli Oldu", **BKM Temmuz 2006 Basın Bülteni**, (çevrimiçi) <http://www.bkm.com.tr/basimbultenleri.html>, (26.8.2006)

¹⁰⁸ "Negatif Nitelikli Ferdi Kredi ve Kredi Kartları Sisteminin İşleyişi", (çevrimiçi) www.tcmb.gov.tr, (25.8.2006)

Tablo 11: Yıllara Göre Kredi Kartı Borcunu Ödememiş Kişi Sayıları

	KREDİ KARTLARI BORCUNU ÖDEMEMİŞ KİŞİ SAYISI
YILLAR	
2001	31.586
2002	33.419
2003	31.608
2004	51.414
2005	166.813
2006*	139.389
2006 OCAK (JANUARY)	22.445
ŞUBAT (FEBRUARY)	26.046
MART (MARCH)	33.299
NİSAN (APRIL)	25.111
MAYIS (MAY)	26.690
HAZİRAN (JUNE)	26.982
TOPLAM **	445.088
TÜM YILLAR ***	420.156

* 2006 yılı toplam rakamı ile ay bazındaki rakamların toplamı arasındaki fark, bir kişinin farklı aylarda negatif kaydının olmasından kaynaklanmaktadır.

** Bir kişinin yıl içinde bir kez sayılması durumundaki dağılımıdır.

*** Bir kişinin tüm yıllar içinde bir kez sayılması durumundaki dağılımıdır.

Ayrıca, Merkez Bankası'nca Ocak 2000 döneminden itibaren başlatılan uygulamaya göre, banka nezdindeki negatif nitelikli ferdi kredi ve kredi kartları kütüğünden, tahsil bildirim yapılmış kayıtlarda 3 takvim yılını, takip bildirim yapılmış ancak tahsil bildirim olmayan kayıtlarda ise 5 takvim yılını doldurmuş olanlar silinmektedir. 3 veya 5 takvim yılını doldurmuş kayıtların silinmesi nedeniyle, eski dönemlere ait kişi sayılarında değişme olabilmektedir. Öte yandan 31.12.2003 tarih ve 25333 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak aynı gün yürürlüğe giren 5033 sayılı " Karşılıksız Çek ve Protestolu Senetler ile Kredi ve Kredi Kartları Borçlarına İlişkin Kayıtların Dikkate Alınmaması Hakkında Kanun" uyarınca, ödenmesi gereken tarihi

23.12.2003 (hariç)'den öncesine ait olan ve 31.03.2004 tarihine kadar ödenen kredi veya kredi kartı borçları ile ilgili olarak bankalarca tahsil bildirimini Merkez Bankası'na yapılmış kayıtların tamamı Merkez Bankası nezdindeki kütükten silinmiş olup, tahsil bildirimini Merkez Bankası'na yapılmayan kayıtların ilgili bankaca bildirimini yapılması halinde bu kayıtların da silineceği tabiidir.¹⁰⁹

Bu tabloda 3 veya 5 takvim yılını doldurması veya 5033 sayılı Kanun kapsamında olması nedeniyle silinen kişiler yer almamaktadır.¹¹⁰

Batık kredi kart borç sahiplerinin sayısının artması bankalar içinde ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Bununla birlikte bankaların eskiye nazaran kredi kartı verme koşullarını zorlaştırdıkları, kredi kartı başvuru değerlendirme sürecini titizlikle gerçekleştirdikleri, kartların harcama ve ödeme performanslarını sıkı bir şekilde takip ettikleri görülmüştür. Ayrıca hemen hemen tüm bankalar, idari ya da kanuni takibe girme koşulu aramadan, ödeme güçlüğü çeken müşterilerin borçlarını yapılandırma konusuyla ilgili olan ayrı birimler oluşturmuşlardır.

Bankaların aldığı bir diğer önlem de kart limitlerini çok kolay bir şekilde arttırmamak hatta düşürmek olmuştur. Öyle ki bankalar Aralık 2004- Haziran 2005 tarihleri arasında %7,2 oranında kredi kartlarına tanımlamış oldukları limitleri düşürmüşlerdir.¹¹¹

¹⁰⁹ “Negatif Nitelikli Ferdi Kredi ve Kredi Kartları Sisteminin İşleyişi”, (çevrimiçi)www.tcmb.gov.tr, (10.10.2006)

¹¹⁰ “Negatif Nitelikli Ferdi Kredi ve Kredi Kartları Sisteminin İşleyişi”, (çevrimiçi)www.tcmb.gov.tr, (10.10.2006)

¹¹¹ “Bankalar Kredi Kartında Harcama Limitini Düşürdü”, **Milliyet Gazetesi**, 23.08.2005, Ekonomi Sayfası, s. 4.

Tablo 12: Bankaların Kredi Kartı Harcama Limitleri

Bankaların Kredi Kartı Harcama Limitleri (Bin YTL)			
	31 Haz. 2005	31.Ara.04	Değişim (%)
Yapı Kredi	6.915.685	5.789.312	19,5
Akbank	4.700.893	6.833.068	-31,2
Garanti B.	4.109.751	5.377.917	-23,6
İş Bankası	3.749.121	4.604.581	-18,6
HSBC Bank	3.345.089	2.979.925	12,3
Vakıfbank	1.987.294	1.656.487	20
Finansbank	1.812.257	1.932.596	-6,2
Dışbank	1.781.304	2.214.632	-19,6
Denizbank	1.478.577	1.250.397	18,2
Halk Bankası	886.860	901.496	-1,6
Koçbank	864.704	855.454	1,1
Citibank	800.515	740.830	8,1
Ziraat B.	729.019	757.098	-3,7
Oyakbank	650.258	646.019	0,7
Şekerbank	259.392	235.973	9,9
TEB	142.034	123.660	14,9
Tekstilbank	116.808	102.410	14,1
Anadolubank	96.790	74.423	30,1
Tekfenbank	14.890	15.971	-6,8
Bank Europa	4.356	3.625	20,2
MNG Bank	2.823	3.452	-18,2
Turkish Bank	0	9.357	-
Toplam	34.448.420	37.108.683	-7,2

Devlet de batık kredi kartı borçlarının yapılandırılması için 2003 ve 2006 yıllarında kanun çıkarmıştır.

Batık kredi kartı borçlularının %75'inin kart limitinin 0-500 milyon arasında olması bankaların geliri düşük kişilere kredi kartı vermekten kaçınmadıklarını göstermektedir.¹¹²

¹¹² Meral Tamer, "Kredi Kartı Yasasına Üçüncü Gözle Bakış", **Milliyet Gazetesi**, 05.03.2005, s. 8.

Özel bir bankadan alınan verilere göre 2003 ve 2006 yılında getirilen düzenleme sonucunda batık kredi kart borç sahiplerinin büyük bir çoğunluğu bankayla uzlaşma yolunu tercih etmemiştir.

Tablo 13: Özel Bir Bankanın 2003 ve 2006 Yıllarında Borç Yapılandırması Konusunda Uzlaştığı Batık Kredi Kart Borç Sahiplerinin Sayıları

	Yapılandırmadan Sonra Ödeyenlerin Sayısı	Batık Kredi Kart Borç Sahiplerinin Sayısı	Yüzde
2003	4822	45000	10,7
2006	5464	68000	8,0
Toplam	10286	113000	9,1

2.3.6. Kredi Kartı Faiz Oranları ve Aylık Enflasyon Oranları

Türkiye’de 2005 yılının şubat ayından 2006 yılının haziran ayına kadar geçen sürede aylık enflasyon ve kredi kartı faiz oranları aşağıdaki gibi gerçekleşmiştir.

Tablo 14: Türkiye’de Aylık Kredi Kartı Faiz Oranları ve Enflasyon Oranları Arasındaki İlişki¹¹³

	Aylık Tüfe	Aylık Kredi Kartı Faiz Oranı
Şub.05	0,02	6,07
Mar.05	0,26	6,07
Nis.05	0,71	6,02
May.05	0,92	6,02
Haz.05	0,1	6
Tem.05	-0,57	5,98
Ağu.05	0,85	5,8
Eyl.05	1,02	5,82
Eki.05	1,79	5,37
Kas.05	1,4	5,33
Ara.05	0,42	5,33
Oca.06	0,75	5,32
Şub.06	0,22	5,3
Mar.06	0,27	5,26
Nis.06	1,34	5,25
May.06	1,88	5,21
Haz.06	0,34	5,23

Diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de kredi kartı faiz oranları aylık enflasyonun çok üstünde uygulanmaktadır. Bunun sebebi olarak bankaların kredi kartını riski yüksek bir kredi olarak görmeleri gösterilebilir.

¹¹³ Aylık Tüfe Oran bilgileri Dünya Gazetesi’nin 26.8.2006 ekonomi sayfasından (s.1) , aylık kredi kartı faiz oranları ise www.bddk.org.tr adresinde her ay yayınlanan aylık basın bültenlerinden alınarak tablo oluşturulmuştur.

Tablo 15: Aylara Göre Bankaların Kredi Kartlarına Uygulamış Oldukları Faiz Oranları

Sıra	Banka Adı	Şub.05	Mar.05	Nis.05	May.05	Haz.05	Tem.05	Ağu.05	Eyl.05	Eki.05	Kas.05	Ara.05	Oca.06	Şub.06	Mar.06	Nis.06	May.06	Haz.06	
1	Koçbank	6,25	6,25	6,25	6,25	6,25	6,25	6,25	6,25	6,61	6,61	6,61	6,61	6,61	6,61	6,61	6,61	6,61	6,61
2	Tekstilbank	6,25	6,25	6,25	6,25	6,25	6,25	6,25	6,25	6,25	6,25	6,25	6,25	6,25	6,25	6,25	6,25	6,25	6,25
3	Denizbank	6,35	6,35	6,35	6,35	6,35	6,35	6,35	6,35	6,35	6,35	6,20	6,20	5,35	5,35	5,48	5,45	5,45	5,45
4	Fortis Bank	6,25	6,25	6,25	6,25	6,25	6,25	6,25	6,25	6,25	5,85	5,85	5,85	5,65	5,65	5,65	5,65	5,65	5,65
5	Şekerbank	6,25	5,95	5,95	5,95	5,95	5,95	5,95	5,95	5,95	5,75	5,75	5,75	5,75	5,75	5,75	5,75	5,75	5,75
6	Yapı ve Kredi Bankası	6,25	6,25	6,25	6,25	6,25	6,25	6,25	6,25	5,75	5,75	5,75	5,75	5,75	5,75	5,75	5,75	5,75	5,75
7	Akbank	6,25	6,25	6,25	6,25	6,25	6,25	6,25	6,25	5,65	5,65	5,65	5,65	5,65	5,65	5,65	5,65	5,65	5,65
8	Citibank	8,95	8,95	8,95	8,45	7,48	7,40	7,27	7,27	7,01	5,70	5,61	5,61	5,61	5,61	5,61	5,61	5,61	5,61
9	T. Garanti Bankası	6,48	6,48	6,22	6,22	6,22	6,22	5,30	5,46	5,46	5,46	5,46	5,46	5,46	5,46	5,24	5,05	5,05	5,05
10	Finansbank	6,25	6,25	6,25	6,25	6,25	6,25	6,25	6,25	5,45	5,45	5,45	5,45	5,45	5,45	5,29	5,29	5,29	5,29
11	HSBC Bank	4,99	4,99	4,99	4,99	4,99	4,99	4,99	6,95	5,31	5,31	5,31	5,31	5,31	5,31	5,29	5,29	5,29	5,29
12	Tekfenbank			6,25	6,25	6,25	6,25	6,25	6,25	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00
13	T. Ekonomi Bankası	4,50	6,45	6,45	6,45	6,25	6,25	6,25	6,25	5,45	5,45	4,95	4,95	4,95	4,95	4,95	4,95	4,95	4,95
14	Anadolubank	4,95	4,95	4,95	4,95	4,95	4,95	4,95	4,95	4,95	4,95	4,95	4,95	4,95	4,95	4,95	4,95	4,95	5,62
15	T. Vakıflar Bankası	4,75	4,75	4,75	4,75	4,75	4,75	4,75	4,75	4,75	4,75	4,75	4,75	4,75	4,75	4,75	4,75	4,75	4,75
16	Oyabank	4,44	4,44	4,44	4,44	4,44	4,44	4,44	4,44	4,44	4,44	4,44	3,58	4,25	4,25	4,25	4,25	4,25	4,25
17	T. İş Bankası	5,95	5,95	5,95	5,95	5,95	5,95	5,95	4,58	4,33	4,33	4,33	4,33	4,33	4,33	4,33	4,33	4,33	4,33
18	Bank Europa	4,95	4,95	4,95	4,95	3,95	3,95	3,95	3,95	3,95	3,95	3,95	3,95	3,95	3,95	3,95	3,95	3,95	3,95
19	Turkish Bank	4,75	4,75	3,95	3,95	3,95	3,95	3,75	3,75	3,75	3,75	3,75	3,75	3,75	3,75	3,75	3,75	3,75	3,75
20	T. Halk Bankası	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	4,50	4,50	4,50	2,99	2,99	2,99	2,99	2,99	2,99	2,99	2,99	2,99	3,75
21	T. C. Ziraat Bankası	4,50	4,50	4,50	4,50	4,50	4,25	4,25	4,25	2,90	2,90	2,90	2,90	2,90	2,90	2,90	2,90	2,90	2,90
22	MING Bank									2,75	2,75	2,75	2,75	2,75	2,75	2,75	2,75	2,75	2,75
Arithmetik Ortalama		5,72	5,80	5,77	5,75	5,64	5,59	5,53	5,54	5,06	4,97	4,94	4,84	4,83	4,81	4,81	4,79	4,86	4,86
Ağırlıklı Ortalama		6,07	6,07	6,02	6,02	6,00	5,98	5,80	5,82	5,37	5,33	5,33	5,32	5,30	5,26	5,25	5,21	5,23	5,23

Tablo 16 : Bankaların Şubat 2005 - Haziran 2006 dönemlerinde kredi kartlarına uyguladıkları faiz oranlarına göre sıralanışı

Sıra	Banka	Ortalama Faiz Oranı
1	Citibank	6,87
2	Koçbank	6,13
3	Tekstilbank	6,07
4	Denizbank	6,05
5	Fortis Bank	6
6	Yapı ve Kredi Bankası	5,98
7	Akbank	5,93
8	Şekerbank	5,86
9	Finansbank	5,79
10	T.Garanti Bankası	5,67
11	Tekfenbank	5,5
12	T. Ekonomi Bankası	5,47
13	HSBC Bank	5,27
14	T. İş Bankası	5,01
15	Anadolubank	4,98
16	T. Vakıflar Bankası	4,75
17	Oyakbank	4,33
18	Bank Europa	4,18
19	Turkish Bank	3,91
20	T.Halk Bankası	3,89
21	T.C. Ziraat Bankası	3,6
22	MNG Bank	2,75

2.3.7. Yeni Kanunla Gelen Değişiklikler

2006 yılında yürürlüğe giren kredi kartı kanunu ile birlikte aşağıdaki uygulamalar geçerli olacaktır:¹¹⁴

Müşteri istemeden kart gönderimi engellenmiştir. Buna göre bankalar artık talepte bulunmayan veya sözleşme imzalamayan müşterilerine kredi kartı gönderemeyecektir.

¹¹⁴ “KrediKartıKullanımKlavuzu”,
(çevrimiçi)http://www.garanti.com.tr/kredi_kartlari/kk_kullanim_klavuzu/, (26.8.2006)

Bankaların müşteri talebi olmadan limit artışı yapmaları engellenmiştir. Ayrıca bankalar, kredi kartı limitini, ilk yıl için kart sahibinin tespit edilen aylık net gelirinin iki katından, ikinci yıl ise dört katından fazla yapamayacaklardır.

Kart sahibinin limitini aşması durumunda limiti aşan tutara herhangi bir ücret alınamayacak olup sadece akdi faiz işletilebilecektir.

Bankalara, kart sahiplerinin yaptığı itirazlara, itiraz tarihinden itibaren 20 gün içinde cevap verme zorunluluğu getirilmiştir. Ekstresi kesilen kart kullanıcısı da o ekstresine son ödeme gününden itibaren 10 gün içinde itiraz etmezse ekstre tutarı kesinleşmiş olacaktır. (Bu durumda kart kullanıcılarının dava hakları kalkmamaktadır.)

Kartın kayıp-çalıntı durumunda kart sahibi, kayıp-çalıntı bildirimini yaptığı andan 24 saat öncesine kadar kartından yapılan harcamalar varsa bu harcamaların 150 YTL'sine kadar sorumlu tutulabilecektir. Bu uygulamanın geçerli olabilmesi için hukuka aykırı kullanımın kart kullanıcısının ağır ihmeline dayanmaması ve kullanıcının kayıp-çalıntı durumunu bildirmekte gecikmemesi koşulu vardır.

Kartın imza hanesinin imzalanması ve üye işyerinin istemesi durumunda kimlik gösterilmesi zorunlu kılınmıştır.

Minimum ödeme tutarı %20'ye yükseltilmiştir. Son ödeme tarihinde minimum ödeme tutarı kadar bir ödeme yapılmaması durumunda "gecikme faizi", son ödeme tarihinde toplam borçtan az ve en azından minimum ödeme tutarı kadar ödeme yapılması durumunda "akdi faiz" işletilecektir.

Bankaların kartlara uygulayabilecekleri akdi ve gecikme faiz oranlarına üst limit getirilmiştir. Bu üst limiti belirleme yetkisi Merkez Bankası'ndadır. Öte yandan temerrüt hali de dahil olmak üzere, kart uygulamasından doğan borçlarda bileşik faiz uygulaması kaldırılmıştır.

Yeni kanuna getirilen olumsuz eleştirilerin başında minimum ödeme tutarının %20'ye yükseltilmesinin borcunu ödeyemeyenlere daha fazla faiz yükü getireceği iddiası gelmektedir. Öte yandan bankalara kartlara limit tanımlama konusunda kısıtlar getirilmesinin serbest piyasa ekonomisine aykırı uygulamalar olduğu iddiasıyla da olumsuz eleştiriler yapılmıştır. Bununla beraber harcama itirazlarında, kayıp-çalıntı durumlarında ve faiz işletim şekli konularında tüketici yararına değişiklikler yapıldığı yönünde olumlu eleştiriler de getirilmiştir.

Eski ve yeni uygulamada kredi kartına faiz işletilme şekilleri aşağıdaki örnekte incelenmiştir:

Ekstre borcu: 1.000 YTL
Minimum ödeme tutarı: 200 YTL
Hesap kesim tarihi : 01/07/2006
Son ödeme tarihi : 11/07/2006
Sonraki ay hesap kesim tarihi: 01/08/2006
Sonraki ay son ödeme tarihi : 11/08/2006

olan bir kart sahibi 11 Temmuz 2006'da kartına 700 YTL ödeme yaparsa;

Yeni uygulamada:

Son ödeme tarihinde en azından minimum ödeme tutarını yatırdığı için "akdi faiz" işletilecektir. Faiz işleme şekli:

$300(1.000-700)*\text{faiz oranı}*31(\text{iki hesap kesim tarihi arasındaki gün sayısı})/3.000$
şeklinde olacaktır.

Eski uygulamada:

Eski uygulamada, son ödeme tarihinde toplam ekstre borcu yatırılmadığı takdirde toplam borca, hesap kesim tarihinden son ödeme tarihine kadar; yapılan ödeme

düşüldükten sonra kalan borca da ödeme yapılan tarihten bir sonraki hesap kesim tarihine kadar faiz işletilmektedir.

$(1000 * \text{faiz oranı} * 10 (\text{hesap kesim tarihi ile ödeme yapılan gün arasında geçen süre}) / 3.000) + (300 * \text{faiz oranı} * 21 (\text{ödeme tarihi ile bir sonraki hesap kesim tarihi arasındaki süre}) / 3.000)$ şeklinde faiz işletilmektedir.

BDDK'nın 2006 yılının temmuz ayında yayınladığı kredi kartı faiz oranlarında tüm bankaların kredi kartı faiz oranlarının ağırlıklı ortalaması 5,17 olarak açıklanmıştır. Örneğimizde bu faiz oranını uygularsak:

Yeni dönem için $300(1.000-700) * 5,17 * 31 / 3.000 = 16$ YTL faiz işletilirken,
Eski dönemde $(1000 * 5,17 * 10 / 3.000) + (300 * 5,17 * 21 / 3.000) = 17,23 + 10,85 = 28$ YTL faiz işletilmektedir.

Öte yandan yeni uygulamada da son ödeme tarihinde en azından minimum ödeme tutarı yatırılmazsa toplam borca hesap kesim tarihinden itibaren faiz işletilme uygulaması devam etmektedir.

2.4. Kredi Kartı Sistemleri ve Sistemlerin İşleyişi

Kredi kartı sistemlerini iki taraflı, üç taraflı ve karma sistem olarak sınıflandırabiliriz.

2.4.1. İki Taraflı Sistem

Sistemi oluşturan taraf sayısından dolayı “iki taraflı sistem” adını almıştır. Tarafların biri kart sahibi iken ikinci taraf hem kartı çıkaran hem de mal ve /veya hizmeti sunan işletmedir.

Mal ve/veya hizmet sunan ticari işletme kendi çıkardığı kartı kendi müşterilerine verir. Kart sahibi, bu kartı, sadece o işletmede ve o işletmenin şubelerinde

kullanabilir. Kartın kullanılmasından sonra kart çıkaran kuruluş müşteriye bir hesap ekstresi göndererek borcunu ödemesini ister. Kart sahibi ise bu kartın borcunu, sözleşmede öngörüldüğü şekilde toplu veya taksitli olarak ödemektedir.¹¹⁵

Öğretide basit kart, tacir kart, satıcı kredi kartı, işletmeye özgü kart diye de nitelendirilen bu sistemdeki kartın gerçek anlamda bir kredi kartı sistemi oluşturmadığı açıktır. Çünkü ticari işletme bu kartı çıkarmaya gerek olmaksızın da müşterilerine taksitle mal satabilir.¹¹⁶

2.4.2. Üç Taraflı Sistem

Üç taraflı sistemde taraflar kredi kartı sahibi, kartı çıkaran kurum ve üye işyeridir. Sistemde tarafların taşıdığı sorumluluklar vardır. Üye işyerleri, üye işyeri sözleşmelerinde de bulunduğu üzere anlaşmalı olan kart kuruluşu tarafından kendilerine kart çıkarılan kart sahiplerinden nakit para istemeksizin alışverişin kartla yapılmasına olanak sağlamakla yükümlüdür. Kart sahibi, yaptığı harcamalarla oluşan borcunu, kart çıkaran kurum tarafından bildirildiği üzere, ya bildirilen borcun tamamını bildirilen süre zarfında ya da gene aynı süre zarfında kurumun belirlediği minimum ödeme tutarını ödemekle yükümlüdür. Kart sahibi borcun tamamını ödemezse işleyecek olan faizi kabullenmiş sayılır. Kart çıkaran kurum ise, kart sahibinin harcama tutarını, kart sahibinin borcunu ödemesine bakmaksızın üye işyerine ödemekle yükümlüdür.¹¹⁷

Üç taraflı sisteme bazen dördüncü tarafın da girdiği görülmektedir. Bu durum şu şekilde açıklanabilir:

Günümüzde bankalar kredi kartı çıkaran kurumlardan kart çıkarma yetkisi alıp kartın üzerine hem kurumun hem de kendilerinin ismini basmaktadır. Örneğin

¹¹⁵ Mustafa Çeker, **Kredi Kartı Uygulaması ve Özel Hukuk Açısından Kredi kartının Hukuka Aykırı Kullanımı**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1997, s. 7.

¹¹⁶ Teoman, **a.g.e.**, s. 47.

¹¹⁷ İlker Kılınç, Selman Koç, "Kredi Kartı Sisteminin İşleyişi ve Uygulaması", **Vergi Dünyası**, Sayı 269, İstanbul, Ocak 2004, s. 97.

ülkemizde geçerli olan Visa kredi kartlarının üzerinde hem VisaCard'ın amblemi hem de kartı çıkaran bankanın ticari ünvanı yazmaktadır. VisaCard logolu kart, birkaç banka tarafından çıkarılıyorsa, her somut banka, bir yandan kendisince öbür yandan da başka bankalar tarafından çıkarılan aynı kartla yapılan alışverişlere ilişkin harcama belgelerini üye işyerine ödemek zorundadır. X bankasının, VisaCard üzerinden çıkardığı kartın sahibinin yaptığı harcamayı üye işyerine ödemesi üç taraflı sistemin temelini oluşturur. Bunun yanında aynı işyerinde Y bankasının VisaCard üzerinden çıkardığı kartla harcama yapıldığında, X bankası üye işyerine ödeme yapacak ama bu sefer harcama tutarını kart sahibinden isteyemeyecek, Y bankasından bu tutarı tahsil edecektir. Burada X bankası sistemin dördüncü tarafı olmaktadır.¹¹⁸

2.4.3. Karma Sistem

Karma sistemde, kredi kartını tıpkı iki taraflı sistemde olduğu gibi, mal ve hizmet satan ticari işletme çıkartmaktadır. İki taraflı sistemden farklı olarak da kart sahibi, bu kartı, sadece kartı çıkaran işletmede değil diğer anlaşmalı işyerlerinde de kullanabilmektedir.¹¹⁹

Karma sistem, kartı çıkaran kurumun, kart verdiği kart sahibine kendisine ait işyerlerinde taksitli alışveriş olanağı sağlamasından dolayı iki taraflı sisteme, kartı çıkaran kurumun, başka kurum tarafından çıkarılmış olan kredi kartını, üye işyeri sıfatıyla kabul etmesi açısından üç taraflı sisteme benzemektedir. Öte yandan kredi kartının kartı çıkaran kurum dışında başka işyerlerinde de kullanılabilmesi iki taraflı sisteme, kartı çıkaran kurumun, kart sahibine mal ya da hizmet sunması da üç taraflı sisteme aykırılık göstermektedir.¹²⁰

Karma sisteme örnek olarak Universal Air Travel Plan (UATP) tarafından çıkarılan Air Travel Card verilebilir. Bu kuruluşa dünyadaki tüm havayolları şirketleri dahil

¹¹⁸ Teoman, **a.g.e.**, s. 49.

¹¹⁹ Buhur, **a.g.e.**, s. 24-25.

¹²⁰ Baydemir, **a.g.e.**, s. 27.

olmuşlardır. Sözü edilen işbirliği sayesinde kart sahipleri, diledikleri hava yolları şirketinden peşin para ödemeksizin bilet alma olanağına kavuşmuşlardır. Burada her şirket, diğer şirketlerin kartlarına benzeyen bir havayolu ile ulaşım kredi kartı çıkarır. Yolcu, bilet alırken kendisine kart veren şirketin kartını kullanırsa, bu gerçek anlamda iki taraflı bir kredi kartı ilişkisi oluşturur. Buna karşılık bir diğer yolcu, başka bir hava yolu şirketi tarafından çıkarılan Air Travel Card'ı ibraz ederse, ilgili şirket bu kartı da kabul etmek zorunluluğundadır. İşte bu durumda kendisine kart ibraz edilen şirket, tıpkı üç taraflı sistemde olduğu gibi bir üye işyeridir. Çünkü o bilet bedelini yolcudan değil yolcuya kartı veren hava yolu şirketinden talep ve tahsil edecektir. Görüldüğü gibi, burada somut havayolu şirketi bir yandan bizzat kart çıkaran kurum, diğer yandan da üye işyeri olarak farklı iki işlev görebilmektedir.¹²¹

2.4.4. Sistemin İşleyişi

Kredi kartı çıkaran kurum kendisine kart çıkarmak için başvuran kişinin çeşitli bilgilerini de (yaş, cinsiyet, gelir, meslek, adres, diğer kurumlara olan borç durumu vb.) göz önünde bulundurarak bir puanlama yapar. Belirlemiş olduğu baraj puanının üzerinde puan alan kişilere kart çıkarır.

Kart sahibi, kendisine tanınan limit dahilinde üye işyerinde kartıyla alışveriş yapar. Alışveriş sırasında kartını ve kimliğini ibraz edip POS makinesinden 2 nüsha olarak çıkan satış belgesinin bir nüshasını imzalar. İmzalı nüsha işyerinde, imzasız nüsha ise kart sahibinde kalır. Üye işyeri, harcama tutarından ödeyeceği komisyonu düşerek, kendisinde kalan belge ile kartı çıkaran kurumdaki, aynı gün veya daha sonraki bir tarihte tahsilat işlemini gerçekleştirir. Kartı çıkaran kurumsa, kart sahibini borçlandırır ve içerisinde kart sahibinin yaptığı harcama bilgilerinin, ödeme tarihinin, ödeme tutarının bulunduğu kredi kartı hesap ekstresini kart sahibine gönderir. Kartın verildiği anda kartı çıkaran kurumla kart sahibi arasında oluşan gayri nakdi risk, kart

¹²¹ Teoman, a.g.e., s. 49.

çıkaran kurumun ekstreyi düzenlediği tarih ile kart sahibinin borçlarını ödediği tarih (son ödeme tarihi) arasında nakdi riske dönüşmektedir.¹²²

Kredi kartıyla alışveriş yapmayı sağlayan sistemin banka ve üye işyerinin ülke içinde ya da ülke dışında olmasına göre aşağıdaki gibi işlemektedir.¹²³

Yerli banka'ya ait POS/ATM'den yerli bir başka bankaya ait kredi kartıyla işlem yapılmak istenildiğinde:

1. POS/ATM sahibi bankaya (Acquierer) ait olan POS/ATM üzerinden, farklı bir bankaya ait kartla işlem gerçekleştirilmek istendiğinde, işlem POS/ATM sahibi banka tarafından BIN tabloları da kontrol edilerek BKM'ye iletilir.
2. BKM, kart sahibi bankaya (issuer) ilgili işlemi iletir.
3. Kart sahibi banka işlemin onay/ret bilgisini BKM'ye iletir.
4. BKM, kart sahibi banka tarafından gönderilen onay/red bilgisini POS/ATM sahibi bankaya iletir.
5. İşlem iletilen bilginin içeriğine uygun olarak tamamlanır.

Yerli banka/Visa/MasterCard'a ait POS/ATM'den yurtdışı bir bankaya ait kredi kartıyla işlem yapılmak istenildiğinde:

1. POS/ATM üzerinden, yurtdışı bir bankaya ait kredi kartıyla işlem gerçekleştirilmek istenildiğinde, POS/ATM sahibi banka, BIN tablolarını kontrol edip verileri BKM'ye gönderir.
2. BKM, POS/ATM sahibi bankanın tercihine göre işlemi VisaCard ya da MasterCard'a (issuer) gönderir.
3. VisaCard ya da MasterCard işlemin onay/ret bilgisini BKM'ye gönderir.

¹²² Çırpan, A.g.e., s. 41.

¹²³ Kılınç İlker, Koç Selman, A.g.e., s. 97-98.

4. BKM, kendisine VisaCard ya da MasterCard tarafından gönderilmiş olan onay/ret bilgisini POS/ATM sahibi bankaya iletir.
5. İşlem bu bilgiler dahilinde sonuçlandırılır.

Yurtiçi bir kart ile yurtdışında harcama yapılmak istenildiğinde:

1. Yurtiçi bir kart ile yurtdışında harcama yapılmak istenildiğinde, yurtdışı banka, mesajı VisaCard ya da MasterCard'a iletir.
2. VisaCard ya da MasterCard, işlemi bin tablolarını kontrol edip BKM SWITCH'e iletir.
3. BKM, işlemi kart sahibi bankaya gönderir.
4. Kart sahibi banka, işlemin onay/ret bilgisini BKM'ye iletir.
5. BKM, kendisine kart sahibi banka tarafından gönderilmiş olan onay/ret bilgisini VisaCard ya da MasterCard'a gönderir.
6. VisaCard ya da MasterCard BKM'den aldığı yanıtı POS/ATM sahibi olan yurtdışı bankaya iletir.
7. İşlem bu bilgiler dahilinde sonuçlandırılır.

2.5. Kredi Kartlarının Faydaları ve Olumsuz Yönleri

Yaygın bir şekilde kullanılan kredi kartlarının hem faydaları hem de sakıncaları bulunmaktadır.

2.5.1. Kredi Kartlarının Faydaları

Kredi kartlarının faydaları kart sahibi, üye işyeri ve banka açısından ele alınabilir.

2.5.1.1. Kart Sahibi Açısından

Saygınlık – güven: Kredi kartları, herkese verilmediği için saygınlık sağlamanın yanında, sahibine, üzerinde nakit olmasa dahi harcama yapabilme imkanı sunmasından dolayı güven duygusu verir.¹²⁴

Özellikle ABD ve Avrupa ülkelerinde alışveriş sırasında ödemenin nakit mi yoksa kartla mı yapılacağı sorulmakta ve eğer ödeme kartla yapılacaksa kart sahibine olumlu şekilde farklı davranılmaktadır. Çünkü o müşteri, kendisine kredi kartı verilecek kadar saygın ve kredibilitesi olan bir kişidir. Nitekim İsviçre’de bir otomobil kiralama şirketi, kira bedelini nakit olarak ödeyecek müşterilerinden ekstradan 1.000 Frank depozito alırken kartla ödemeyi tercih eden müşterilerinden bu depozitoyu talep etmemektedir.¹²⁵

Nakit taşıma külfetinden kurtulma: Kredi kartının günümüzde çoğu işyerinde geçmesi nakit taşıma gerekliliğini büyük oranda ortadan kaldırmıştır.¹²⁶

Nakit taşımak, hem kişiyi parasını bankada tutmadığı için faiz gelirinden mahrum eder hem de kişinin parasını çaldırma riskini taşımasına neden olur. Parası çalınan bir kişinin bu parayı yeniden bulması çok zordur. Halbuki kredi kartı kaybolduğunda veya çalındığında, kayıp-çalıntı bildirimini yapılmasıyla birlikte artık karttan harcama yapılamayacak ve istenirse kart yenilenip kart sahibine gönderilecektir.¹²⁷

Faizsiz kredi olanağı: Kart sahibinden, ekstre borç tutarının, harcama yapıldığında değil harcamanın yansıtacağı hesap ekstresinin son ödeme tarihinde tamamının

¹²⁴ Yetim, **a.g.e.**, s. 19.

¹²⁵ Teoman, **a.g.e.**, s. 31.

¹²⁶ İsmail Hakkı Bayraktar, “Kredi Kartları”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Para-Banka Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1991, s. 57.

¹²⁷ Yetim, **a.g.e.**, s. 19.

ödenmesi durumunda herhangi bir faiz ya da komisyon alınmamaktadır. Bu da kart sahibine faizsiz bir kredi olanağı sağlamaktadır.¹²⁸

Örneğin kartının hesap kesim tarihinin ayın 5'i, son ödeme tarihinin ise ayın 17'si olan bir kullanıcı ayın 6'sında harcama yaptığında bu borcu yine 5'inde kesilen ve 17'si son ödeme tarihi olan bir sonraki ayın ekstresinde görecektir. 6'sında yaptığı harcamayı sonraki ayın 17'sinde ödemesi gereken kart kullanıcısı harcamadan yaklaşık 40 gün sonra borcunu ödeme imkanı bulmuş olacaktır.¹²⁹

Yurtdışında kullanım imkanı: Uluslararası nitelikli kredi kartları yurtdışında da rahatlıkla kullanılabilir. Kart sahibinin yurtdışında harcama yaparken, yerel paranın geçerli olmamasından dolayı parasını ilgili ülkenin parasına dönüştürme zorunluluğu gibi sıkıntılar yaşamamasını engeller. Üye işyeri, tutarı kendi ülke para birimiyle çeker. Kart kuruluşu, borcu, kart sahibine sözleşmeye uygun olarak hesap ekstresinde gönderir. Böylelikle kart sahibi dünyanın her yerindeki farklı ülkelerin para birimiyle yapmış olduğu harcamaları tek bir para birimiyle ödeme ve takip etme imkanı bulmuş olur.¹³⁰

Acil durumlarda kullanım: Normal harcamalarda kredi kartını tercih etmeyen kişiler için bile acil durumlarda kredi kartı büyük bir güvence olmaktadır. Kart sahibinin bir çok sebepten dolayı (maddi sıkıntı, yanında nakit bulundurmama vb.) üzerinde nakit bulunmayabilir. Böyle bir durumda karşılaşılabilecek acil durumlarda (ani hastalık, kaza, felaket, ölüm vb.) nakit ihtiyacını kredi kartıyla ikame edebilir. Bunu ya ihtiyaç duyulan yerlerde kartla ödeme imkanı varsa, karttan harcama olarak ödeme yaparak ya da böyle bir imkan yoksa, 24 saat hizmet veren ATM'lerden nakit çekerek karşılayabilir.¹³¹

¹²⁸ Eyüp Yılmaz, "Plastik Kart Dünyası", **Dünya Ekonomi-Politika Gazetesi**, Kredi Kartları Eki, 24 Kasım 1997, s. 11.

¹²⁹ Baydemir, **a.g.e.**, s. 41.

¹³⁰ İşmen, **a.g.e.**, s. 19.

¹³¹ Yılmaz, **Türkiye'de Kredi Kartı Uygulaması ve Ekonomik Etkileri**, **a.g.e.**, s. 28.

24 saat nakit çekme olanağı: Kart sahipleri bankalarının kendilerine tanıdığı nakit limit dahilinde 24 saat hizmet veren ATM'lerden faiz ve ücret ödemek şartıyla nakit çekilebilir. Ülkemizde bankalar arasında yapılan anlaşma gereği, kredi kartlarıyla kartı çıkaran banka haricindeki bankaların ATM'lerinden de nakit çekilebilir.¹³²

Bankaların sunduğu promosyonlardan yararlanma imkanı: Bankalar, kart karlarını arttırmak için kart müşterilerinin alışverişlerinde kendi kartlarını kullanmalarını sağlayacak promosyonlar yapmaktadır. Bunlar, alışveriş tutarının belirli oranında harcama puanı verme, indirimler, vade farksız taksitler, borcu sonraki dönem ekstrelere ötelemeler, hediye çekleri, çekilişlerle verilen ödüller vb. olarak sıralanabilir.

Ayrıca bankaların sadece kart sahibi olanlara verdiği ek hizmetler vardır. Bunlar: çilingir, otopark, havalimanlarında bagaj güvenliği çekici hizmeti, bazı özel salonların kullanım imkanı, alışveriş sigortası vb.'dir.¹³³

Sigorta: Günümüzde çoğu banka kredi kartlarına kayıp çalıntı sigortası yaptırmaktadır. Kimi bankalar sigorta geçerliliğini, kayıp-çalıntı bildiriyle, kimi bankalarsa bu bildirimden belirli saat öncesinden itibaren başlatmaktadır.¹³⁴

Hesap ve harcamaların takip kolaylığı: Kart sahipleri, ay içerisinde ne kadar harcama yaptıklarını, bankanın ATM, şube, internet şubesi, çağrı merkezleri ve kendilerine gönderilen ekstre aracılığıyla istedikleri zaman öğrenebilirler. Buna göre kişisel bütçelerini ayarlayabilirler.¹³⁵

Limit açma imkanı: Kart sahibi hesap ekstresinde belirtilen tutarı ödediğinde ödeme tutarı kadar harcamayı hemen yapabilme imkanına sahip olur.

¹³² A.e. s. 29.

¹³³ Baydemir, a.g.e., s. 44.

¹³⁴ A.e., s. 44.

¹³⁵ Çırpan, a.g.e., s. 45.

Faiz karşılığında borcu kredilendirme imkanı: Kart sahibi, faiz yükünü kabullenmek şartıyla bankanın hesap ekstresinde belirttiği minimum ödeme tutarını ödeyerek kartının aktif kalmasını sağlar. Bu, hem kartının limitinin olmasından dolayı harcamalara devam edebilmesini sağlar hem de maddi sıkıntıya düştüğünde borcunun bir kısmını ödeyebilme imkanının varlığından dolayı kart sahibini kısa vadede yaşayacağı sıkıntıdan korur.¹³⁶

Üye işyerinin belirli niteliklere sahip olması: Kart sahibi, kartını ticari kimliği olan yasal belgelere sahip işyerlerinde kullandığından alışveriş sırasında ve alışveriş sonrası yaşayacağı sorunların çözümünde diğer işyerlerinde yaptığı harcamalara göre daha avantajlıdır. Çünkü bankalar üyelik anlaşması imzalarken çeşitli kriterlerin varlığını şart koşmaktadır. Ama bu demek değildir ki banka üye işyerine ve sattığı mala kefil olmaktadır.¹³⁷

Ek kart çıkarma: Kart sahibi, sorumluluğu kendisinde olmak koşuluyla soyadı benzerliği şartı aranmaksızın sevdiklerine ve yakınlarına kart çıkarabilir. Asıl kart sahibi olarak, ek kartın limitini, ister kendi kartının limitiyle eşit tutma isterse de düşük limit verme imkanına sahiptir.

Taksitlendirme imkanı: Çoğu kredi kartının sunduğu taksitli alışveriş imkanı sayesinde, tüketiciler mal ve hizmetin bedelini belirli bir vadeye yaymakta, bununla beraber mal ve hizmetten hemen yararlanmaktadır. Mal ve/veya hizmet ihtiyaçlarını ertelemeyen satın almaktadırlar.¹³⁸

Kart bilgilerini vererek harcama yapma imkanı: Kart sahipleri, internet, posta, telefonla sipariş yoluyla uçak, tren, otobüs, konser, maç, tiyatro ve sinema bileti satın alarak adreslerine teslim edilmesini isteyip, istedikleri yere çiçek gönderme vb. işlemlerini yapabilmektedir.¹³⁹

¹³⁶ Baydemir, **a.g.e.**, s. 43.

¹³⁷ **A.e.**, s. 44.

¹³⁸ Akipek, **a.g.e.**, s. 104.

¹³⁹ **A.e.**, s. 103.

2.5.1.2. Üye İşyeri Açısından

Müşteri/ciro artışı: Üye işyerleri, kredi kartı geçmeyen işyerlerine göre tüketiciler tarafından daha çok tercih edilir. Ödemelerini nakit olarak yapmak istemeyen ve kredi kartının faizsiz kredi olanağından faydalanmak isteyen müşteriler üye işyerlerini tercih eder. Üye işyerlerindeki taksit, puan, indirim ve promosyonlar da buna katkıda bulunur. Ayrıca tüketiciler bazen harcama sırasında ihtiyaçlarını fark etmekte ya da ihtiyacı olmasa da mal/hizmet satın alabilmektedir. Halbuki yanında nakdi olmayan ya da sınırlı tutarda nakit taşıyan müşteri, kredi kartı geçmeyen bir yerde bu şekilde harcama yapmayacaktır.¹⁴⁰

Araştırmaya göre kredi kartı kullanan müşteriler kart kullanmayanlara göre daha fazla alışveriş yapmaya eğilimlidir.¹⁴¹

Düzenli nakit akışı sağlama: Kredi kartının yaygın olarak kullanılmadığı dönemlerde, ücretli kesimin, harcamalarını, maaşlarını aldığı günlerde yapıp bir sonraki maaş alma tarihine yaklaştıkça harcamalarını kısıtıldığı görülmüştür. Bu da işyerleri açısından düzenli bir nakit akışının olmasını engellemektedir. Kredi kartı geçen üye işyerinde bu sorunun büyük ölçüde ortadan kalktığı gözlenmiştir.¹⁴²

Ayrıca müşteri daha önce farklı yerlerden yaptığı her türlü küçük alışverişini de artık alıştığı üye işyerinden yapacaktır.¹⁴³

Para ile ilgili risklerden kurtulma: Kredi kartı kuruluşları, üye işyerlerinde kredi kartıyla yapılan satışların bedelini üye işyerinin hesabına aktarmaktadır. Bu da işyerinin, hem nakit taşıma riskinden kurtulmasını hem de banka hesabında bulundurduğu nakdi yatırım olarak değerlendirmesini sağlamaktadır.¹⁴⁴

¹⁴⁰ Yılmaz, **Türkiye’de Kredi Kartı Uygulaması ve Ekonomik Etkileri**, a.g.e, s. 32.

¹⁴¹ Baydemir, **a.g.e.**, s. 45.

¹⁴² Yılmaz, **Türkiye’de Kredi Kartı Uygulaması ve Ekonomik Etkileri**, a.g.e., s. 32.

¹⁴³ Baydemir, **a.g.e.**, s. 45.

¹⁴⁴ Yılmaz, **Türkiye’de Kredi Kartı Uygulaması ve Ekonomik Etkileri**, a.g.e., s. 33.

Bununla beraber sahte/yıpranmış para alma, para üstü bulundurma, para üstü verirken hatalı işlem yapma gibi sıkıntılardan da korumaktadır.¹⁴⁵

Bankaların reklamlarından yararlanma: Kart çıkaran kuruluşların kartlarıyla ilgili yaptıkları reklamlar, dolaylı olarak müşterilerin üye işyerlerine yönelmesini sağlar.¹⁴⁶

Müşterinin ödememe riskinden kurtulma: Çağdaş kredi kartı sistemi olan üç taraflı sistemde, alışveriş yapan kart sahibinin, borcunu bankaya ödeyip ödememesine bakılmaksızın banka, üye işyerine alışveriş tutarını ödemek zorundadır. Yani üye işyeri, müşterinin ödememe riskini bankaya devretmiş olmaktadır. Burada üye işyerinin tek sorumluluğu, kartla alışveriş yapmak isteyen kişi ile kart üzerinde ismi yazan kişinin aynı kişi olduğunu kontrol etmektir.¹⁴⁷

Seçkin müşteri kitlesi sağlama: Kredi kartları, ödeme gücü olan, belirli kredibiliteye sahip kişilere verildiği için üye işyerlerinin müşteri kitlesi de daha az riskli olacaktır. Ayrıca yurtdışı kredi kartı çıkaran kurumların kartlarına sahip turistler de harcama yapma imkanına sahip olacaktır.¹⁴⁸

2.5.1.3. Banka Açısından

Komisyon geliri sağlama: Bankalar, üye işyerlerinden, satış tutarı üzerinden üyelik sözleşmesinde belirlenen oranlarda komisyon geliri elde eder.¹⁴⁹ Bankaların üye işyerlerine verdikleri POS makineleri için kira aldıkları ayrıca POS üzerinden yapılan işlemlerin cirosunun belirli bir limitin altında kalması durumunda, ekstra ödenti de talep ettikleri görülmektedir.¹⁵⁰

¹⁴⁵ Yetim, **a.g.e.**, s. 21.

¹⁴⁶ Yılmaz, **Türkiye’de Kredi Kartı Uygulaması ve Ekonomik Etkileri, a.g.e.**, s. 32.

¹⁴⁷ Baydemir, **a.g.e.**, s. 46.

¹⁴⁸ Çırpan, **a.g.e.**, s.46.

¹⁴⁹ Çırpan, **a.g.e.**, s. 46.

¹⁵⁰ Teoman, **a.g.e.**, s. 39.

Bunun dışında, bankalar, başka bankalara ait POS makineleri üzerinden yapılan işlemlerden de komisyon almaktadır.¹⁵¹

Faiz-ücret geliri sağlama: Bankalar, öncelikle çıkardıkları kart başına dönemsel olarak kart ücreti alır. Ayrıca, borcunun tamamını ödemeyen müşterilerden faiz geliri sağlar. Kart sahibinin, limitini aşması, nakit çekmesi gibi durumlarda faizden ayrı olarak ücret de alınmaktadır (son çıkan kredi kartları yasasıyla Eylül 2006'dan itibaren limit aşımından ücret alınması engellenmiştir. Bankalar sadece limit aşım faizi alabileceklerdir). Geç yatırma ücreti, casino ücreti de diğer gelir kalemleridir.¹⁵²

Kart sahibinden ve üye işyerinden mevduat toplama imkanı: Kart sahipleri, kredi kartı borçlarını, genellikle bankadaki hesaplarından ödedikleri için, bu hesaplarında bakiye bulundurlar. Bunlar da banka için bir gelir kalemidir.¹⁵³

Müşteri sayısının artışı ve çapraz satış olanakları: Bankalar, mevcut müşterileri olmasa dahi kredi kartı başvurusu olanlara, kart alma kriterlerine de uygunsuz kart vermekte ve kart sahibi olan kişiye otomatik fatura, vadeli hesap, kredili hesap, sigorta, kredi vb. ürünlerini de satma imkanı bulmaktadır. Aynı şekilde, banka, üye işyerine ödeyeceği harcama tutarını, üye işyerinin kendisinde açtırmış olduğu hesaba yatırır. Bu da bankanın bir anlamda mevduat toplamış olması demektir.¹⁵⁴

Turistler aracılığıyla döviz girişi sağlama: Turistlerin ülkemizde yaptıkları harcamalardan dolayı yurtdışı bankalardan, POS sahibi ülkemiz bankasına döviz girişi olmaktadır.¹⁵⁵

¹⁵¹ Yılmaz, **Türkiye’de Kredi Kartı Uygulaması ve Ekonomik Etkileri**, a.g.e., s. 34.

¹⁵² Teoman, **a.g.e.**, s. 39.

¹⁵³ Çirpan, **a.g.e.**, s.46.

¹⁵⁴ Ahmet Beşer, “Türkiye’de Kredi Kartı Sistemi ve Ekonomik Etkileri”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat-Para-Banka Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Haziran 1993, İstanbul, s. 33.

¹⁵⁵ **A.e.**, s. 46.

Sürekli olarak reklam yapılmasını sağlama: Üzerinde bankanın adının ve logosunun bulunduğu kredi kartı sayesinde, kart sahibi kartını her kullandığında bankanın reklamı da yapılmış olacaktır.¹⁵⁶

2.5.2 Kredi Kartlarının Olumsuz Yönleri

Kredi kartlarının olumsuz yönleri de kart sahibi, üye işyeri ve banka açısından ele alınabilir.

2.5.2.1. Kart Sahibi Açısından

Harcama ve ödemelerin kontrol edilememesi: Kart sahibi, iradesi dışına çıkıp büyük tutarlarda, bütçesini zorlayacak şekilde harcamalar yapmasıyla, borcunu ödeyemez ya da borcunun tamamını ödeyemez duruma gelebilir. Bu da, kart sahibinin, anapara borcuna ilaveten faiz yüküyle de karşı karşıya kalmasıyla ve maalesef bankanın hakkında hukuki takip işlemlerini başlatmasıyla sonuçlanır. Bu istenilmeyen tabloda bütçesine göre harcama yapmayan kişiden kaynaklı sorumluluk bulunmakla beraber kredi kartı sisteminin de sorumluluğu vardır. Kredi kartı sisteminden kaynaklanan sorun borç tutarına yüksek faiz uygulanmasıdır.

Kredi kartının oluşturduğu enflasyon yükü: Kredi kartı çıkaran kurumların, üye işyerlerinden, mal ve/veya hizmetin satış tutarı üzerinden komisyon alması, üye işyerlerinin ödeyecekleri komisyonu fiyatlara yansıtmasına, bu da dolayısıyla kart sahibinin daha fazla ödeme yapmasına yol açmaktadır.¹⁵⁷

Kayıp çalıntı durumunda karttan harcama yapılma riski: Kart sahibinin kartından, kartını kaybettiği ya da çaldığı andan, kayıp-çalıntı durumunu fark edip kartı

¹⁵⁶ İşmen, a.g.e., s. 22.

¹⁵⁷ Yılmaz, Türkiye’de Kredi Kartı Uygulaması ve Ekonomik Etkileri, a.g.e., s. 36.

çıkaran kuruluşa bildirdiği ana kadar arada geçen zaman zarfında harcama yapılma riski vardır.¹⁵⁸

Her ne kadar para kaybetmeye göre daha az riskli olsa ve çoğu işyeri tarafından kartla alışveriş sırasında kimlik kontrolü yapılması, karttan üçüncü şahısların harcama yapmalarını zorlaştırırsa da her zaman bu kontrollerin yapılmaması kredi kartının olumsuz yönü sayılabilecektir.

Psikolojik olarak harcama eğilimini arttırması: Kredi kartı sahiplerinin, alışveriş sırasında, kart kullanmayanlara göre daha fazla oranda mal ve/veya hizmeti satın alma kararı verdikleri gözlenmektedir. Hatta bir adım ileri giderek kullanıcılarda daha kaliteli, daha lüks olanını alma eğilimi doğmaktadır. Bu da kart sahibinin tasarruf yapmamasına sebep olmaktadır.¹⁵⁹

Yasaların yetersiz olması: Kredi kartlarıyla ilgili yeterince yasal düzenleme olmadığı için kart sahibi ile kartı çıkarıcı kuruluş karşı karşıya geldiğinde, kartı çıkarıcı kuruluşun, kredi kartı sözleşmesinde kendi lehine hükümler koyması ve bunu kart sahibinin kabul ettiğine dair imzalı sözleşmenin bulunması davaların kart sahibi aleyhine sonuçlanmasına neden olmaktadır.¹⁶⁰

2.5.2.2. Üye İşyeri Açısından

Komisyon gideri: Üye işyerleri, yaptıkları satışlar üzerinden, POS/imprinter sahibi kuruluşlara belirli oranlarda ödeme yaparlar. Bunu, fiyatlarına yansıtırlarsa satışları azalacak, fiyatlara yansıtırmazlarsa karları düşecektir.¹⁶¹

Zaman / işgücü kaybı: Üye işyerleri, alışveriş sırasında, kartla ilgili kayıp çalıntı bildirimleri olup olmadığı, kartın üzerindeki isimle kartı kullanmak isteyen müşterinin

¹⁵⁸ Yetim, **a.g.e.**, s. 24.

¹⁵⁹ Teoman, **a.g.e.**, s. 39.

¹⁶⁰ **A.e.**, s. 42.

¹⁶¹ Teoman, **a.g.e.**, s. 43.

aynı kişi olup olmadığının kontrolü gibi işlemler yapmak durumundadır. Ayrıca slipleri düzenli olarak saklama ve hergün gün sonu raporu almak zorundadır. Tüm bunlar zaman ve işgücü kaybına neden olmaktadır. ¹⁶²

Bu kontrollerin yapılmaması ya da eksik yapılmasından doğacak olan kayıplardan üye işyeri sorumlu tutulmaktadır.

Bankaların baskısı: Piyasada kredi kartı çıkaran bankaların kendi aralarındaki rekabeti üye işyerlerinde hakimiyet sağlamak için üye işyerlerine yansıtması üye işyerlerini zor durumda bırakmaktadır.

Bankalar üye işyerlerine münhasıran kendi kartlarını tercih etmeye zorlayan sözleşmeler imzalatmaları iş hacminin, müşteri çevresinin ve dolayısıyla karın azalması sonucunu birlikte getirir. ¹⁶³

2.5.2.3. Banka Açısından

Tahsil edilemeyen borçlar: Kart sahiplerinin borçlarını ödememesi ve bu tür kişiler hakkında yapılan hukuki başvurulardan sonuç alınamaması bankalar açısından önemli bir zarar kalemidir. ¹⁶⁴

Yüksek yatırım maliyeti: Kredi kartı çıkarmak için gerekli sistemi kurup, bu konuda eğitim görmüş ve uzmanlaşmış kişiler çalıştırmak ve nihayetinde çıkarılan kartı pazarlamak için katlanılan masraflar oldukça yüksek tutarlı maliyetlerdir. Kurumun başa başı yakalaması ve kar elde etmesi zaman alabilir. Günümüzde bankalar önemli bir maliyet kalemi olan kırtasiye masraflarını (ekstre gönderimi, slipler vb.) müşterilerle iletişimde elektronik posta yolunu tercih ederek düşürmeye çalışmaktadır. ¹⁶⁵ Hatta bazı bankalar ekstrelerini sadece elektronik postayla isteyen

¹⁶² Çırpan, a.g.e., s. 47.

¹⁶³ Teoman, a.g.e., s. 43.

¹⁶⁴ Yılmaz, **Türkiye’de Kredi Kartı Uygulaması ve Ekonomik Etkileri**, a.g.e., s. 37.

¹⁶⁵ Çırpan, a.g.e., s. 47.

kredi kartı müşterilerinin kartlarına harcamalarda kullanabilecekleri para puan yüklemektedir.¹⁶⁶

Kart sahtekarlığı: Tüm kredi kartı kuruluşlarının ortak sorunu kart sahtekarlığıdır. Kartların sahtesinin üretilmesi, kayıp çalıntı kimlikler üzerinden başvuruda bulunulması, bankaları, sadece bu tür sahtecilikle ilgilenen birimler kurmaya yöneltmiştir. Zira bu tür kartlardan yapılacak harcamalarda sorumlu direk bankalardır.

Kart sahteciliğinde, bankaların, üye işyeri seçimine önem vermeleri gerekmektedir. Sahtecilik işlemlerinde, üye işyerinin payı ya da hatası da bulunabilmektedir.¹⁶⁷

2.6. Kredi Kartlarının Ekonomik Etkisi

Kredi kartlarının ekonomiye etkisini daha iyi anlatabilmek için “ekonomi” ile ilgili temel bilgilere değinilecektir. Gün geçtikçe, kredi kartları, paranın ikamesi olma özelliğini pekiştirmektedir. Kredi kartları, ekonomik sistemde para özelliği taşıdığı için “para” ile ilgili temel bilgiler de ele alınacaktır. Bu konular işlendikten sonra kredi kartlarının ekonomik etkileri anlatılacaktır.

Ekonomi, sınırsız olan insan ihtiyaçlarının, sınırlı kaynaklardan karşılanması ile ilgilenen bilim dalıdır. Ekonomide devlet, firma ve birey olmak üzere üç taraf vardır ve bu tarafların birbirleriyle olan ilişkileri incelenir.¹⁶⁸

İnsanın gerek bireysel (gıda, barınma, giyim, eğlenme, spor yapma, vb.) gerek ortak olan ihtiyaçlarının (adalet, yönetim, eğitim, ulaşım, güvenlik, enerji, vb.) karşılanması için mal ve hizmet üretilmesi gerekmektedir. Bu mal ve hizmet üretimi de yine firma, birey ve devlet tarafından gerçekleştirilir.¹⁶⁹

¹⁶⁶ Beşer, a.g.e., s. 32.

¹⁶⁷ Yılmaz, **Türkiye’de Kredi Kartı Uygulaması ve Ekonomik Etkileri**, a.g.e., s.38.

¹⁶⁸ Prof. Dr. Erol Manisalı, **İktisada Giriş**, İstanbul, Menteş Kitapevi,1987, s. 8.

¹⁶⁹ Manisalı, a.g.e., s. 8.

Birey, firma ve devlet kendi ihtiyaçlarını karşılayacak geliri saptamak için üretime katılır ve üretmiş oldukları malları ve/veya hizmetleri satma çabasına girer. Dolayısıyla mal ve hizmetlerin alışverişinin gerçekleştiği “piyasalar” oluşur. Piyasaları da firmaların mal ve/veya hizmet çıktılarını sattıkları “rn piyasaları” ve hane halkının denetimleri altındaki üretim faktörlerinin hizmetlerini sattıkları “faktör piyasaları” olarak ikiye ayırabiliriz.¹⁷⁰

Firmalar, rn piyasasında ürettikleri mal ve/veya hizmetleri satarak gelir elde ederken faktör piyasasındaki emek, sermaye, toprak sahipleri sırasıyla ücret, faiz ve rant elde eder. Üretim faktörlerinden yukarıda saydıklarımızın haricinde firmayı kurarak risk alan girişimci ise kar elde etmeyi amaçlamaktadır.¹⁷¹

Devletse gelirini vergi, fon vb. adlarla bireyler ve firmalardan dolayı ve/veya dolaysız olarak sağlamaktadır. Bu gelirini, yatırım harcamaları, cari harcamalar ve transfer harcamaları olarak kullanmaktadır. Devletin gelir ve giderleri konsolide bütçeyi oluşturmaktadır. Devletin, bireyin ve firmaların dış dünya ile ekonomik ilişkileri ülkenin “demeler bilançosunda” gösterilmektedir.¹⁷²

Ekonomik sistem genel olarak Merkez Bankası, mevduat bankaları, kalkınma ve tarım bankaları, sosyal güvenlik kuruluşları, sigorta şirketleri, kredi kooperatifleri gibi temel işlevleri borç alma ve verme olan kuruluşları kapsayan “mali sistemle”, kamu idareleri, kamu girişimleri, özel girişimler ve hane halkını kapsayan “mali olmayan kesimden” oluşur.¹⁷³

¹⁷⁰ A.e., s. 10.

¹⁷¹ Prof. Dr. Ali zgven, **İktisat Bilimine Giriş**, İstanbul, Filiz Kitapevi, 1997, s. 440-476.

¹⁷² Yılmaz, **Türkiye’de Kredi Kartı Uygulaması ve Ekonomik Etkileri**, a.g.e., s. 41.

¹⁷³ Yılmaz, **Türkiye’de Kredi Kartı Uygulaması ve Ekonomik Etkileri**, a.e.

2.7. Kredi Kartlarının Milli Gelire Etkisi

Bir ekonomide, belli bir dönemde (bir yılda) yaratılan nihai mal ve hizmetlerin, cari (piyasa) fiyatlarıyla hesaplanan toplam değerine Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) denir. GSYİH'ye dış alem gelirlerinin eklenmesiyle Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) bulunur. Yani,

$$\text{GSMH} = \text{GSYİH} + \text{Dış Alem Gelirleri}$$

Dış alem gelirleri, dış ülkelerde çalışan işçilerin ve yatırım yapan firmaların gelirinden oluşur. Ülkemizde bulunan yabancı yatırımcıların ülkemizden çıkardıkları gelirleri de “dış alem giderlerini” oluşturur. Gayri Safi Milli Hasıladan, bir yılda kullanılan sabit sermayenin amortismanı için ayrılan değer çıkarılarak “Safi Milli Hasıla’ya”; Safi Milli Hasıla’dan da dolaylı vergiler ve fiyatlara dayalı sübvansiyonlar çıkarılırsa “Milli Gelir’e” ulaşılır. Dolaylı vergiler, devletin mal ve hizmetlerin satışı sırasında aldığı vergilerdir.¹⁷⁴

Milli gelir üç şekilde hesaplanabilir:

1. Üretim yönünden milli gelir: Her sektörde üretim faktörlerinin ürettiği mal ve hizmetler cari fiyatlarıyla değerlendirilerek “GSYİH” bulunur. GSYİH’ye dış alem gelirleri eklenip “GSMH” bulunur. GSMH’den amortismanlar ve dolaylı vergiler çıkarılarak “Milli Gelir” hesaplanır.

2. Faktör gelirleri yönünden milli gelir: Üretim faktörlerinin hasıladan almış oldukları payı belirtir. Daha önce de değinildiği üzere toprak sahipler rant, sermayedarlar faiz, emek sahipleri ücret ve müteşebbisler kar alır. Rant, faiz, ücret ve karın toplamı milli geliri verir. Bunun üzerine dış alem gelirleri katılır.

¹⁷⁴ Özgüven, a.g.e., s. 392.

3. Harcama (tüketim) yönünden milli gelir: Milli gelir, tüketim ve yatırım harcamalarının, bir bakıma da tüketim ve tasarrufların toplamına eşittir. Harcama yönünden milli gelire dış alem gelirleri katılır.¹⁷⁵

Kredi kartlarının milli gelire etkisini incelerken kredi kartlarının para yerine kullanılma özelliği de göz önünde bulundurulacaktır.

Para miktar teorisi, bir ekonomide para miktarının veya paranın dolanım hızının, fiyatlar genel düzeyiyle ilişkilerini ortaya koymaya çalışan bir teoridir. Teorinin denklemi,

$M * V = P * Q$ 'dur.

M = Para Arzını,

V = Belirli Bir Dönemde Paranın El Değişirme (tedavül ve dolanım) Hızını,

P = Ekonomide Belirli Bir Dönemde Üretilen Mal ve Hizmetlerin Fiyatını,

Q = Ekonomide Belirli Bir Dönemde Üretilen Mal ve Hizmetlerin Miktarını ifade etmektedir.¹⁷⁶

Denklemin sağ tarafı (P*Q) GSYİH'yi vermektedir. Kredi kartları paranın yerine geçtiği için para arzının içinde yer almaktadır.

Bir ülkenin milli gelir düzeyini o ülkedeki toplam arz ve toplam talep belirlemektedir. Toplam arz ve toplam talebin eşit oldukları nokta milli gelir düzeyidir. Kredi kartları için tartışmasız olarak, kart sahiplerinin tüketim eğilimlerini arttırdığını söyleyebiliriz. Yani kredi kartlarıyla ülkedeki toplam talep artmaktadır. Eğer bir ülkede talep artarken arz aynı seviyede kalırsa o ülkede fiyat artışları olacaktır. Artan talep karşısında talebi karşılayacak üretim yapılabiliyorsa kredi kartları sayesinde milli gelir düzeyi artmış olacaktır.¹⁷⁷

¹⁷⁵ Özgüven, a.g.e., s. 394.

¹⁷⁶ Yılmaz, **Türkiye'de Kredi Kartı Uygulaması ve Ekonomik Etkileri**, a.g.e., s. 56-57.

¹⁷⁷ Yılmaz, **Türkiye'de Kredi Kartı Uygulaması ve Ekonomik Etkileri**, a.g.e., s. 56-57.

Europay İstanbul Ofisi tarafından yapılan araştırmada kredi kartlarının hangi sektörlerde ne sıklıkla kullanıldığı gözlemlenmiştir. Araştırmada birden çok seçeneği kapsayan yanıtlar verilmiş ve oranlar aşağıdaki gibi ortaya çıkmıştır:

Tablo 17: Sektörlere Göre Kredi Kartının Kullanım Durumu

Sektörlere Göre Kredi Kartı Kullanım Durumu
%58 Giyim
%35 Süpermarket
%35 Akaryakıt
%25 Seyahat
%24 Konaklama
%23 Lokanta
%19 Beyaz/elektronik Eşya
%17 Mobilya/Mefruşat
%14 Bakkal/Market
%12 Sağlık
% 7 Eğitim

Görüldüğü gibi harcamalarda daha çok gıda ve giyim tercih edilmiştir. Bu iki sektörde de üretim fazlamız olup ihracat yaptığımızı düşünürsek kredi kartlarının talep arttırıcı özelliği ülkemizde fiyatların artmasına yol açmamakta; milli gelirimizi arttırıcı yönde etki etmektedir.¹⁷⁸

Milli geliri bir ülkedeki tüketim ve yatırım taleplerini toplayarak da hesaplayabiliriz.

Milli Gelir = C + I şeklinde

C = Tüketim Talebi

I = Yatırım Talebi

Yukarıda kredi kartının tüketim talebine etkisi ve bunun sonuçları anlatılmıştır.

Kredi kartının yatırım talebine olan etkisine bakacak olursak:

Yatırım, gelecek dönemlerdeki reel gelirleri arttıran bütün faaliyetlerdir. Yatırım, milli gelirle çok yakın bir ilişki içerisindedir. Şöyle ki: Milli gelir düşerse kişi başına

¹⁷⁸ Yılmaz, *Türkiye’de Kredi Kartı Uygulaması ve Ekonomik Etkileri*, a.g.e., s. 59-60.

düşen gelir düşer, bu da yatırımların sınırlanmasına yol açar. Kredi kartları da kredi kartı sistemindeki taraflardan kart sahiplerinin ve üye işyerlerinin mevduatlarını mali piyasalarda tutmalarını sağlayarak yatırım yapmak isteyen kişi ve/veya kurumlara kaynak sağlamaktadır.¹⁷⁹

2.8. Kredi Kartlarının İstihdama Etkisi

İstihdam, çalışma istek, güç ve yeteneğine sahip kişilerin ücret karşılığında çalıştırılmasıdır. Daha geniş anlamda ele alınacak olursa emek, toprak ve sermaye faktörlerinin kullanımınıdır. Bu faktörler milli geliri de belirledikleri için istihdam ve milli gelir yakın bir ilişki içerisindedir.¹⁸⁰

Kredi kartlarının harcama yapma eğilimini artırıp efektif talebi körüklemesi, bunun da uygun koşullar olması durumunda üretimle beraber milli geliri arttırması o ülkede istihdamı arttırıcı etki göstermektedir.¹⁸¹

Öte yandan bankalar, sadece ödeme sistemleri için ayrı departmanlar kurup bu departmanlarda azımsanmayacak sayıda kişiyi istihdam etmektedir.

2.9. Kredi Kartlarının Parasal Etkisi

Daha öncede değinildiği üzere kredi kartları, kart sisteminin taraflarından olan kart sahibi ve üye işyerlerinin paralarını hesaplarında tutmalarını sağlamaktaydı. Paranın hesapta tutulması da fiziki paranın dolaşım hızını azaltmaktadır. Kredi kartlarının bir kredi niteliğinde olması ise para arzını arttırmaktadır.

Öyle ki kredi kartlarıyla bankaların para arzı yaratma gücü artarken Merkez Bankasının para arzı yaratma gücünün azaldığı; hatta Merkez Bankasının yakın bir zamanda, bankalar üzerindeki hakimiyetinin kalkacağı yorumları da yapılmıştır.¹⁸²

¹⁷⁹ Özgüven, a.g.e., s. 400.

¹⁸⁰ A.e., s. 399.

¹⁸¹ Yetim, a.g.e., s. 2.

2.10. Kredi Kartlarının Enflasyona Etkisi

Kredi kartı sisteminin temel prensibi, üye işyerinin bankaya ödediği komisyonu fiyatlarına yansıtmasıdır. Bu da kartlı sisteme geçen işyerlerinin cirolarının artması ve ödedikleri komisyonların artan ciro sayesinde karlılığı etkilememesi mantığına dayandırılmıştır. Ülkemizde de petrol şirketleri haricindeki işletmelerin ödedikleri komisyonu fiyatlara yansıtılmaları yasaklanmıştır. Öte yandan düşük kar marjıyla çalışan işletmeler bu yasağa uymakta zorlanmakta ve fiyatlara, ödedikleri komisyonu eklemektedirler.¹⁸³

Merkez Bankası haricindeki bankalar da kart çıkararak bir anlamda para arzı yaratmış olmaktadır. Bu da kart sahiplerine öncelikle alım güçlerinin arttığı hissini vermektedir. Kart sahiplerinin alım güçleri artmıştır ama bu kart sahiplerinin önümüzdeki aylarda kazanacakları gelirleri şimdiden kullanabilme olanağından kaynaklanan bir artıştır. Üretim imkanlarının yetersiz olduğu ülkelerde para arzının artmasıyla tüketim talebi de artmakta bu da enflasyonun oluşmasına neden olmaktadır¹⁸⁴

Kredi kartı kullanımının fiyatları yükseltici etki yaptığı şeklinde bir görüş vardır. Buna karşılık kredi kartlarının çek tahsili için ödenen masrafları düşürmesi nedeniyle perakendecilerin maliyetini bile azalttığı söylenebilir. Bu konu ile ilgili yapılan çalışmalardan biri Inter-Bank Research Organisation tarafından gerçekleştirilmiştir. Belirli ürünlerden oluşan bir sepetteki fiyatlar, kredi kartı kabul eden mağazalarla kabul etmeyenlerde kıyaslanmıştır. Perakende fiyatlarda büyük farklar bulunmasına karşılık farkların kredi kartından geldiğine dair açık bir eğilim tespit edilememiştir. Buna karşılık düşük değerli mallarda mağazaların müşteri çekmek için kredi kartı kabul etmelerine ihtiyaç yoktur ve nakit ödeyen müşterilerinden yeterli satış hacmi elde edebilirler. Diğer yandan yüksek değerli malları satan mağazalar kredi kartı kabulüyle yeni müşteri yaratabilmektedir. Bu nedenle yüksek değerli mallarda, düşük

¹⁸² Yılmaz, *Türkiye’de Kredi Kartı Uygulaması ve Ekonomik Etkileri*, a.g.e., s. 75.

¹⁸³ A.e., s. 80.

¹⁸⁴ A.e., s. 81.

fiyat ve kredi kartı kabulüyle yeni müşteri çekilmesi arasında korelasyon bulunmaktadır. Bu konu üzerinde başka bir çalışma ABD’de Federal Research System tarafından 1983 yılında gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma kredi kartlarıyla satışların artışı arasında tutarlı bir ilişki bulamadığı gibi kredi kartlarının fiyatlar üzerindeki etkisinin %1’den daha az olduğunu bulmuştur¹⁸⁵

Özetlemek gerekirse, kredi kartları, tüketim eğilimini arttırdığı için eğer üretim seviyesi de yetersizse enflasyonu arttırıcı yönde bir etki gösterirken kredi kartları kullanıldığında piyasadaki nakit sirkülasyonu azaldığı için enflasyonu düşürücü şekilde de bir etki göstermektedir. Kredi kartlarının bu iki etkisinden enflasyonu arttırıcı yönünde olan etkisi biraz daha ağır bassa da kesin olarak “kredi kartları enflasyonu arttırır” şeklinde bir yargıya varılamamaktadır.

2.11. Kredi Kartlarının Kamu Gelirlerine Etkisi

Ülkemizde, mal ve hizmet alışverişinde yaygın olarak kullanılan “fatura/fiş alınmazsa fiyatın ne olacağı” pazarlığı kredi kartlarıyla son bulmuştur. Bu da devletin bu alışverişten sağlayacağı gelirin kaybolmasını önlemiştir. Zira olası bir denetimde o işletmenin kullandığı POS cihazından alınan raporlarla o gün kesilen fiş/faturalar kıyaslanarak işyerinin eğer yapmışsa usulsüzlükleri tespit edilecektir.

Yurtdışı kredi kartı sahiplerinin ülkemizde yaptığı harcamalarında kart kullanması da ülkeye kaydi olarak döviz girişi sağlamaktadır. Benzer şekilde bankaların, kart sahiplerinden alacakları ücret ve faizlerle üye işyerinden alacakları komisyonlardan devlet çeşitli isimler altında vergi geliri sağlamaktadır.¹⁸⁶

¹⁸⁵ Yılmaz, *Türkiye’de Kredi Kartı Uygulaması ve Ekonomik Etkileri*, a.g.e., s. 82.

¹⁸⁶ Yılmaz, *Türkiye’de Kredi Kartı Uygulaması ve Ekonomik Etkileri*, a.g.e., s. 84-85.

2.12. Kredi Kartlarının Kayıt Dışı Ekonomiye Etkisi

Kayıt dışı ekonomi ülkemizin kanayan yarası haline gelmiştir. Kayıt dışı ekonomi yüzünden devletin cebine girmesi gereken para tacirlerin ya da kişilerin cebinde kalmakta sonuçta hizmet bekleyen halk kaybetmektedir. Kredi kartı sistemiyle yapılan ticaretin tamamı kayıt altına alındığı için kredi kartlarının bu anlamda katkısı tartışılmayacak önemdedir.

Ekonomi, kayıtlı ve kayıt dışı ekonomiden oluşmaktadır. Kayıt dışı ekonomik faaliyetler, “piyasa faaliyetleri” ve “piyasa dışı faaliyetler” olarak 2 gruba ayrılırlar. Bunlar da kayıt dışı piyasa faaliyetleri, vergi kaçağı amaçlı yasal ekonomik faaliyetlerle konusu suç teşkil eden kara para faaliyetlerinden oluşmaktadır. Piyasa dışı ekonomik faaliyetler ise geçimlik ekonomi ve ev ekonomisini kapsar.¹⁸⁷

Bir başka deyişle kayıt dışı ekonomi, milli gelir hesaplamada kullanılan istatistiksel yöntemlere göre tahmin edilemeyen, gelir yaratıcı mevcut tekniklerle ölçülemeyen, beyan edilmemiş, resmi istatistiklere girmeyen veya eksik yansıtılmış, yasal ve yasal olmayan faaliyetlerdir. Bu faaliyetler, vergi kaçakçılığı, faturasız alışveriş, kıymetli maden ve silah kaçakçılığı, terörizm, haraç alma, sigortasız çalışma, sigortasız işçi çalıştırma gibi yasaya aykırı faaliyetler olabileceği gibi, çiftçilerin kendi mahsullerinden tüketmek ve gelecek sezon aynı ürünü üretebilmek için ayırmış oldukları tohumlar, ev kadınının ailesine bakması ve gelir sağlayamadığı ev işlerini yapması gibi yasaya aykırı olmayan faaliyetler de olabilmektedir.¹⁸⁸

Kayıt dışı ekonominin en önemli sayılabilecek olumsuz etkisi şu şekilde açıklanabilir:

¹⁸⁷ Sedat Yetim, “Türkiye de vergi kaçakçılığı ve kayıt dışı ekonomi”, **Türkiye Bankalar Birliği**, İstanbul, 1999, s. 4.

¹⁸⁸ **A.e.**, s.4.

Vergilenmeyen ya da eksik vergilenen faaliyetler nedeniyle vergi gelirleri azalacaktır. Bu da bütçe açığının artmasına yol açacak, neticede devlet bu açığı finanse edebilmek için gelir sağladığı vergi mükelleflerine yönelecektir.¹⁸⁹

Nitekim bu konuyla ilgili BKM Eski Genel Müdürü Sertaç Özinal kart kullanımının artmasının kayıtlı ekonomiye geçiş açısından önemli olduğunu vurgulamış ve 2005 yılı içerisinde POS'tan geçen harcamaların 85 milyar YTL olduğunu belirtmiştir. Bunun da devlete yaklaşık 11 milyar YTL'lik vergi kazancı sağladığını söylemiştir.¹⁹⁰

Kredi kartlarının makro anlamda en önemli katkısı olarak kayıt dışı ekonomiyi önlemesi gösterilebilir. Kaydi ekonomi genişletilebilirse devletin vergi oranlarını düşürmesi söz konusu olabilecektir. Çünkü devletin gelirleri muazzam oranda artacak, devlet de toplumsal refahın artması için vergi oranlarını düşürme yoluna gidebilecektir.

2.13. Kredi Kartlarının Dış İşlemlere Etkisi

Son günlerde BKM'nin de ortak POS kullanımı konusunda çalışmaları hız kazanmıştır. Konuyla ilgili BKM Eski Genel Müdürü Sertaç Özinal, "POS terminallerinin kapasitesi nedeniyle belli bir adede kadar ki ortalama dört adettir, banka aynı POS terminalinden faydalanabilmektedir. İşyerlerinin ortalama iki-üç bankayla çalıştığı düşünülürse tek POS'a geçişte terminal kapasitesi ile ilgili bir sıkıntı yaşanmayacaktır" açıklamasında bulunmuştur. Tek POS sistemine geçişe engel olan, her bankanın kendi kart sahiplerine sunduğu ödül sistemini de çözecek teknolojik çalışmalar BKM tarafından yapılmaktadır.¹⁹¹

Bankalar, sistemlerini oluşturabilmek için gerekli olan teknolojik altyapıyı ithal yolla temin etmek durumundadır. Bunun sebebi ise gerekli teknolojinin ülkemizde üretilmemesidir.

¹⁸⁹ Yetim, **a.g.e.**, s. 14.

¹⁹⁰ "Kredi Kartı Sayısındaki Artışı BKM de Doğruladı", **Ekonomik Çözüm Gazetesi**, 7.1.2006. s. 4

¹⁹¹ "Kimlik Göstermeye Son", **IT Business Weekly**, 30.01.2006, s 10-11

Plastik kart sektörünün temel ürünleri olan ATM'ler, POS cihazları, plastik kart basım cihazları, ekstre basımı için kullanılan dev yazıcılar tamamen yurtdışından alınmaktadır.¹⁹²

Çalışmamızın birinci bölümünde de belirtildiği gibi 2006 yılının haziran ayında Türkiye'deki toplam ATM sayısı 15.531'e , toplam POS cihazı sayısı ise 1.239.518'e yükselmiştir. Bankaların bu makineleri ülkemize getirmek için ödediği rakamlar çok ciddi boyutlardadır. Bu da ülkemiz adına önemli bir giderdir.

Halbuki ayrı ayrı bankaların aynı caddeye ATM'ler kurup, aynı işyerlerine POS cihazları bağlaması, bu makinelerin atıl beklemesine yol açmaktadır. ATM'lerin ekonomiye yüklediği yükü hafifletmek için bazı yasal zorunlulukların getirilmesi ülkemiz açısından bir kazanç olacaktır. Bu yolla her bankanın kendi ATM ağını kurması yerine tüm bankaların ortak bir ATM ağını oluşturmaları ve kullanmaları gereksiz ATM ithalatını önleyecektir.¹⁹³

Evrensel geçerliliği olan Visa, MasterCard kredi kartlarıyla yine bu kurumların yetkisi dahilinde dünyanın çeşitli ülkelerinde çıkarılan Plus ve Cirrus markalı kartlar turistler tarafından ilgili kart kuruluşlarının logolarının bulunduğu tüm ATM'lerde kullanılmaktadır. Ülkemizde de bu uygulama tüm yurtdışı kart sahiplerine açıktır. Ülkemizde, yurtiçi kartların farklı bankaların ATM'lerinde kullanımı uzun bir süre mümkün olmamıştır. Bunun sebebi ise sektörde daha fazla ATM sahibi olan bankaların, ATM sayılarının fazlalığıyla müşteri kazanarak rekabette avantaj sağlamayı amaçlamalarıdır. Buna rağmen bankalar zaman içerisinde önemli gider kalemi olarak karşılıklarına çıkan POS/ATM kurum-bakım masraflarını azaltmak için birbirleriyle anlaşma yoluna giderek ATM'leri ortak kullanıma açmışlardır¹⁹⁴

¹⁹² Yılmaz, **Türkiye'de Kredi Kartı Uygulaması ve Ekonomik Etkileri**, a.g.e., s. 86.

¹⁹³ Beşer, **a.g.e.**, s. 37.

¹⁹⁴ Eyyüp Yılmaz, "Plastik Kart Sisteminin Bankalar Arasında Kullanılması", **Bankacılar Dergisi**, Deği no: 32, İstanbul, s. 31.

En son nisan 2006'da Yapı ve Kredi Bankası'nın da katılımıyla "Altın Nokta" ATM paylaşım grubundaki banka sayısı da altıya yükselmiştir.

Bu bankalar :

- 1-Akbank
- 2-Vakıfbank
- 3-Koçbank
- 4-Fortis
- 5-Türkiye Garanti Bankası
- 6-Yapı ve Kredi Bankası'dır.

Ayrıca on üç banka ve dört katılım bankasının katıldığı "Ortak Nokta" ATM paylaşım grubu da 2000'in üzerinde ATM'yi kart sahiplerinin hizmetine sunmaktadır.¹⁹⁵

Ortak Nokta ATM paylaşım grubuna katılan banka ve katılım bankaları ise şunlardır:

- 1-Alternatifbank A.Ş.
- 2-AlbarakaTürk
- 3-Anadolubank
- 4-BankAsya
- 5-BankEuropa
- 6-Citibank
- 7-Denizbank
- 8-Finansbank
- 9-HSBC
- 10-KuveytTürk
- 11-MNG Bank
- 12-Oyakbank

¹⁹⁵ "Ortak nokta ATM paylaşımı", (çevrimiçi)<http://www.ortaknokta.com/indexe.htm>, (20.4.2006)

- 13-Şekerbank
- 14-TEB
- 15-Tekfenbank
- 16-Tekstilbank
- 17-Türkiye Finans

ATM'lerdeki ortak kullanım POS cihazlarında aynı yaygınlıkta görülmemektedir. 2004 Aralık ayında Türkiye'nin iki büyük bankası olan Türkiye Garanti Bankası ve Türkiye İş Bankası POS cihazlarını ortak kullanma anlaşması yapmıştır. 2005 Ağustos ayı sonu itibariyle 14.000 POS cihazını ortak kullanan bu iki banka bu dönemler arasında toplam 2 milyon USD tasarruf sağlamıştır. İki bankanın hedefi 2006 yılında daha çok sayıda ortak POS kullanıp tasarruf miktarını arttırmaktır.¹⁹⁶

Bu gelişmeden sonra HSBC ve Finansbank da ortak POS kullanım konusunda işbirliğine gitmiştir. Teknik nedenlerden dolayı ülkemizde 1.000.000'un üzerinde olan POS cihazlarının sadece 200.000 adetinin ortak kullanılabilceği tahmin ediliyor. 200.000 cihazın üç-dört banka tarafından ortak kullanımının 50 milyon USD'ye varan bir tasarruf sağlayacağı öngörülüyor.¹⁹⁷

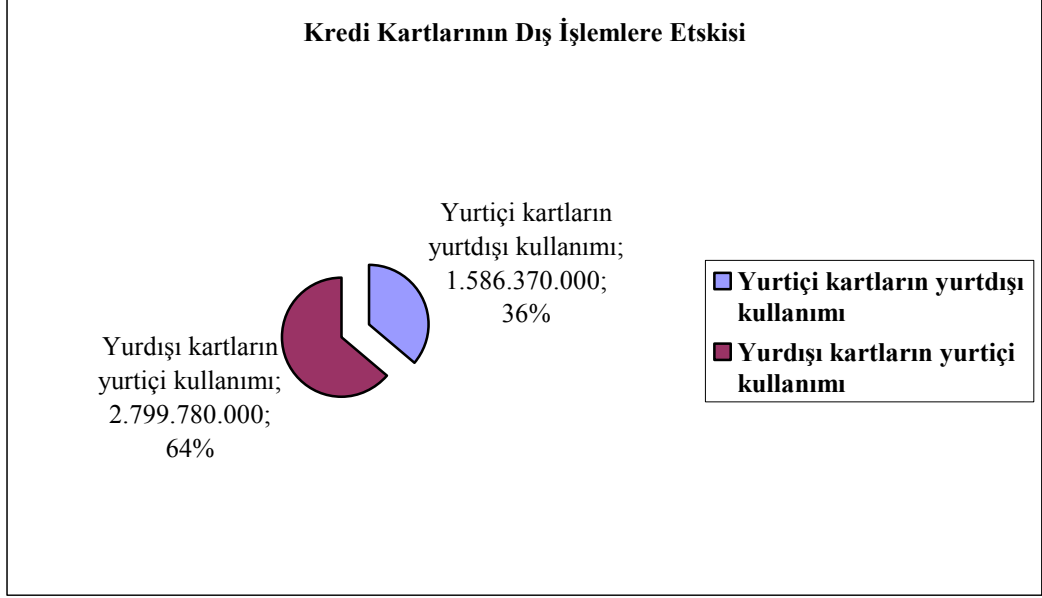
Kredi kartlarının ödemeler bilançosuna önemli etkileri vardır. Yukarıda anlatıldığı üzere yoğun teknoloji alımı ülkeden önemli miktarda döviz çıkışına neden olmaktadır. Aynı şekilde ülkemizde çıkarılan kartlarla yurtdışında yapılan işlemler de döviz çıkışına sebep olup ödemeler bilançosunu olumsuz yönde etkilerken, turistlerin ülkemizde kartlarıyla yaptığı harcamalar döviz girişi sağlayarak ödemeler bilançosunu olumlu yönde etkilemektedir.

BKM'den alınan verilere göre 2005 yılında yurtiçi kredi kartlarıyla yurtdışında yapılan harcamaların toplamı 1.586.370.000 YTL iken yurtdışı kredi kartlarıyla yurtiçinde yapılan harcamaların toplamı 2.799.780.000 YTL olmuştur. Görülüyor ki 2005 yılında kredi kartları sayesinde ülkemize giren döviz tutarı yurtiçi kart

¹⁹⁶ "Bankalar Maliyet Ortaklığını Sevdi", (çevrimiçi) <http://www.ekonomist.com.tr/finans/02144/>, sayı: 27 Ağustos-3 Eylül 2005, (14.4.2006)

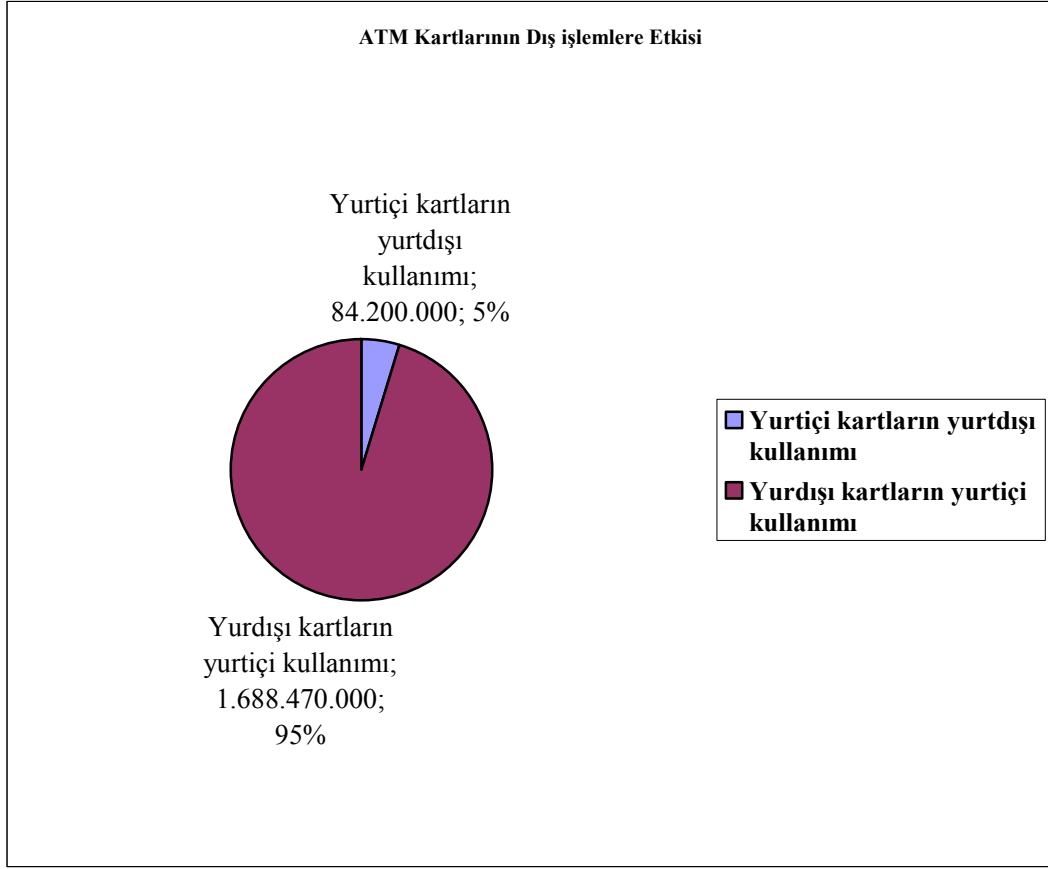
¹⁹⁷ A.e.

sahiplerinin yurtdışında yaptığı harcamalar sebebiyle ülkemizden çıkan döviz tutarından 1.213.410.000 YTL daha fazladır.¹⁹⁸

Şekil 8: 2005 Yılında Kredi Kartlarının Dış İşlemlere Etkisi

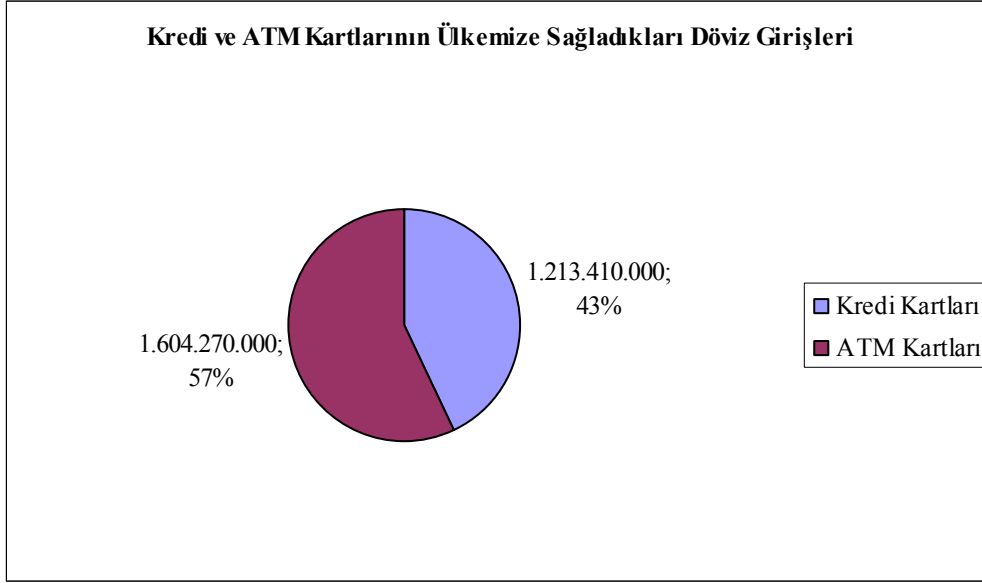
¹⁹⁸ “Yerli Kartların Yurtdışı Kullanımı”, (çevrimiçi) <http://www.bkm.com.tr/istatistik/index.html>, (25.8.2006)

Şekil 9: 2005 Yılında ATM Kartlarının Dış İşlemlere Etkisi

Yine BKM'den alınan verilere göre 2005 yılı içerisinde yerli bankaların ATM kartlarıyla yurtdışında 84.200.000 YTL'lik harcama yapılırken yurtdışı bankaların ATM kartlarıyla ülkemizde 1.688.470.000 YTL'lik harcama yapılmıştır. Banka kartları sayesinde de ülkemize 1.604.270.000 YTL net döviz girişi olmuştur.¹⁹⁹

¹⁹⁹ “Yabancı Kartların Yurtiçi Kullanımı”, (çevrimiçi) <http://www.bkm.com.tr/istatistik/index.html>, (25.8.2006)

Şekil 10: 2005 Yılında Kredi ve ATM Kartlarının Ülkemize Sağlamış Oldukları Net Döviz Girişleri

2005 yılında ATM ve kredi kartları sayesinde ülkemize net olarak 2.817.680.000 YTL değerinde döviz girişi gerçekleşmiştir.

Sonuç olarak kart sisteminin kuruluşu ve işleyişi sırasında yüksek maliyetlerde teknoloji ithal edilmekte bunun yanında turistlerin de ödemelerinde kartlı sistemi tercih etmesiyle önemli tutarda döviz girişi olmaktadır.

Tablo 18: ATM ve Kredi Kartlarının Dış İşlemlere Etkisi²⁰⁰

	Yerli Kartların Yurtdışı Kullanımı	Yabancı Kartların Yurtiçi Kullanımı	Fark
Kredi Kartları	1.586.370.000	2.799.780.000	1.213.410.000
ATM Kartları	84.200.000	1.688.470.000	1.604.270.000

²⁰⁰ "Banka Kartı İşlemleri, Kredi Kartı İşlemleri", (çevrimiçi) <http://www.bkm.com.tr/istatistik/index.html>, (25.8.2006)

2.14. Kredi Kartlarının Elektronik Ticarete Etkisi

Globalleşen dünyada bilgisayar ve internet kullanımının iyice artması ticaretin elektronik ortama taşınmasını kaçınılmaz hale getirmiştir.

Elektronik ticaret, ticaretle ilgili bütün işlemleri, üretimden pazarlamaya, satıştan reklama, tedarikten sevkıyata, ödemedeki satış sonrası hizmetlere kadar sanal ortamda yapılabilen bütün iş süreçlerinin elektronik ortamda yapılması, böylece interaktif bir şekilde hız kazanılması, maliyet düşüşü ve dolayısıyla rekabet avantajı sağlanabilmesini teknolojinin yardımıyla elde etme ve daha etkin ve verimli ticaret yapılabilmesi olarak açıklanabilir.²⁰¹

Elektronik ticaretin araçları şunlardır:

Tablo 19: Elektronik Ticaretin Alanları

Elektronik Ticaretin Araçları
Telefon
Faks
Televizyon
Bilgisayar
Elektronik ödeme ve para transfer sistemleri
Elektronik veri değişimi sistemleri
İnternet

Sanayi devrimini bir asır askıya alan ülkemiz, elektronik ticarete de aynı hatayı yapmamak için uğraş vermektedir. “Elektronik ticaret ağının” tesis edilmesi ve ülkemizde elektronik ticaretin yaygınlaştırılması amacıyla 1997 yılında Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu (BTYK) karar almış ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın koordinesinde “elektronik ticaret koordinasyon kurulu” oluşturulmuştur.²⁰²

²⁰¹ “Sıkça Sorulan Sorular”, (çevrimiçi) <http://www.igeme.org.tr>, (21.4.2006)

²⁰² “Elektronik Ticaret”, (çevrimiçi) <http://www.e-ticaret.gov.tr> (22.3.2006)

Elektronik ticaretle birlikte üreticiler direkt olarak pazara katılma imkanı bulmakta, aracı sayısı azaldığı ve nakliye, işyeri açma, işçi çalıştırma vb. maliyetler ortadan kalktığı için ürün fiyatları da düşmektedir. Tüketici de artık sanal ortamda ihtiyaç duyduğu ürünü en uygun fiyatla satan satıcıyı kolaylıkla bulabilmektedir.

Elektronik ticaretin işlemlerini sağlayan en önemli araçlarından biri de elektronik ödeme sistemini oluşturan kredi kartlarıdır. Elektronik ortamda kullanılan kredi kartlarına “siber para” ya da “sanal para” da denilmektedir. Siber para terimi bankalar tarafından ortaya çıkarılan paranın bilgisayar ortamında hafızada tutulması şeklinde tanımlanmaktadır. Bu para plastik içerisinde değil bilgisayarda, PC’de, sistemde ya da keşfedilen herhangi bir bilgi işlem ünitesinde bulunmaktadır.²⁰³

Son iki yılda e-ticaretin işlem bazında %190, hacim bazında ise %400’e yakın büyüme gerçekleştirdiği görülmüştür. Dünyada toplam ticaretin içerisinde hemen hemen %15’lik paya sahip olan e-ticaretin ülkemizde sahip olduğu pay ise %2’dir.²⁰⁴

BKM verilerine göre Türkiye’de 2003 yılında toplam 22,7 milyar USD kredi kartı cirosunun sadece 196,5 milyon USD’si e-ticaret kapsamında gerçekleştirilmiştir. 2005 yılının ilk 11 ayında 42,7 milyar USD’lik cironun 926 milyon USD’si e-ticaret dahilinde yapılmıştır. İşlem adetlerine bakacak olursak 2003 yılında 3 milyon 535 bin olan e-ticaret, 2004 yılında 7 milyon 617 bin, 2005 yılında 8 milyon 491 bin olmuştur.²⁰⁵

Ülkemizde yurtiçi sanal POS’lardan yerli ve yabancı kartlarla 2005 yılında 18.286.776 adet ve 1.388,38 milyon YTL’lik işlem yapılırken 2006 yılının ilk altı ayında 8.582.721 adet ve 957,67 milyon YTL’lik işlem gerçekleştirilmiştir. Tutar bazında 2006 yılının ilk yarısında 2005 yılının ilk yarısına oranla yaklaşık olarak %59’luk bir artış olmuştur.²⁰⁶

²⁰³ Yılmaz, **Türkiye’de Kredi Kartı Uygulaması ve Ekonomik Etkileri**, a.g.e., s. 189.

²⁰⁴ “E-ticaret Satışları Artıyor”, **Salesmax Dergisi**, İstanbul, 1.2.2006, s. 7.

²⁰⁵ **A.e.**(1.2.2006)

²⁰⁶ “Sanal POS ile Yapılan E-ticaret İşlemleri”, (çevrimiçi)<http://www.bkm.com.tr/istatistik/index.html>, (25.8.2006)

Tablo 20: Yerli ve Yabancı Kartların Yurtiçi Sanal POS İşlem Adet ve Tutarları

Yerli ve Yabancı Kartların Yurtiçi Sanal POS İşlem Adet ve Tutarları		
Aylar	Adet	Tutar(milyon YTL)
OCAK	746.917	63,12
ŞUBAT	757.782	59,05
MART	1.949.310	120,59
NİSAN	1.325.711	88,29
MAYIS	1.398.547	111,87
HAZİRAN	1.487.670	121,52
TEMMUZ	1.529.020	131,68
AĞUSTOS	1.631.361	139,31
EYLÜL	1.788.890	136,81
EKİM	1.978.328	145,82
KASIM	1.628.619	119,54
ARALIK	2.064.621	150,72
2005 YILI	18.286.776	1.388,38
OCAK	1.258.189	120,51
ŞUBAT	1.358.882	136,01
MART	1.463.661	164,54
NİSAN	1.422.506	163,44
MAYIS	1.595.642	176,69
HAZİRAN	1.483.841	196,47
2006 YILI(haziran ayı)	8.582.721	957,67

İnternet kullanımının artmasıyla birlikte e-ticaret hacminin de paralel şekilde genişlemesi öngörülüyor. AC Nielsen'in verilerine göre halen dünyada yaşayan 6 milyar 420 milyon insanın % 13,9'u (938 milyon 711 bini) internet kullanıyor. Son 4,5 yılda dünyada internet kullanıcılarının sayısı % 160 arttı. Bu oran Türkiye'nin de içinde bulunduğu Orta Doğu'da %312, Karayip ve Latin Amerika'da %277 ve Afrika'da %258 olarak gerçekleşmiştir. ²⁰⁷

²⁰⁷ "Sanal POS ile Yapılan E-ticaret İşlemleri",
(çevrimiçi)<http://www.bkm.com.tr/istatistik/index.html>, (25.8.2006)

E-ticaretin vazgeçilmezi olan kredi kartlarının internette kullanımında kart sahiplerinin güvenlik tereddüdü yaşadıklarını gören bankalar, sanal kartları ve sanal kredi kartlarını çıkarmışlardır. Bu kartlara, kart sahipleri, alışverişte ihtiyaç duydukları kadar limit tanımlamakta, dolayısıyla kart bilgileri internet korsanlarınca ele geçirilse bile kartta alışverişten sonra limit olmadığı için karttan harcama yapılabilme riski kalmamaktadır.

3. BATIK KREDİ KART BORÇ SAHİPLERİNİN PROFİLİNİ BELİRLEMeye YÖNELİK ARAŞTIRMA

3.1. Araştırma Konusunun Önemi

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de kredi kart kullanımı hızla artmaktadır. Toplumun geniş bir kesimi tarafından kısa bir sürede kabullenilen kredi kartları sayesinde artık çoğu işyeri için, müşterilerine kredi kartı ile alışverişe imkan sağlamak bir zorunluluk halini almıştır. Öyle ki 2006 yılının ilk yarısı itibariyle ülkemizdeki kredi kartı sayısı 31 milyonu geçerken, kredi kartı geçen işyeri sayısı da 1 milyon 200 bine yaklaşmıştır.

Hayatımızı kolaylaştıran bir ürün olan kredi kartlarının kullanımının ülkemizde hızla artması şüphesiz sevindirici bir olaydır. Ancak bu sürecin olumsuz bir yönü de vardır. O da kredi kart borçlarını ödeyemeyen ve bundan dolayı gün geçtikçe borçları artan kredi kart kullanıcılarının varlığıdır.

Merkez Bankası'nın verilerine göre 2001 yılından (2001 yılı da dahil olmak üzere) 2006 yılının haziran ayına kadar toplam 420.156 kişi (bir kişi tüm yıllarda sadece bir kez sayılmıştır.) kredi kartı borcunu ödeyememiştir.²⁰⁸

Mevcut durumun, sadece borcunu ödeyemeyen 420.156 kişide değil, bu kişilerin bakmakla yükümlü olduğu kişilerde, ailesinde ve yakın çevresinde de ekonomik, psikolojik ve sosyal açıdan tahribatlara yol açtığını düşünürsek, olayın azımsanmayacak bir kesimi etkilediği görülmektedir. Bu olumsuzluklardan bankalar ve devlet de etkilenmektedir.

²⁰⁸ “Negatif Nitelikli Ferdi Kredi ve Kredi Kartları Sisteminin İşleyişi”, (çevrimiçi) www.tcmb.gov.tr, (25.8.2006)

Bu kadar geniş bir kesimi etkilemesinden ve kart kullanıcı sayısının hızla artmasından dolayı batık kredi kart borç sahiplerinin profilinin ortaya çıkarılması, devletin, bankaların ve ödeme güçlüğü çeksin çekmesin kredi kartı kullanıcılarının durumu değerlendirebilmeleri açısından önem kazanmaktadır.

Bu nedenlerden yola çıkarak “batık kredi kart borç sahiplerinin profili” üzerine araştırma yapılmıştır.

Araştırmaya başlamadan önce bu konuyla ilgili yapılan araştırmaların olup olmadığı incelenmiş, ancak batık kredi kart borç sahiplerine yönelik olarak yapılan herhangi bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Öte yandan kredi kartı kullanıcılarına yönelik yapılmış araştırmaların olduğu tespit edilmiştir.

Bu araştırmaların birinde “tüketicilerin kredi kartı kabul kararı üzerine etki eden faktörler” incelenmiştir. Çalışmada, 200 kredi kartı kullanıcısına ve 200 de kredi kartı kullanmayan kişiye anket yapılmıştır.²⁰⁹

Çalışmanın sonunda, kredi kartı kullanmayanların kredi kartı kullanmama sebepleri, kredi kartı hakkında bilgi sahibi olunmaması, kredi kartı alabilme şartlarının ağır bulunması, kredi kartının gereksiz tüketime yol açacağı düşünülmesi olarak sıralanmıştır.²¹⁰

Ayrıca, kredi kartı kullananların kartı kullanma tercihlerinde en çok kredi kartının “ödemelerde kolaylık sağlama” özelliğinin etkili olduğu sonucuna varılmıştır.²¹¹

Çalışmada kredi kartı kullanımı ile kişilerin meslek ve eğitimleri arasında bir ilişki olduğu; buna karşılık kredi kartı kullanımı ile kişilerin cinsiyetleri arasında bir ilişki olmadığı vurgulanmıştır.

²⁰⁹ Şeker kaya, **a.g.e.**, s. 35.

²¹⁰ **A.e.**, s. 121-122.

²¹¹ **A.e.**, s. 124.

İncelenen bu çalışma, kredi kartı kullanmayanlara anket yapılması yönüyle çalışmamızdan farklılık göstermektedir. Kart kullanıcılarının yaş, cinsiyet, medeni durum, meslek, eğitim durumu, gelir seviyesi gibi bilgilerinin belirlenmesi çalışmamızla benzerlik göstermektedir. Bunlar, incelenen çalışmanın bağımsız değişkenleri olup çalışmanın bağımlı değişkenleri içerisinde sadece “kredi kartı kullanma kararı verirken etkili olan etmenlerin tespit edilmesi” çalışmamızla benzerlik göstermektedir.

İncelenen bir başka çalışmada, veri madenciliği yönteminin bankacılık sektöründe kullanılabilirliği test edilmiştir. Çalışmada veri madenciliği, “istatistik ve matematik tekniklerle veri yığınları arasından anlamlı eğilimlerin keşfedilmesi sistemi” olarak tanımlanmıştır.²¹² Çalışmada, bir bankanın şubesine ait, statüleri, kayıp/çalıntı, isteğe bağlı iptal, normal ve kötüye kullanımdan dolayı iptal olan kredi kartı müşterilerinin kart bilgileri ve harcama alanları incelenmiştir.²¹³

Araştırmanın sonucunda, veri madenciliği yönteminin bankacılık sektöründe kullanılabilmesi sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada, veri madenciliği sistemini kullanarak kredi kartı türünün gold ya da klasik olması ile karttan yapılan harcama alanlarının ilişkili olduğunun tespit edildiği, buna göre de nakit avans harcamalarının yüksek olduğu kartların genellikle klasik kartlar; yurtdışı harcama, mail order ve seyahat harcamalarının yüksek olduğu kartların ise genellikle gold kartlar olduğu belirtilmiştir. Öte yandan normal statülü kartları, isteğe bağlı iptal edilmiş ve kötüye kullanımdan dolayı kapatılmış kartlardan ayıran en önemli özelliğin bu kartlarda süpermarket harcamalarının ağırlıkta olması; kötüye kullanım nedeniyle kapatılan kartları diğer kartlardan ayıran en önemli özelliğin de bu kartlarda nakit avans kullanımının ağırlıkta olmasının tespit edildiği belirtilmiştir. Çalışmadan çıkan bir diğer sonuç da nakit avansı çok kullanan erkek ve genç yaştaki müşterilerin kredi kartlarının, kötüye kullanımdan dolayı kapatılma olasılığının yüksek olmasıdır.²¹⁴

²¹²Doruk Parman, “Bankacılık Sektöründe Müşteri İlişki Yönetimi (CRM) Açısından Veri Madenciliği (Data Mining) Yöntemi: Özel Bir Bankada Gerçekleştirilen Uygulama”, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2003, s. 92.

²¹³ A.e., s. 77.

²¹⁴ A.e., s. 92-93.

İncelenen bu çalışmada, araştırmamızdan farklı olarak kredi kart sahiplerine anket yapılmamış, banka sisteminde kayıtlı olan bilgiler kullanılmıştır. Çalışmamıza benzer olarak ise müşterilerin yaş, cinsiyet ve gelir bilgileri incelenmiştir

İncelenen bir diğer çalışmada, kredi kartlarıyla ilgili olmamakla beraber, tüketici kredilerinde kredi türünün ve kredi müşterisinin özellikleri ile kredinin geri dönmemesi arasındaki ilişki incelenmiştir.²¹⁵

Bu çalışmanın sonucunda, tüketici kredisi müşterisinin gelir seviyesi, ev sahibi olup olmaması ve cinsiyetiyle tüketici kredisinin geri dönmemesi arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirtmiştir. İncelenen diğer değişkenlerden tüketici kredisi müşterisinin yaşı, medeni durumu, öğrenim durumu, gelirinin kaynağı, kredi kartı sahibi olup olmaması ile kullanılan tüketici kredisinin mahiyeti, miktarı ve vadesi arasında anlamlı bir ilgiye rastlanılmadığı belirtilmiştir.²¹⁶

Gerçekleştirilen çalışmada tüketici kredisi müşterilerinin cinsiyet, yaş, medeni durum, öğrenim durumu, ev sahibi olup olmadığı değişkenlerinin incelenmesi çalışmamızla benzerlik göstermektedir.²¹⁷

R.Y. Awh ve D.Waters tarafından, kredi kartının bir çeşidi olan kredisiz alışveriş kartlarını (Change Card) kullananlarla, kullanmayanların ayırt edici özelliklerini tespit etmeye yönelik bir çalışma yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda, bu kartı kullananların, yüksek eğitime sahip, üst gelir grubunda ve genç yaşta olma özellikleriyle kart kullanmayanlardan ayrıldığı belirtilmiştir.²¹⁸

²¹⁵ Yeşim Yeliz, “Tüketici Kredilerinde Kredi ve Müşteri Özellikleri İle Geri Ödemede Sorun Çıkması Arasındaki İlişkiler Üzerine Bir Araştırma”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı Pazarlama Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1993, s. 48.

²¹⁶ A.e., s. 62.

²¹⁷ A.e., s. 62.

²¹⁸ Şekerkaya, a.g.e., s. 20.

Çalışmamızdan farklı olarak incelenen iki gruptan biri kart kullanmayan kişilerden oluşmuştur. Çalışmamıza benzer olarak kart kullanıcılarının demografik özellikleri incelenen değişkenler arasında olmuştur.

Aynı zamanda Visa ve MasterCard da kart kullanıcılarının profilini belirlemeye yönelik araştırmalar yapmıştır. En son MasterCard Türkiye, ödeme sistemlerinde kredi kartı kullanım alışkanlıkları, tasarruf eğilimleri ve Türk halkının ekonomik beklentilerini ortaya koyan MasterIndex'i 5 yıllık araştırma verileriyle Ocak 2006'da değerlendirmiştir.

Araştırmada çalışmamıza benzer olarak kart kullanıcılarına yüz yüze anket yapılmıştır. Ancak araştırma yapılırken, katılımcıların 15 yaşın üzerinde eşit dağılmış kadın ve erkek tüketicilerden, Türkiye'nin 7 bölgesini kapsayan 11 il merkezinden seçilmesi çalışmamıza göre farklılık göstermektedir. Araştırmaya bu yöntemle 1200 kişi seçilmiştir. Ankete katılanlara, "kaç adet kredi kartına sahip oldukları", "kredi kartı kullanma tercihinde kredi kartının hangi özelliğinin etkili olduğu", "kart borçlarını ödeme zaman ve oranları" sorularının sorulması çalışmamızla benzerlik göstermektedir.²¹⁹

Araştırmanın sonucunda Türkiye'deki kart kullanıcılarının sahip oldukları ortalama kredi kartı sayısının 1,96, ATM kartı sayısının ise 1,52 olduğu, kart kullanıcılarının büyük bir kısmının kart limitlerinin yarısından daha az bir oranını kullandıkları belirtilmiştir. Araştırmadan çıkan bir diğer sonuç da kart kullanıcılarının çoğunun (%73) aylık ekstre tutarının tamamını ödediğidir. Bu sonuç çalışmamızda ödeme açısından sorunsuz kredi kartı sahiplerinin verdikleri cevaplardan elde edilen sonuçla (%65) benzerlik göstermektedir.²²⁰

²¹⁹ "MasterCard MasterIndex Araştırma Sonuçları", **MasterCard**, Aralık 2005, s. 1.

²²⁰ **A.e.**, s. 1-4.

3.2. Araştırmanın Amacı

Araştırma batık kredi kart borç sahiplerinin profilini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda bir saha araştırması gerçekleştirilerek batık kredi kart borç sahiplerinin özellikleri, ödeme açısından sorunsuz kredi kartı sahiplerinin özellikleriyle karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

3.3. Araştırmanın Modeli, Kapsamı ve Varsayımları

Araştırma, tanımlayıcı araştırma modeli ile gerçekleştirilmiştir. Tanımlayıcı araştırma, bir problemle ilgili durumları, değişkenleri ve değişkenler arasındaki ilişkileri tanımlamaya yönelik olarak gerçekleştirilen bir araştırma modelidir.²²¹ Buna göre araştırmada, ödeme açısından sorunsuz kredi kartı sahipleri ve batık kredi kart borç sahiplerinin çeşitli özellikleri incelenerek her iki tür kredi kartı sahiplerinin farklılık gösterdiği durumlar belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın coğrafi kapsamını İstanbul il sınırları oluşturmaktadır. Araştırmada kredi kartı sahipleri arasında herhangi bir özelliğe göre ayırım yapılmamıştır. Araştırmada, kişinin batık kredi kart borç sahibi olup olmadığı kişisel beyanı ile belirlenmiştir. Buna göre ödeme açısından sorunsuz kredi kartı sahibi olduğunu belirten kişilerin gerçekte batık kredi kart borç sahibi olmadığı varsayılmaktadır.

Araştırma gerçekleştirilirken, batık kredi kart borç sahiplerine ulaşma konusunda bankalardan müşterileri hakkındaki bilgileri paylaşmamarından dolayı yardım alınamamıştır. Anket yapılmak istenen ve batık kredi kart borç sahibi olduğunu belirten kişilerin bir kısmının da kredi kartı ile ilgili her türlü bilgi, haber ve çalışmaya soğuk baktıklarını belirterek ankete katılmadığı görülmüştür. Öte yandan ödeme açısından sorunsuz kredi kartı sahipleri de son zamanlarda “bazı kart kullanıcılarının kredi kartı bilgilerinin üçüncü şahıslar tarafından ele geçirilerek

²²¹ Kemal Kurtuluş, **Pazarlama Araştırmaları**, İstanbul, İ.Ü. İşletme Fakültesi Yayınları, 1996, s. 310.

kartlardan harcama yapılması” haberlerinden dolayı ankete katılmaya şüpheyile yaklaştıkları, zaman zaman da ankete yapılmasını reddettikleri görülmüştür.

3.4. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplamak amacıyla anket uygulamasından faydalanılmıştır. Bu doğrultuda geliştirilen anket formu 6 bölümden oluşmaktadır. Anketin bölümlerinde kredi kartı sahiplerinin kredi kartı uygulaması hakkındaki bilgisi, kredi kartı kullanma alışkanlıkları, batık kredi kart borç sahiplerinin borç bilgileri, kişilerin kredi kartlarıyla ilgili kişisel görüşleri, sahip oldukları kredi kartlarına ilişkin bilgiler, gelir ve demografik bilgilerini belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır.

Ankette yer alan sorular çoklu seçenekli, çift seçenekli ve açık uçlu soru tiplerinden oluşmaktadır.

Ankette yer alan tüm sorular seçenekleriyle beraber uygulama öncesinde anlam ve içerik bakımından konunun uzmanları tarafından değerlendirilmiştir. Yanı sıra anket uygulaması öncesinde bir pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Uygulama esnasında deneklere (n=10) sorulara yanıt verdikten sonra sorudan ne anladıkları sorularak sorunun ölçmek istenen unsuru ölçme özelliğine sahip olup olmadığı incelenmiştir.

Öte yandan araştırmada ikincil veri olarak özel bir bankanın idari ve kanuni takibe düşmüş müşterilerine ait bilgilerinden (yaş, cinsiyet, eğitim, meslek) yararlanılmıştır.

3.5. Ana kütle ve Örneklem

Araştırmanın ana kütlelerini batık kredi kart borç sahipleri oluşturmaktadır. Batık kredi kart borç sahiplerinin tüm kredi kartı sahipleri içerisindeki oranının yaklaşık %2 olduğu kabul edilerek örneklem sayısı hesaplandığında batık kredi kart borç sahipleri için örneklem sayısının $(n=(z/e)^2 p.q=(1,96/0,05)^2 0,02.0,98=)$ 30 olması gerektiği

hesaplanmıştır.²²² Örneklem sayısının batık kredi kart borç sahiplerinin profilini ortaya koyması açısından yeterli olmayacağı düşünülerek araştırmada hem batık hem de ödeme açısından sorunsuz kredi kart sahibi için 100 deneğe anket yapılması uygun görülmüştür. Anket uygulaması kolayda örnekleme yöntemi kullanılarak İstanbul'da çeşitli alışveriş merkezlerinde kredi kart sahipleri ile yüz yüze gerçekleştirilmiştir.

3.6. Kullanılan İstatistiksel Yöntemler

Araştırmada elde edilen sonuçlar frekans dağılımları ile sunulmuştur. Sonuçların batık ve ödeme açısından sorunsuz kredi kartı sahibi olma ile ilgisi ki kare analizi ile analiz edilmiştir. Analizler SPSS 13.0 istatistik paket programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

3.7. Hipotezler

Araştırmada test edilmek üzere aşağıdaki hipotezler geliştirilmiştir.

- 1) H₁: Kişinin batık kredi kart sahibi olması ile demografik özellikleri (a) cinsiyet (b) yaş (c) eğitim (d) medeni durum (e) meslek arasında ilgi bulunmaktadır.
- 2) H₁: Kişinin batık kredi kart sahibi olması ile (a) kiracı olup olmaması (b) araç sahibi olup olmaması (c) aylık gelir düzeyi arasında ilgi bulunmaktadır.
- 3) H₁: Kişinin batık kredi kart sahibi olması ile (a) kredi kartı faizlerinin bireysel tüketici kredisi faizlerinden yüksek olduğunu (b) kredi kartı faiz hesaplama şeklini (c) alternatif ekstre gönderme yöntemlerini bilmesi arasında ilgi bulunmaktadır.

²²² Joel J. Davis, **Advertising Research Theory and Practice**, Prentice Hall, New Jersey, 1997, s. 182

- 4) H_1 : Kişinin batık kredi kart sahibi olması ile (a) ekstre tutarını öngörme (b) ekstre ödeme oranı (c) ekstre ödeme zamanı (d) slipleri saklama alışkanlığı (e) alternatif ekstre gönderme yöntemlerini kullanması arasında ilgi bulunmaktadır.
- 5) H_1 : Kişinin batık kredi kart sahibi olması ile (a) sahip olduğu kredi kartı sayısı (b) kredi kartı kullanma süresi (c) aylık gelirine göre kart başına limiti (d) kredi kartına banka tarafından limit artışı yapıp yapılmaması (e) limit artışını kendisinin talep edip etmemesi arasında ilgi bulunmaktadır.
- 6) H_1 : Kişinin batık kredi kart sahibi olması ile kredi kartı kullanım tercihleri arasında ilgi bulunmaktadır.

3.8. Bulgular ve Değerlendirme

3.8.1. Demografik Özellikler

Araştırmaya katılanların cinsiyetlerine göre dağılımları incelendiğinde (Tablo 21), ödeme açısından sorunsuz ve batık kredi kart borç sahiplerinin yarıdan fazlasının (%66 ve %78) erkeklerden oluştuğu görülmektedir. Kadınların örneklem içerisindeki yeri ise ödeme açısından sorunsuz ve batık kredi kart borç sahibi olanlar için sırasıyla %34 ve %22 olmuştur. Kredi kart sahiplerinin çoğunluğunun erkeklerden oluşması araştırmada yararlanılan ikincil verilerle uyumludur (%90,2 erkek, %9,8 kadın). Ki kare analizi sonuçlarına göre, kişilerin cinsiyetlerinin ödeme açısından sorunsuz ve batık kredi kart borç sahibi olmaları ile anlamlı düzeyde ilgili olmadığı saptanmıştır ($\chi^2=3,61$; $p=0,06>0,05$; Hipotez 1a Red).

Tablo 21: Cinsiyetlere Göre Dağılım

	Ödeme açısından sorunsuz		Batık	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Kadın	34	34	22	22
Erkek	66	66	78	78
Toplam	100	100	100	100

Tablo 22 : Kadın ve Erkeklerin Batık Olma Durumu

	Kadın	Erkek
Batık	22	78
Toplam	56	144
Oran	39%	54%

Katılımcıların yaş dağılımları incelendiğinde (Tablo 23), ödeme açısından sorunsuz kredi kartı sahibi olanların yarısının, batık kredi kart borç sahibi olanların ise yarıdan fazlasının (%59) 25 ile 40 yaş grubunda yer aldığı görülmektedir. 25 yaşından gençlerin örneklem içerisindeki yeri ödeme açısından sorunsuz ve batık kredi kart borç sahibi olanlar için sırasıyla %23 ve %18 olurken; 40 yaşından yaşlıların örneklem içerisindeki yeri sırasıyla %27 ve %23 olmuştur. Batık kredi kart borç sahipleri için söz konusu dağılım araştırmada yararlanılan ikincil verilerle uyumludur (%20,4'ü 25 yaşının altında olup 40 yaşından yaşlıların oranı %10,6'dır). Ki kare analizi sonuçlarına göre, kişilerin yaşlarının ödeme açısından sorunsuz ve batık kredi kart borç sahibi olmaları ile anlamlı düzeyde ilgili olduğu saptanmıştır ($\chi^2=14,2$; $p=0,03<0,05$; Hipotez 1b Kabul).

Tablo 23: Yaşlarına Göre Dağılım

	Ödeme açısından sorunsuz		Batık	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
20-25 arası	23	23	18	18
25-30 arası	30	30	23	23
30-35 arası	10	10	26	26
35-40 arası	10	10	10	10
40-45 arası	6	6	12	12
45-50 arası	8	8	6	6
50 ve üzeri	13	13	5	5
Toplam	100	100	100	100

Araştırmaya katılanların eğitim düzeylerine göre dağılımları incelendiğinde (Tablo 24), ödeme açısından sorunsuz kredi kartı sahibi olanların yarıdan fazlasının (%56) üniversite mezunu olduğu; batık kredi kart borç sahibi olanların yarıdan fazlasının ise

(%53) lise mezunu olduğu görülmektedir. İlköğretim mezunu olanların örneklem içerisindeki yeri ödeme açısından sorunsuz ve batık kredi kart borç sahibi olanlar için sırasıyla %12 ve %29 olmuştur. Batık kredi kart borç sahiplerinin çoğunluğunun lise mezunlarından oluşması araştırmada yararlanılan ikincil verilerle (%52) uyumludur. Ki kare analizi sonuçlarına göre, kişilerin eğitim düzeylerinin ödeme açısından sorunsuz ve batık kredi kart borç sahibi olmaları ile anlamlı düzeyde ilgili olduğu saptanmıştır ($\chi^2=30,9$; $p=0,00<0,05$; Hipotez 1c Kabul).

Tablo 24: Eğitim Düzeylerine Göre Dağılım

	Ödeme açısından sorunsuz		Batık	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
İlköğretim	12	12	29	29
Lise	32	32	53	53
Üniversite	56	56	18	18
Toplam	100	100	100	100

Katılımcıların medeni durumlarına göre dağılımları incelendiğinde (Tablo 25), ödeme açısından sorunsuz ve batık kredi kart borç sahiplerinin yarısının (%51 ve %51) evli olduğu saptanmıştır. Bekarların örneklem içerisindeki yeri ödeme açısından sorunsuz ve batık kredi kart borç sahibi olanlar için sırasıyla %49 ve %49 olmuştur. Ki kare analizi sonuçlarına göre, kişilerin medeni durumlarının ödeme açısından sorunsuz ve batık kredi kart borç sahibi olmaları ile anlamlı düzeyde ilgili olmadığı saptanmıştır ($\chi^2=0,00$; $p=0,99>0,05$; Hipotez 1d Red).

Tablo 25: Medeni Durumlarına Göre Dağılım

	Ödeme açısından sorunsuz		Batık	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Evli	51	51	51	51
Bekar	49	49	49	49
Toplam	100	100	100	100

Katılımcıların mesleklerine göre dağılımları incelendiğinde (Tablo 26) ödeme açısından sorunsuz ve batık kredi kart borç sahiplerinin yarıdan fazlasının (%59 ve %61) ücretli çalışan olduğu görülmektedir. Serbest meslek sahibi olanların örneklem içerisindeki yeri ödeme açısından sorunsuz ve batık kredi kart borç sahibi olanlar için sırasıyla %25 ve %36; emekli ve gelir sahibi olmayan kişilerin örneklem içerisindeki yeri ise %16 ve %3 olmuştur. Batık kredi kart borç sahiplerinin çoğunluğunun ücretli çalışanlardan oluşması araştırmada yararlanılan ikincil verilerle (%69) uyumludur. Ki kare analizi sonuçlarına göre, kişilerin mesleklerinin ödeme açısından sorunsuz ve batık kredi kart borç sahibi olmaları ile anlamlı düzeyde ilgili olduğu saptanmıştır ($\chi^2=10,04$; $p=0,01<0,05$; Hipotez 1e Kabul).

Tablo 26: Mesleklerine Göre Dağılım

	Ödeme açısından sorunsuz		Batık	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Ücretli	59	59	61	61
Serbest Meslek	25	25	36	36
Emekli vd.	16	16	3	3
Toplam	100	100	100	100

3.8.2. Kart Bilgileri

Araştırmaya katılanların sahip oldukları kredi kartı sayılarına göre dağılımları incelendiğinde (Tablo 27) ödeme açısından sorunsuz kredi kart sahibi olanların çoğunluğunun (%79) en fazla 3 kredi kartı sahibi olduğu; batık kredi kart borç sahiplerinde ise bu oranın %55 olduğu görülmektedir. Batık kredi kart borç sahiplerinde 7 ve daha fazla kredi kartı sahibi olanların oranı %12 iken bu oran ödeme açısından sorunsuz kredi kartı sahiplerinde sadece %2'dir. Ki kare analizi sonuçlarına göre, kredi kartı sayılarının ödeme açısından sorunsuz ve batık kredi kart borç sahibi olma ile anlamlı düzeyde ilgili olduğu saptanmıştır ($\chi^2=19,3$; $p=0,00<0,05$; Hipotez 5a Kabul).

Katılımcıların kredi kartı kullanma sürelerine göre dağılımları incelendiğinde (Tablo 28) ödeme açısından sorunsuz ve batık kredi kart borç sahiplerinin yarıya yakınının (%42 ve %40) 5 yıl ve daha fazla süredir kredi kartı kullanan kişilerden oluştuğu görülmektedir. Kredi kartını 1 yıldan az süredir kullananlar ise ödeme açısından sorunsuz ve batık kredi kart borç sahipleri için sırasıyla %8 ve %4'tür. Ki kare analizi sonuçlarına göre, kredi kartı kullanma sürelerinin ödeme açısından sorunsuz ve batık kredi kart borç sahibi olma ile anlamlı düzeyde ilgili olmadığı saptanmıştır ($\chi^2=2,7$; $p=0,74>0,05$; Hipotez 5b Red).

Tablo 27: Kart Sayıları

	Ödeme açısından sorunsuz		Batık	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
1	26	26	20	20
2	28	28	13	13
3	25	25	22	22
4	9	9	14	14
5	6	6	16	16
6	4	4	3	3
7 ve üzeri	2	2	12	12
Toplam	100	100	100	100

Tablo 28: Kart Kullanma Süreleri

	Ödeme açısından sorunsuz		Batık	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
0-1 yıl arası	8	8	4	4
1-2 yıl arası	3	3	4	4
2-3 yıl arası	20	20	20	20
3-4 yıl arası	14	14	12	12
4-5 yıl arası	13	13	20	20
5 yıl ve üzeri	42	42	40	40
Toplam	100	100	100	100

Araştırmaya katılanların kart başına limitlerine göre dağılımları incelendiğinde (Tablo 29), ödeme açısından sorunsuz kredi kartı sahibi olanların yarıdan fazlasının (%55) kart limitlerinin aylık gelirlerinden yüksek olduğu; batık kredi kart borç sahiplerinin ise çoğunluğunun (%70) kart limitlerinin aylık gelirlerinden yüksek olduğu görülmektedir. Ki kare analizi sonuçlarına göre, kart başına limitlerin ödeme açısından sorunsuz ve batık kredi kart borç sahibi olma ile anlamlı düzeyde ilgili olmadığı saptanmıştır ($\chi^2=5,1$; $p=0,08>0,05$; Hipotez 5c Red).

Tablo 29: Kart Başına Limitleri

	Ödeme açısından sorunsuz		Batık	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Aylık gelirinden düşük	15	15	12	12
Aylık geliri civarında	30	30	18	18
Aylık gelirinden yüksek	55	55	70	70
Toplam	100	100	100	100

Araştırmaya katılanlara, bankalarının kredi kartlarına limit artışı yapıp yapmadığı sorulmuş elde edilen yanıtlara göre (Tablo 30), ödeme açısından sorunsuz ve batık kredi kart borç sahiplerinin çoğunluğunun (%76 ve %74) kredi kartlarının limitlerinin bankaları tarafından artırıldığı görülmüştür. Ki kare analizi sonuçlarına göre, soruya verilen yanıtların ödeme açısından sorunsuz ve batık kredi kart borç sahibi olma ile anlamlı düzeyde ilgili olmadığı saptanmıştır ($\chi^2=0,26$; $p=0,69>0,05$; Hipotez 5d Red).

Tablo 30: Banka Tarafından Limit Artışı Yapılma Oranı

	Ödeme açısından sorunsuz		Batık	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Evet	76	76	74	74
Hayır	24	24	26	26
Toplam	100	100	100	100

Bankaları tarafından limit artışı yapılanlara limit artışını kendilerinin talep edip etmedikleri sorulmuş elde edilen yanıtlara göre (Tablo 31), ödeme açısından sorunsuz ve batık kredi kart borç sahiplerinin çoğunluğunun (%88 ve %84) kredi kartlarının limitlerinin artırılması için bankalarından talepte bulunmadıkları görülmüştür. Ki kare analizi sonuçlarına göre, soruya verilen yanıtların ödeme açısından sorunsuz ve batık kredi kart borç sahibi olma ile anlamlı düzeyde ilgili olmadığı saptanmıştır ($\chi^2=0,63$; $p=0,43>0,05$; Hipotez 5e Red).

Tablo 31: Limit Artışı Talep Etme Durumu

	Ödeme açısından sorunsuz		Batık	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Evet	9	12	12	16
Hayır	67	88	62	84
Toplam	76	100	74	100

3.8.3. Gelir Bilgileri

Araştırmaya katılanların gelir düzeylerini belirlemek üzere oturdukları evin kira olup olmadığı sorulmuş elde edilen yanıtlara göre (Tablo 32), ödeme açısından sorunsuz kredi kartı sahiplerinin çoğunluğunun (%70) evlerinin kendilerine ait olduğu; batık kredi kart borç sahiplerinin çoğunluğunun (%67) ise evlerinin kira olduğu görülmüştür. Ki kare analizi sonuçlarına göre, oturlan evin kira olup olmamasının ödeme açısından sorunsuz ve batık kredi kartı borç sahibi olma ile anlamlı düzeyde ilgili olduğu saptanmıştır ($\chi^2=27,2$; $p=0,00<0,05$; Hipotez 2a Kabul).

Tablo 32: Kira’da Oturup Oturmama Durumu

	Ödeme açısından sorunsuz		Batık	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Evet	30	30	67	67
Hayır	70	70	33	33
Toplam	100	100	100	100

Katılımcıların araç sahibi olma durumlarına göre dağılımları incelendiğinde (Tablo 33), ödeme açısından sorunsuz kredi kartı sahibi olanların yarıdan fazlasının (%56) araç sahibi olmadığı; batık kredi kart borç sahiplerinin ise çoğunluğunun (%79) araç sahibi olmadığı görülmüştür. Ki kare analizi sonuçlarına göre, kişinin araç sahibi olup olmasının ödeme açısından sorunsuz ve batık kredi kart borç sahibi olma ile anlamlı düzeyde ilgili olduğu saptanmıştır ($\chi^2=11,8$; $p=0,00<0,05$; Hipotez 2b Kabul).

Tablo 33: Araç Sahibi Olup Olmama Durumu

	Ödeme açısından sorunsuz		Batık	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Evet	44	44	21	21
Hayır	56	56	79	79
Toplam	100	100	100	100

Araştırmaya katılanlara, aylık gelir düzeyleri sorulmuş elde edilen yanıtlara göre (Tablo 34), ödeme açısından sorunsuz kredi kartı sahiplerinin yarıdan fazlasının (%66) temel ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayacak kadar gelire sahip olduğu; batık kredi kart borç sahiplerinin ise yarısının (%50) ancak temel ihtiyaçlarını karşılayacak kadar gelire sahip oldukları görülmüştür. Ödeme açısından sorunsuz kredi kartı sahiplerinin %12’si tasarruf yapma imkanına sahipken bu oran batık kredi kart borç sahiplerinde %6’dır. Ki kare analizi sonuçlarına göre, kişinin aylık gelir düzeyinin ödeme açısından sorunsuz ve batık kredi kart borç sahibi olma ile anlamlı düzeyde ilgili olduğu saptanmıştır ($\chi^2=16,9$; $p=0,00<0,05$; Hipotez 2c Kabul).

Tablo 34: Aylık Gelir Durumu

	Ödeme açısından sorunsuz		Batık	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Temel ihtiyaçları karşılayacak kadar	22	22	50	50
Temel ihtiyaçların yanısıra sosyal ihtiyaçları karşılayacak kadar	66	66	44	44
Temel ve sosyal ihtiyaçları karşıladıktan sonra tasarruf sağlayacak kadar	12	12	6	6
Toplam	100	100	100	100

3.8.4. Borç Bilgileri

Araştırmaya katılan batık kredi kart borç sahiplerine kredi kartı borçlarını ödeyemeyeceklerini bankalarına bildirip bildirmedikleri sorulmuş elde edilen yanıtlara göre (Tablo 35), batık kredi kart borç sahiplerinin yarıdan fazlasının (%57) bankalarına borçlarını ödeyemeyeceklerine dair bir bildirimde bulunmadıkları görülmüştür.

Tablo 35: Ödeme Güçlüğü Çektiğini Bankaya Bildirme Durumu

	Frekans	Yüzde
Evet	43	43
Hayır	57	57
Toplam	100	100

Kredi kartı borçlarını ödeyemeyeceklerini bankalarına bildiren batık kredi kart borç sahiplerine bankalarından olumlu bir cevap alıp alamadıkları sorulmuş elde edilen yanıtlara göre (Tablo 36), katılımcıların yarıdan fazlasının (%51) bankalarından olumlu bir yanıt alamadıklarını belirttikleri görülmüştür.

Tablo 36: Bankadan Borç Yapılandırması Talebine Olumlu Cevap Alma Durumu

	Frekans	Yüzde
Evet	21	49
Hayır	22	51
Toplam	43	100

Bankalarından olumlu cevap alan kişilere bankalarının kendileri için oluşturduğu taksit planına uyup uymadıkları sorulmuş elde edilen yanıtlar incelendiğinde (Tablo 37), katılımcıların çoğunluğunun (%76) kendilerine verilen taksit planına uydıkları görülmüştür.

Tablo 37: Taksit Planına Uyma Durumu

	Frekans	Yüzde
Evet	16	76
Hayır	5	24
Toplam	21	100

Batık kredi kart borç sahiplerine ileride kredi kartı kullanmayı düşünüp düşünmedikleri sorulduğunda (Tablo 38), söz konusu kişilerin çoğunluğunun (%73) ileride kredi kartı kullanmayı düşünmediklerini ifade ettikleri görülmüştür.

Tablo 38: İleride Kart Kullanmayı Düşünme Durumu

	Frekans	Yüzde
Evet	27	27
Hayır	73	73
Toplam	100	100

3.8.5. Kredi Kartı Uygulaması Hakkındaki Bilgileri

Araştırmaya katılanların kredi kartı faizlerinin bireysel kredilere göre çok daha yüksek olduğuna ilişkin bilgi sahibi olup olmadıklarını belirlemek amacıyla sorulan soruya verdikleri yanıtlar incelendiğinde (Tablo 39), ödeme açısından sorunsuz ve

batık kredi kart borç sahiplerinin çok azının (%26 ve %28) kredi kartı faizlerinin bireysel kredilere göre çok daha yüksek olduğunu bildiği görülmüştür. Bütünüyle bilgisiz olanların oranı ödeme açısından sorunsuz ve batık kredi kart borç sahipleri için sırasıyla %31 ve %36 olmuştur. Ki kare analizi sonuçlarına göre, soruya verilen yanıtların ödeme açısından sorunsuz ve batık kredi kart borç sahibi olma ile anlamlı düzeyde ilgili olmadığı saptanmıştır ($\chi^2=0,84$; $p=0,65>0,05$; Hipotez 3a Red).

Tablo 39: Kredi Kartı ve Bireysel Kredi Faiz Oranlarının Birbirine Oranı Hakkında Bilgi Sahibi Olma Durumu

	Ödeme açısından sorunsuz		Batık	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Bilgili	26	26	28	28
Kısmen bilgili	43	43	36	36
Bilgisiz	31	31	36	36
Toplam	100	100	100	100

Katılımcıların kredi kartı borcunun tamamının ödenmemesi durumunda faiz hesabının nasıl yapıldığına ilişkin bilgi sahibi olup olmadıklarını belirlemek amacıyla sorulan soruya verilen yanıtlar incelendiğinde, (Tablo 40) ödeme açısından sorunsuz kredi kartı sahibi olanların yarıdan fazlasının (%58) konu ile ilgili bilgi sahibi olduğu; batık kredi kart borç sahiplerinin ise çok azının (%25) konu ile ilgili bilgi sahibi olduğu görülmüştür. Batık kredi kart borç sahiplerinin çoğunluğu (%63) konu ile ilgili kısmen bilgi sahibidir. Ki kare analizi sonuçlarına göre, soruya verilen yanıtların ödeme açısından sorunsuz ve batık kredi kart borç sahibi olma ile anlamlı düzeyde ilgili olduğu saptanmıştır ($\chi^2=22,3$; $p=0,00<0,05$; Hipotez 3b Kabul).

Tablo 40: Faiz Hesaplaması Hakkında Bilgi Sahibi Olma Durumu

	Ödeme açısından sorunsuz		Batık	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Bilgili	58	58	25	25
Kısmen bilgili	34	34	63	63
Bilgisiz	8	8	12	12
Toplam	100	100	100	100

Araştırmaya katılanlara, kredi kartı ekstrelerinin posta yolu dışında alternatif yöntemlerle (faks, sms, e-mail) kredi kartı sahiplerine ulaştırılabildiğini bilip bilmedikleri sorulmuş, elde edilen yanıtlara göre (Tablo 41), ödeme açısından sorunsuz kredi kart sahiplerinin büyük çoğunluğunun (%91) konu hakkında bilgi sahibi olduğu; batık kredi kart borç sahiplerinin ise çoğunluğunun (%67) konu hakkında bilgi sahibi olduğu görülmüştür. Ki kare analizi sonuçlarına göre, soruya verilen yanıtların ödeme açısından sorunsuz ve batık kredi kart borç sahibi olma ile anlamlı düzeyde ilgili olduğu saptanmıştır ($\chi^2=16,3$; $p=0,00<0,05$; Hipotez 3c Kabul).

Tablo 41: Alternatif Ekstre Gönderme Yöntemlerini Bilme Durumu

	Ödeme açısından sorunsuz		Batık	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Evet	91	91	67	67
Hayır	9	9	33	33
Toplam	100	100	100	100

3.8.6. Kredi Kartı Kültürü

Araştırmaya katılanlara, kredi kartı ekstresinin ne kadar geleceğini önceden hesap edip etmedikleri sorulmuş, elde edilen yanıtlara göre (Tablo 42), ödeme açısından sorunsuz kredi kartı sahibi olanların yarıya yakınının (%43) kredi kartı ekstresinin ne kadar geleceğini önceden hesap ettikleri; batık kredi kart borç sahibi olanların ise çok azının (%14) böyle bir hesap yaptıkları ortaya çıkmıştır. Batık kredi kart borç sahiplerinin yarıya yakınının (%48) kredi kartı ekstresinin ne kadar geleceğini önceden hiç hesap etmediklerini ifade ettikleri görülmüştür. Ki kare analizi sonuçlarına göre, soruya verilen yanıtların ödeme açısından sorunsuz ve batık kredi kart borç sahibi olma ile anlamlı düzeyde ilgili olduğu saptanmıştır ($\chi^2=33,8$; $p=0,00<0,05$; Hipotez 4a Kabul).

Tablo 42: Ekstre Tutarını Öngörme Durumu

	Ödeme açısından sorunsuz		Batık	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Hayır	13	13	48	48
Kısmen	44	44	38	38
Evet	43	43	14	14
Toplam	100	100	100	100

Araştırmaya katılanlara, aylık ekstre borcunun ne kadarını ödedikleri sorulmuş elde edilen yanıtlara göre (Tablo 43), ödeme açısından sorunsuz kredi kartı sahibi olanların çoğunluğunun (%65) ekstre tutarının kesinlikle tamamını ödediği; batık kredi kart borç sahibi olanların ise çoğunluğunun (%67) zaman zaman asgari tutarı dahi ödemediği görülmüştür. Ki kare analizi sonuçlarına göre, soruya verilen yanıtların ödeme açısından sorunsuz ve batık kredi kart borç sahibi olma ile anlamlı düzeyde ilgili olduğu saptanmıştır ($\chi^2=109,2$; $p=0,00<0,05$; Hipotez 4b Kabul).

Araştırmaya katılanlara, ekstre borcunu ödeme zamanları sorulduğunda (Tablo 44), ödeme açısından sorunsuz kredi kartı sahibi olanların yarıdan fazlasının (%52) ödemelerini ekstre kesim tarihi ile son ödeme tarihi arasında bir tarihte gerçekleştirdiği; batık kredi kart borç sahibi olanların ise çoğunluğunun (%70) son ödeme tarihinden sonra ödeme yaptığı görülmüştür. Ki kare analizi sonuçlarına göre, soruya verilen yanıtların ödeme açısından sorunsuz ve batık kredi kart borç sahibi olma ile anlamlı düzeyde ilgili olduğu saptanmıştır ($\chi^2=66,4$; $p=0,00<0,05$; Hipotez 4c Kabul).

Tablo 43: Ekstre Ödeme Oranı

	Ödeme açısından sorunsuz		Batık	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Kesinlikle tamamını ödüyor	65	65	7	7
İmkan oldukça tamamını ödüyor	29	29	14	14
En azından minimumunu ödüyor	3	3	12	12
Zaman zaman minimumu ödemediği oluyor	3	3	67	67
Toplam	100	100	100	100

Tablo 44: Ekstre Ödeme Zamanı

	Ödeme açısından sorunsuz		Batık	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Son ödeme tarihini bekliyor	36	36	14	14
Ekstre kesim tarihi ile son ödeme tarihi arasında bir tarihte ödüyor	52	52	16	16
Son ödeme tarihinden sonra ödediği oluyor	12	12	70	70
Toplam	100	100	100	100

Araştırmaya katılanlara, sliplerini saklayıp saklamadıkları sorulmuş elde edilen yanıtlara göre (Tablo 45), ödeme açısından sorunsuz kredi kart sahibi olanların yarıya yakınının (%47); batık kredi kart borç sahiplerinin ise yarıdan fazlasının (%55) slipleri hiç saklamadıkları görülmüştür. Ki kare analizi sonuçlarına göre, soruya verilen yanıtların ödeme açısından sorunsuz ve batık kredi kart borç sahibi olma ile anlamlı düzeyde ilgili olduğu saptanmıştır ($\chi^2=6,1$; $p=0,04<0,05$; Hipotez 4d Kabul).

Tablo 45: Slipleri Saklama Durumu

	Ödeme açısından sorunsuz		Batık	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Hayır	47	47	55	55
Ekstre gelene kadar	32	32	17	17
Evet; uzun bir süre	21	21	28	28
Toplam	100	100	100	100

Kredi kartı sahiplerinin kredi kartı ekstrelerini almak için posta yolu dışında alternatif yöntemleri (faks, sms, e-mail) kullanıp kullanmadıkları sorulmuş, elde edilen yanıtlara göre (Tablo 46), ödeme açısından sorunsuz kredi kartı sahiplerinin %56'sının alternatif yöntemlerden yararlandığı; batık kredi kartı borç sahiplerinin ise %46'sının söz konusu yöntemlerden yararlandığı görülmüştür. Ki kare analizi sonuçlarına göre, soruya verilen yanıtların ödeme açısından sorunsuz ve batık kredi kartı borç sahibi olma ile anlamlı düzeyde ilgili olmadığı saptanmıştır ($\chi^2=1,73$; $p=0,18>0,05$; Hipotez 4e Red).

Tablo 46: Alternatif Ekstre Gönderme Yöntemlerini Kullanma Durumu

	Ödeme açısından sorunsuz		Batık	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Evet	56	56	46	46
Hayır	44	44	54	54
Toplam	100	100	100	100

3.8.7. Kişisel Görüşler

Araştırmaya katılanlara, kişinin kredi kartı borcunu ödeyemez duruma gelmesinde bankanın sorumluluğu olup olmadığına dair görüşü sorulduğunda (Tablo 47), ödeme açısından sorunsuz kredi kartı sahibi olanların yarıya yakınının (%49); batık kredi kartı borç sahibi olanların ise %38'inin bankanın sorumluluğu olduğu görüşüne katılmadığı görülmüştür. Bankayı sorumlu görenlerin oranı ödeme açısından

sorunsuz kredi kart sahiplerinde %21 iken batık kredi kart borç sahiplerinde bu oran %28'dir. Ki kare analizi sonuçlarına göre, soruya verilen yanıtların ödeme açısından sorunsuz ve batık kredi kart borç sahibi olma ile anlamlı düzeyde ilgili olduğu saptanmıştır ($\chi^2=9,9$; $p=0,02<0,05$).

Tablo 47: Bankayı Sorumlu Görme Durumu

	Ödeme açısından sorunsuz		Batık	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Kesinlikle katılıyorum	21	21	28	28
Katılıyorum	22	22	33	33
Kararsızım	8	8	1	1
Katılmıyorum	49	49	38	38
Toplam	100	100	100	100

Araştırmaya katılanlara, kişinin kredi kartı borcunu ödeyemez duruma gelmesinde kullanıcıların sorumluluğu olup olmadığına dair görüşü sorulduğunda (Tablo 48), ödeme açısından sorunsuz ve batık kredi kartı borç sahiplerinin yarısından fazlasının (%64 ve %57) kullanıcıların sorumluluğu olduğu görüşüne katıldığı görülmüştür. Kredi kartı sahibini hiçbir şekilde sorumlu görmeyenlerin oranı ödeme açısından sorunsuz kredi kart sahiplerinde %2 iken batık kredi kart borç sahiplerinde bu oran %6'dır. Ki kare analizi sonuçlarına göre, soruya verilen yanıtların ödeme açısından sorunsuz ve batık kredi kart borç sahibi olma ile anlamlı düzeyde ilgili olmadığı saptanmıştır ($\chi^2=2,1$; $p=0,55>0,05$).

Tablo 48: Kredi Kartı Sahibini Sorumlu Görme Durumu

	Ödeme açısından sorunsuz		Batık	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Kesinlikle katılıyorum	64	64	57	57
Katılıyorum	31	31	34	34
Kararsızım	3	3	3	3
Katılmıyorum	2	2	6	6
Toplam	100	100	100	100

Araştırmaya katılanlara, harcama yaptıkları dönemlerde kredi kartı sahibi olmasalardı aynı harcamaları başkalarından borç alarak yapıp yapmayacakları sorulmuş, elde edilen yanıtlara göre (Tablo 49), ödeme açısından sorunsuz kredi kartı sahibi olanların büyük çoğunluğunun (%91); batık kredi kart borç sahibi olanların ise çoğunluğunun (%83) ilgili soruya “borç bularak harcama yapmayacakları” yanıtını verdiği görülmüştür. Ki kare analizi sonuçlarına göre, soruya verilen yanıtların ödeme açısından sorunsuz ve batık kredi kart borç sahibi olma ile anlamlı düzeyde ilgili olmadığı saptanmıştır ($\chi^2=2,7$; $p=0,10>0,05$).

Tablo 49: Kredi Kartı Olmasaydı Harcama Yapma Durumu

	Ödeme açısından sorunsuz		Batık	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Evet	9	9	17	17
Hayır	91	91	83	83
Toplam	100	100	100	100

Araştırmaya katılanlara, kredi kartı kullanmaya başladıktan sonra harcama eğilimlerinin arttığını düşünüp düşünmedikleri sorulmuş elde edilen yanıtlara göre (Tablo 50), ödeme açısından sorunsuz kredi kartı sahibi olanların %64’ünün; batık kredi kart borç sahibi olanların ise %78’sinin kredi kartının harcama eğilimlerini artırdığını düşündükleri görülmüştür. Ki kare analizi sonuçlarına göre, soruya verilen yanıtların ödeme açısından sorunsuz ve batık kredi kart borç sahibi olma ile anlamlı düzeyde ilgili olduğu saptanmıştır ($\chi^2=4,9$; $p=0,03<0,05$).

Tablo 50: Kredi Kartının Harcama Eğilimini Artırması

	Ödeme açısından sorunsuz		Batık	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Evet	64	64	78	78
Hayır	36	36	22	22
Toplam	100	100	100	100

Araştırmaya katılanlara, kredi kartının bilinçli bir şekilde kullanılması durumunda kart sahibi için fayda sağladığını düşünüp düşünmedikleri sorulduğunda (Tablo 51), ödeme açısından sorunsuz kredi kartı sahibi olanların tamamına yakınının (%98); batık kredi kart borç sahibi olanların ise çoğunluğunun (%90) kredi kartının bilinçli bir şekilde kullanıldığında kart sahibine fayda sağladığını düşündükleri ortaya çıkmaktadır. Ki kare analizi sonuçlarına göre, soruya verilen yanıtların ödeme açısından sorunsuz ve batık kredi kart borç sahibi olma ile anlamlı düzeyde ilgili olduğu saptanmıştır ($\chi^2=4,8$; $p=0,03<0,05$).

Tablo 51: Kredi Kartının Sahibine Fayda Sağlaması

	Ödeme açısından sorunsuz		Batık	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Evet	98	98	90	90
Hayır	2	2	10	10
Toplam	100	100	100	100

Araştırmaya katılanlara, kredi kartı kullanma tercihinde kredi kartının hangi özelliğinin en çok etkili olduğu sorulduğunda (Tablo 52), ödeme açısından sorunsuz kredi kartı sahibi olanların %33'ünün "taksit, ödül vb avantajlar sağlaması" nedeniyle kredi kartını tercih ettiği; batık kredi kart borç sahibi olanların %35'inin ise "nakit ihtiyacı duyduğunda güvence vermesi" nedeniyle kredi kartını tercih ettiği görülmektedir. "Nakit taşıma riskini azaltma" özelliği ödeme açısından sorunsuz kredi kartı sahiplerinin %28'i tarafından tercih nedeni olarak belirtilirken, bu oran batık kredi kart borç sahiplerinde %6 olmuştur. Ki kare analizi sonuçlarına göre, soruya verilen yanıtların ödeme açısından sorunsuz ve batık kredi kart borç sahibi olma ile anlamlı düzeyde ilgili olduğu saptanmıştır ($\chi^2=21,8$; $p=0,00<0,05$; Hipotez 6 Kabul).

Tablo 52: Kredi Kartı Kullanım Tercihleri

	Ödeme açısından sorunsuz		Batık	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Ödemelerde kolaylık sağlanması	25	25	27	27
Nakit ihtiyacı duyduğunda güvence olarak görme	14	14	35	35
Nakit taşıma riskini azaltma	28	28	6	6
Taksit, ödül, prestij vb. faydaları	33	33	32	32
Toplam	100	100	100	100

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırma sonunda elde edilen sonuçlar ve geliştirilen öneriler aşağıdaki gibidir:

4.1. Araştırmanın Sonuçları:

Yaptığımız araştırma sonunda elde ettiğimiz verilere dayanarak aşağıdaki sonuçları çıkarabiliriz:

* Kredi kart kullanıcılarının eğitim düzeyi azaldıkça batık kredi kart borç sahibi olma riski artmaktadır.

* Kredi kartı kullanıcılarında, batık kredi kart borç sahiplerinin ödeme açısından sorunsuz kredi kart sahiplerine göre daha çok sayıda farklı bankaların kredi kartlarını kullandıkları görülmüştür.

Master Index'in yapmış olduğu çalışmada kişi başına ortalama 2 kredi kartı düştüğü belirtilmiştir. Batık kredi kart borç sahiplerinin % 77'sinde 2'den fazla bankanın kredi kartı bulunurken bu oran ödeme açısından sorunsuz kredi kart sahiplerinde % 46'ya düşmektedir.

* Gelir seviyesi düşük olan kişilerin, normal ve yüksek gelir sahibi kişilere göre daha yüksek oranda kredi kartlarıyla ödeyemeyecekleri harcama yükünün altına girdikleri gözlemlenmiştir. Öyle ki batık kredi kart borç sahiplerinin % 67'sinin evi kira iken bu oran ödeme açısından sorunsuz kredi kart sahiplerinde % 30'a düşmektedir. Aynı şekilde batık kredi kart borç sahiplerinin % 79'unun kendilerine ait araçları yokken bu oran ödeme açısından sorunsuz kredi kart sahiplerinde % 56'dır. Yine batık kredi kart borç sahiplerinin yarısı sadece temel ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde gelir sahibi iken, bu oran ödeme açısından sorunsuz kredi kart sahiplerinde % 22'ye düşmektedir.

* Batık kredi kart borç sahiplerinin çok az bir kısmının borçlarını ödeme koşulları konusunda bankalarıyla uzlaşmaya varıp ödemelerini düzenli bir şekilde yaptıkları gözlemlenmiştir.

Batık kredi kart borç sahiplerinin, sadece % 43'ü borçlarını ödeme konusunda zorlandıklarını bankalarına iletmişlerdir. Bankasına bu sorunu ileterek borçlarının yapılandırılması konusunda bankasıyla uzlaşanların oranı ise başvuru yapanlar içinde % 49 olmuştur. Uzlaşmaya varanların % 76'sı da ödeme planına uyduğunu belirtmiştir.

Bankasıyla uzlaşmaya varıp ödemelerini düzenli şekilde gerçekleştirenlerin batık kredi kart borç sahipleri içerisindeki oranı ise sadece % 16 olmuştur.

* Batık kredi kart borç sahiplerinin büyük bir çoğunluğunun, ileride ekonomik durumları iyileşse ve bankalar kendilerine kredi kartı vermeyi kabul etseler dahi kredi kartı kullanmaya sıcak bakmadığı görülmüştür.

* Kredi kart sahiplerinin önemli bir kısmının, gerek tüketici kredisi faizlerinin kredi kartı faizlerine oranı, gerekse de kredi kartlarında faiz işletim şekli hakkında bilgi sahibi olmadığı görülmüştür.

Tüketici kredisi faizleri ve kredi kart faizlerinin birbirine olan oranını tam anlamıyla bilmeyenler, ödeme açısından sorunsuz kredi kart sahipleri içinde % 74'lük, batık kredi kart borç sahipleri içinde ise % 72'lik bir orana sahiptir.

* Batık kredi kart borç sahiplerinin borçlarını takip etme ve ödeme konusunda dikkatsiz oldukları görülmüştür.

Öyle ki batık kredi kart borç sahiplerinin % 48'i o ay ne kadar ekstre borcu geleceği konusunda hiçbir fikir sahibi olmadıklarını söylerken bu oran ödeme açısından sorunsuz kredi kartı sahiplerinde % 13 olmuştur. Aynı şekilde ekstre borçlarının en azından minimumunu ödeyenlerin oranı batık kredi kart borç sahiplerinde % 33 iken

ödeme açısından sorunsuz kredi kart sahiplerinde bu oran % 97 olmaktadır. Ekstre borç ödemelerinde son ödeme tarihini geçirenlerin oranı batık kredi kart borç sahiplerinde % 70 iken bu oran ödeme açısından sorunsuz kredi kart sahiplerinde % 12 olmuştur.

* Kredi kartı kullanıcılarının büyük bir çoğunluğu kredi kartını faydalı bir ürün olarak görmekle beraber kredi kartı kullanmaya başladıktan sonra harcama eğilimlerinin arttığını belirtmiştir.

Ödeme açısından sorunsuz kredi kart sahiplerinin % 98'i, batık kredi kart borç sahiplerininse % 90'ı kredi kartlarının faydalı bir ürün olduğu görüşüne katıldıklarını belirtmiştir.

Öte yandan kredi kartlarının, batık kredi kartı borç sahiplerinin harcama eğilimlerini, ödeme açısından sorunsuz kredi kartı sahiplerine oranla daha fazla artırdığı görülmüştür(%78'e %64).

* Batık kredi kart borç sahiplerinin, ödeme açısından sorunsuz kredi kartı sahiplerine nazaran kredi kartlarından nakit avans kullanımına daha yatkın oldukları görülmüştür.

* Batık kredi kart borç sahipleriyle ödeme açısından sorunsuz kredi kart sahiplerinin kredi kartı alma tercihlerinin farklı olduğu görülmüştür. Batık kredi kart borç sahiplerinin kredi kartı edinme kararlarında, "kredi kartlarını nakit ihtiyacı duyduklarında güvence olarak görmeleri" en önemli etken olmuştur. Ödeme açısından sorunsuz kredi kart sahipleri için ise kredi kartı edinme kararlarında en önemli etken "kredi kartlarının taksit, ödül, prestij vb. faydalar sağlaması" olmuştur.

* Kamuoyunda batık kredi kart borç sahipleriyle ilgili haberler yapılırken, batık kredi kart borç sahiplerinin sayısı ile ilgili olarak birbirini tutmayan rakamların verildiği görülmüştür. Bunun sebebi olarak ise bankaların Merkez Bankası'na ilettiği rakamların formatında bir standart olmayışı gösterilebilir. Ancak Merkez Bankası

2005 yılının başından itibaren bankalardan verileri standart bir formatta toplamaya başlamıştır. 2005 yılından önce bazı bankalar kendilerine 90 günden, bazı bankalar da 150 günden fazla bir sürede borcunu ödememiş kişileri Merkez Bankası'na "sorun yaşayan kart sahibi" olarak bildirirken, 2005 yılından itibaren bu süre yine Merkez Bankası tarafından tüm bankalar için 90 güne çekilmiştir. Batık kredi kart borç sahipleri sayısının eskiye nazaran daha yüksek çıkmasında bu uygulamanın etkisi olmuştur.²²³ Öte yandan konuyla ilgili haber yapan yayın organlarının Merkez Bankası'nın verilerindeki açıklama notlarını dikkate almadan tablolardaki kayıt sayılarını toplayarak bu sayıların toplam batık kişi sayısına eşit olduğu bilgisini verdikleri görülmüştür. Halbuki bir kişinin birden fazla bankada batık kaydının olmasından dolayı kayıt sayısı ile kişi sayısı aynı olmamaktadır. 2006 yılının ağustos ayında Merkez Bankası tarafından yayınlanan tablodaki kayıt sayısı 926.542 iken bu rakam kişi sayısına dönüştürüldüğünde 487.737 olmuştur.

* Kişilerin kredi kartı borçlarını ödeyemez duruma gelmelerinde bankaların sorumluluğu olduğunu düşünenlerin sayısı, düşünmeyenlerin sayısına göre ödeme açısından sorunsuz kredi kart sahiplerinde (%43'e %49) batık kredi kart borç sahiplerine göre(%51'e %38) daha düşüktür.

Öte yandan hem ödeme açısından sorunsuz hem de batık kredi kart borç sahiplerinin çoğu, kişilerin kredi kart borçlarını ödeyemez duruma gelmelerinde kullanıcıların hatalı olduğunu düşünmektedir.

4.2. Öneriler:

* Kredi kartı sahiplerine çok sayıda ve farklı bankalardan kredi kartı çıkarmamaları tavsiye edilebilir. Çünkü farklı bankalardan kredi kartı çıkarmak hem borç takibini zorlaştırır hem de kişiye aylık gelirin çok üstünde harcama yapma imkanı verir. Bu da kart sahibinin harcamalarını kontrol edemeyip ödeyemeyeceği borç yükünün

²²³ Kübra Varol, "Türkiye Çip ve Pin Uygulamasına Geçiş Sürecinde Avantajlı Durumda" **ActiveLine Gazetesi**, 1.05.2006, s. 18-20.

altına girmesine neden olabilir. Aynı zamanda kredi kartı sahibi her kart için ayrı ayrı kart ücreti ödemek durumunda kalacaktır. Bir diğer risk de kayıp-çalıntı durumlarında çok sayıda karta sahip olanların karşılaştıkları maddi kaybın daha büyük olmasıdır.

* Bankaların, kredi kartı sahiplerine, ekstrelerinde ödeyecekleri faiz, komisyon, ücret ve bunların hesaplanış şekilleriyle ilgili daha anlaşılabilir bir şekilde bilgilendirme yapmaları önerilebilir. Böylelikle daha bilinçli bir kredi kartı kullanıcı kitlesinin oluşması sağlanacaktır.

Örneğin, ekstrelerde, her ay bir önceki ayda 1000 YTL ekstre borcu olan müşterinin ödemesini olası birkaç farklı şekilde (son ödeme tarihinden sonra tamamını, minimumunu ya da minimumundan az tutarı yatırması veya hiç ödeme yapmaması durumunda) yaptığında, limitini aştığında ve/veya nakit avans çektiği zamanlarda kart sahibinden ne kadar faiz, komisyon ve ücret alındığının belirtilmesi sadece teorik bilgilerle açıklamaya göre daha öğretici olacaktır.

* Bankaların kredi kartı sahiplerine, harcama şekillerine göre yine kredi kartı sahiplerinin lehine olacak şekilde çapraz satışlar yapmaları önerilebilir. Örneğin bankaların, kredi kartından sık sık nakit avans çeken bir kullanıcıya kredi kartından nakit avans çekmeye oranla daha az maliyetli olan kredili mevduat hesabı açması, kredi kartı borçlarının tamamını ödemeyen müşterilere ise daha az faiz ödemelerini sağlamak için tüketici kredisi kullandırması önerilebilir.

Aynı şekilde kredi kartı sahiplerine, kredi kartı borçlarının tamamını uzun süre yatıramayacakları belli olduğu durumlarda tüketici kredisi kullanarak kredi kartı borçlarının tamamını kapatmaları önerilebilir. Çünkü tüm dünyada olduğu gibi (ABD’de bireysel kredi faiz oranları %7,5 kredi kartı faiz oranları %12,5; İngiltere’de bu oranlar %14,2 ve %16,5; Avustralya’da ise %12 ve %16,8’dir²²⁴) ülkemizde de kredi kartı faiz oranları tüketici kredisi faiz oranlarından yüksektir.

²²⁴ Deniz Gökçe, “Kredi Kartı Faiz Sorunu”, **Akşam Gazetesi**, 1.4.2006, s. 8.

* Harcama konusunda irade sahibi olmayan bir kişiye A bankasının, bu kişinin kart başvurusunu değerlendirirken, başvuru yapan kişinin harcamalarında iradesiz davranacağını tespit ederek aylık kazancı 1.000 YTL olan başvuru sahibine 500 YTL'lik bir limit tanıyarak kart çıkardığı varsayılırsa(ki günümüzde çoğu banka kredi kartlarına, daha başvuru aşamasında kişinin aylık gelirin üzerinde limitler tanımlamaktadır) ve bu kişinin, ülkemizde kart veren çoğu kuruluşa başvuru yapıp limitleri 500 YTL olan toplamda 10 adet kredi kartı aldığı düşünülürse, sonuç olarak harcama iradesi olmayan ve bu durumu tespit edilen bir kişiye dahi bir ayda 5.000 YTL'lik harcama yapma imkanı sunulmuş olacağı görülecektir. Muhtemelen örneğimizdeki bu kişi ilk zamanlar yüksek tutarlarda harcama yapıp minimum borç tutarını yatırarak ödemelerini takip edecek, bir müddet sonra minimum ödemelerini de yapamaz hale gelecek, bu dönemde de borcu katlanarak artacaktır. Sonuçta, hem kişi, hem banka, hem de devlet bu durumdan olumsuz etkilenecektir.

Bankaların ortak kullanımına dayalı olan bir sistem kurularak kredi kart sahiplerine belirlenen kriterler dahilinde tek bir limit tanımlaması yapılabilir. Böylelikle çok sayıda farklı bankalardan kredi kartı çıkaran kişilere aylık gelirin çok üstünde harcama yapma imkanı sunulması da önlenilecektir. Aynı zamanda ödeme iradesi olmayan kredi kartı sahiplerinin harcamaları belirli ölçülerde kısıtlanmış olacak ve bankaların da bu tarz müşterileri için katlandıkları risk tutarı azalacaktır.

* 2003 ve 2006 yılında çıkarılan yasalarla batık kredi kartı borç sahiplerine borçlarını yapılandırma imkanı verilmiştir. Ancak, borç sahiplerinin çok az bir kısmı borçlarını yapılandırarak ödemelerini düzenli bir şekilde gerçekleştirmiştir. Bu noktada bankalara, kartların ödeme performanslarını çok sıkı takip etmeleri, daha ilk ödeme yapılmadığı anda kart sahibini durumdan haberdar edip gerekli şartlar da oluşmuşsa kartı harcamaya kapatma, limit düşürme, mevduat blokesi karşılığında karta limit tanımlama gibi önlemleri almaları tavsiye edilebilir. Böylelikle faiz yüküyle katlanacak olan borcun anaparası azaltılmış ve hem kart sahibi hem de banka açısından olası bir kaybın önüne geçilmiş olacaktır.

Son günlerde iki özel banka, kredi kart başvurusu olumsuz sonuçlanan müşterilerine, kendi bankaları üzerinde vadeli mevduat hesabı açma şartıyla kredi kartı vermeye başlamıştır. Böylelikle bu iki banka risklerini ortadan kaldırarak müşteri kazanmaktadır.

* Bankalar, kredi kartı reklamlarında kredi kartının olumlu yönlerinin yanında, bilinçsiz kullanıldığında olumsuz yönlerinin de olduğunu vurgulamalıdır.

Bu konuda, bankaların, kredi kartı reklam filminde “doğru kullanıldığında çok kazandırır”, “unutmayın ay sonunda ne kadar ödeyebileceğinizi en iyi siz bilirsiniz” gibi tüketicilere uyarı içeren mesajlar vermesi örnek gösterilebilir.

Öte yandan bankaların, pazar paylarını arttırmak için kredi kartlarıyla sınırları zorlayan taksit ve ödül puanlar vermesi tüketicileri gereksiz harcamalara yöneltmektedir. Bu nedenle bankalar bu tür promosyonlardan kaçınmalıdır. Özellikle gıda türü dayanıksız tüketim mamullerinde bu tarz kampanyaların yapılmaması önerilir.

* Kredi kartının olumsuz yönü olarak gösterdiğimiz kart sahiplerinin harcama eğilimlerini arttırmasının altında insanların psikolojik özellikleri yatmaktadır ki bu sorunu çözebilecek olanlar da yine kart sahipleridir. Bu noktada, kart sahiplerine, kredi kartlarıyla harcama yaparken, aylık gelirlerini ve kredi kartlarına olan toplam borçlarını göz önünde bulundurmaları önerilir.

Kredi kartının harcama eğilimini arttırdığını düşünen kullanıcılara, alışverişlerini kredi kartı yerine ATM kartı ile gerçekleştirmesi önerilir. Böylelikle kullanıcı henüz elde etmediği, ileride eline geçecek olan gelirini değil, hesabına yatırılmış olan kazanımını harcayacaktır.

Bu konuda Visa Card’ın da kamuoyunda dile getirdiği banka kartlarının kullanımının teşvik edilmesi değerlendirilmesi gereken bir öneridir. Kredi kartı yerine ATM kartı kullanılmasının kart kullanıcı açısından olumsuz bir yönü bulunmazken üye işyeri

açısından da kredi kartına göre ödenen masrafın azalması gibi bir faydası bulunmaktadır. Bu nedenle ATM kartı ile harcamalara indirim sağlanması gündeme getirilmiştir.²²⁵

* 2006 yılında çıkan “Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu” ile son ödeme tarihinde en azından minimum ödeme tutarının ödenmesi koşuluyla eski uygulamadan farklı olarak toplam borca hesap kesim tarihinden itibaren değil, ödenmeyen kısma hesap kesim tarihinden itibaren faiz işletilecektir. Bu nedenle kart sahiplerine, kartlarına daha fazla faiz işletilmesini önlemek için son ödeme tarihinde en azından minimum ödeme tutarlarını yatırmaları tavsiye edilir.

* Kart sahiplerine, hangi bankadan kart çıkaracağı kararını vermeden önce bankaların kredi kartına ne kadar faiz işlettiği, ücret aldığı vb. bilgileri araştırmaları önerilir.

* Kart sahiplerine, son dönemlerde sıkça yaygınlaşan mail, internet, telefon yoluyla bankaları tarafından işlem yapılmış gibi gösterilerek kişisel bilgi talep eden işlemlere cevap vermemeleri, harcama sırasında kart bilgilerinin ele geçirilmemesi konusunda dikkatli olmaları ve yakınları da olsa kendi kredi kartlarını üçüncü kişilere vermemeleri tavsiye olunur.

* Kart sahiplerine, ekstrelerinin gelmediği veya geciktiği durumlarda bankalarını arayarak ekstre borçlarını öğrenmeleri ve gecikmeye girmemeleri önerilir. Bununla ilgili olarak kart sahipleri, bankalarına ekstrelerini adreslerine posta ile göndermenin yanında elektronik posta yoluyla ve cep telefonlarına kısa mesaj olarak göndermeleri talimatı verebilirler.

* Bankalara, kredi kartı başvuru değerlendirme aşamasında daha titiz bir değerlendirme sistemi uygulamaları önerilir. Yasal takipte olan kredi kartı borçlularının çoğunluğunun düşük gelir sahibi olan kişiler olması, bankaların bu

²²⁵ Yaman Törüner, “Banka Kartının Teşviki Gerekıyor”, **Milliyet Gazetesi**, 13/10/2004, s. 7

kişilere kart verirken sağlıklı bir başvuru değerlendirme sistemini uygulamadıklarının bir göstergesidir.

KAYNAKÇA

- Akipek, Şebnem: “Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Çerçevesinde Kredi Kartları”, **Anakara Üni. Hukuk Fak. Dergisi**, Cilt :53, Sayı 3, Ankara, 2003, s. 148
- Atay, Fatma Gül: “Kredi Kartları ve Türkiye Kredi Kartı Uygulamalarının Nakit Para Talebi Üzerindeki Etkileri”, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1993
- Aydın, Nurhan: “Kredi Kartları ve Kredi Kartlarında Faiz Masrafının Hesaplanması”, **Eskişehir Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fak. Dergisi**, Cilt 9, Sayı: 1-2, Ankara, 1991, s. 147.
- Bankalararası Kart Merkezi: “Banka Kartlarıyla Alışverişi Sevdik İnternette Alışverişe İsinıyoruz”, BKM Nisan 2006 Basın Bülteni, (çevrimiçi) <http://www.bkm.com.tr/basinbultenleri.html>, (28.8.2006)
- “Ödeme Sisteminde İlkler”, (çevrimiçi) [http://www.bkm.com.tr\(26.8.2006](http://www.bkm.com.tr(26.8.2006)
- “POS, ATM, Şube/Ofis, Kart Sayırlı” [http://www.bkm.com.tr/istatistik/index.htmş\(26.8.2006](http://www.bkm.com.tr/istatistik/index.htmş(26.8.2006)
- “Kuruluş”, (çevrimiçi) <http://www.bkm.com.tr/kurulus.html>, (26.8.2006)
- “BKM Üyeleri”, (çevrimiçi) <http://www.bkm.com.tr/bkmuyesibankalar.html>, (26.8.2006)

“Yıllara Göre İstatistiki Bilgiler”, (çevrimiçi)
<http://www.bkm.com.tr/istatistik/raporlar1.html>, (28.8.2006)

“Yerli ve Yabancı Kartların Yurtiçi Kullanımı”,
(çevrimiçi)<http://www.bkm.com.tr/istatistik/index.htm>,
(28.8.2006)

“2005 Yılında Kredi Kartı Ödemelerinde Taksit Tercihimiz
Giyim ve Aksesuar”, BKM Ocak 2006 Basın Bülteni, (çevrimiçi)
<http://www.bkm.com.tr/basinbultenleri.html>, (28.8.2006)

“2005 Yılında Kredi Kartı Ödemelerinde Taksit Tercihimiz
Giyim ve Aksesuar”, BKM Ocak 2006 Basın Bülteni, (çevrimiçi)
<http://www.bkm.com.tr/basinbultenleri.html>, (28.8.2006)

“Kredi Kartında Şifreli Alışveriş Dönemi Başlıyor”, BKM Mart
2006 Basın Bülteni, (çevrimiçi)
<http://www.bkm.com.tr/basinbultenleri.html>, (28.8.2006)

“Çipli Kredi Kartı İle Alışverişlerde Zorunlu Şifre Kullanımına
Geçiş Tarihi Belli Oldu”, BKM Temmuz 2006 Basın Bülteni,
(çevrimiçi) <http://www.bkm.com.tr/basinbultenleri.html>,
(26.8.2006)

“Sanal POS ile Yapılan E-ticaret İşlemleri”,
(çevrimiçi)<http://www.bkm.com.tr/istatistik/index.html>,
(25.8.2006)

“Çipli Kredi Kartı İle Alışverişlerde Zorunlu Şifre Kullanımına Geçiş Tarihi Belli Oldu”, BKM Temmuz 2006 Basın Bülteni, (çevrimiçi) <http://www.bkm.com.tr/basinbultenleri.html>, (26.8.2006)

Baydemir,
Mehmet:

Her Yönüyle Kredi Kartı Uygulamaları, MS Destek SMMM Yayınları, Yayın no: 1, İstanbul, Eylül 2004

Bayraktar, İsmail
Hakkı:

“Kredi Kartları”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Para-Banka Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1991

Beşer, Ahmet:

“Türkiye’de Kredi Kartı Sistemi ve Ekonomik Etkileri”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat-Para-Banka Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Haziran 1993, İstanbul

Bolat, Raif Turan:

“Bireysel Bankacılık Tekniklerinden Tüketici Finansmanı, Tüketici Kredisi ve Kredi kartları”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Fakültesi, Para-Banka Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1991

Buhur, Oğuzhan:

Tüketici Kredisi Açısından Kredi Kartı Uygulaması, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2004

Çeker, Mustafa:

Kredi Kartı Uygulaması ve Özel Hukuk Açısından Kredi Kartının Hukuka Aykırı Kullanımı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1997

Çırpan, Belgin:

Kredi Kartları, Bursa, Ceren Basım Yayın, 2000

- Dai, Ş. Hülya: “Türkiye’de Kredi Kartları”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Finansı Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1987
- Davis, Joel J.: **Advertising Research Theory and Practice**, Prentice Hall, New Jersey, 1997
- Diners Clup: “Diners Hakkında”, (çevrimiçi)[http:// www.dinersclub.com.tr](http://www.dinersclub.com.tr) (23 Mayıs 2006)
- Ekonomik Çözüm Gazetesi: “Kredi Kartı Sayısındaki Artışı BKM de Doğruladı”, 7.1.2006. s. 4
- Ekonomist Dergisi: “Bankalar Maliyet Ortaklığını Sevdii”, (çevrimiçi) <http://www.ekonomist.com.tr/finans/02144/>, sayı: 27 Ağustos-3 Eylül 2005, (14.4.2006)
- Europay Internaitonal: “Co-branding : Ortak Kartlar”, **Europay Internaitonal Haberler**, Ekim/Aralık 1997, Sayı. 9, s. 1.
- Europay: “Çagdas Kart”, (çevrimiçi) http://www.europay.com.tr/urunler/cagdas_kart.htm, (19.7.2006)
- Evans, David S., Schmalensee, Richard: “**Paying With Plastic**”, second edition, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts London, England, 2005
- Gökçe, Deniz: “Kredi Kartı Faiz Sorunu”, **Akşam Gazetesi**, 1.4.2006, s. 8.
- Hürriyet Gazetesi: “Türkiye, Europay’in Avrasya üssü oldu”, 12.12.1998, s. 6.
- IT Business weekly: “Kimlik Göstermeye Son”, , 30.01.2006 , s 10-11

- İhracatı Geliştirme Etüt Müdürü: “Sıkça Sorulan Sorular”, (çevrimiçi)<http://www.igeme.org.tr>, (21.4.2006)
- İşmen, Pınar: “Banka Kredi Kartları”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Para-Banka Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Ağustos 1991
- Karacan, Ali İhsan: “Ödeme Sistemimdeki Gelişme”, **Dünya Gazetesi**, 5 Şubat 1988, s. 3.
- Kılınç, İlker., Koç, Selman: “Kredi Kartı Sisteminin İşleyişi ve Uygulaması”, **Vergi Dünyası**, Sayı 269, İstanbul, Ocak 2004, s. 97.
- Kredi Kayıt Bürosu: “Tarihçe”, (çevrimiçi)
http://www.kkb.com.tr/content/tr/sirket_profil/tarihce.php, (26.8.2006)
- “Ortak Üyeler”, (çevrimiçi)
<http://www.kkb.com.tr/content/tr/uyelerimiz/uyelerimiz.php>, (26.8.2006)
- “KRS Nedir”, (çevrimiçi)
http://www.kkb.com.tr/content/tr/krs/krs_nedir.php, (26.8.2006)
- “KRS Veritabanı”, (çevrimiçi)
http://www.kkb.com.tr/content/tr/krs/krs_veritabani.php, (26.8.2006)
- Kurtuluş, Kemal: **Pazarlama Araştırmaları**, İstanbul, İ.Ü. İşletme Fakültesi Yayınları, 1996

- Mandell, Levis: **The Credit Card Industry**, Twayne Publisher, Boston:A.Division of G.K. Hall and Co., 1990
- Manisalı, Erol: **İktisada Giriş**, İstanbul, Menteş Kitapevi,1987
- MasterCard: “Mastercard Hakkında”, (çevrimiçi) <http://www.mastercard.com.tr> (23 Mayıs 2006)
- “MasterCard MasterIndex Araştırma Sonuçları”, **MasterCard**, Aralık 2005, s. 1- 28.
- Milliyet Gazetesi: “Bankalar Kredi Kartında Harcama Limitini Düşürdü”, 23.08.2005, Ekonomi Sayfası, s. 4
- Özgüven, Ali: **İktisat Bilimine Giriş**, İstanbul, Filiz Kitapevi, 1997
- Pano Dergisi: “Kredi Kartlarının Tarihsel Gelişimi” Bankalararası Kart Merkezi Yayını, Kasım 1997, sayı.2, s.1-25
- Parman, Doruk: “Bankacılık Sektöründe Müşteri İlişki Yönetimi (CRM) Açısından Veri Madenciliği (Data Mining) Yöntemi: Özel Bir Bankada Gerçekleştirilen Uygulama”, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2003
- Reisoğlu, Sezai: “Banka Kredi Kartları ve Uygulama Sorunları”, (çevrimiçi) <http://www.tbb.org.tr/v12/asp/dergi.asp>, (22.5.2006), s. 100-123
- Russel, Thomas: **The Economics of Bank Credit Cards**, Praeger Publishers, 111 Fourth Avenue, New York, N.Y. 10003, USA 5, Cromwell Place, London SW7 2JL, England, 1990

- Salesmax Dergisi: “E-ticaret Satışları Artıyor”, İstanbul, 1.2.2006, s. 1-14.
- Stephenson,
Graham: **Credit, Debits&Cheque Cards, Law&Practice, Central Law Publishing**, 1993, Birmingham
- Şekerkeya, Ahmet: “Tüketicilerin Kredi kartı Kabul Kararı Üzerine Etki Eden Faktörler ve Bir Pilot Araştırma”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Fakültesi, Pazarlama Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1990
- T.C. Dış Ticaret Müsteşarlığı e-Ticaret Genel Koordinatörlüğü: “Elektronik Ticaret”, (çevrimiçi) <http://www.e-ticaret.gov.tr> (22.3.2006)
- Tamer, Meral: **“Kredi Kartı Yasasına Üçüncü Gözle Bakış”, Milliyet Gazetesi, 05.03.2005, s. 8.**
- Teoman, Ömer: **Hukuki Yönden Kredi kartı Uygulaması**, 2.baskı, İstanbul, Beta Basın Yayın Dağıtım A.Ş., 1996
- Tormuş, Atilla: “Bankacılık ve Kartlı Ödeme Sistemleri”, **TBB Eğitim ve Tanıtım Grubu Seminer Notları**, İstanbul, 7-8 Kasım 2005, s.1-120.
- Törüner, Yaman: “Banka Kartının Teşviki Gerekliyor”, **Milliyet Gazetesi**, 13/10/2004, s. 7
- Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası: “Negatif Nitelikli Ferdi Kredi ve Kredi Kartları Sisteminin İşleyişi”, (çevrimiçi) www.tcmb.gov.tr, (25.8.2006)

- Türkiye Garanti Bankası: “Kredi Kartı Kullanım Klavuzu”, (çevrimiçi)http://www.garanti.com.tr/kredi_kartlari/kk_kullanim_klavuzu/, (26.8.2006)
- Varol, Kübra: “Türkiye Çip ve Pin Uygulamasına Geçiş Sürecinde Avantajlı Durumda” **Activeline Gazetesi**, 1.05.2006, s. 18-20.
- Visa Card: **Electronic Payments and Economic Growth**, A white paper prepared by Visa International, Global Insight, Inc., June 2003
- www.chipandpin.com.tr: “Türki’ye genelinde şifreyle alışveriş yapan kredi kartı kullanıcılarının oranı %38’e, chip&PIN bilinirlik oranı ise %68’e yükseldi”, Basın Bültenleri, (çevrimiçi) http://www.chipandpin.com.tr/BKM_chippin_arastirma_bulteni.pdf, (26.8.2006)
- www.ortaknokta.com: “Ortak nokta ATM paylaşımı”, (çevrimiçi)<http://www.ortaknokta.com/indexe.htm>, (20.4.2006)
- Yeliz, Yeşim: “Tüketici Kredilerinde Kredi ve Müşteri Özellikleri İle Geri Ödemede Sorun Çıkması Arasındaki İlişkiler Üzerine Bir Araştırma”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı Pazarlama Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1993
- Yetim, Sedat: “Türkiye de vergi kaçakçılığı ve kayıtdışı ekonomi”, **Türkiye Bankalar Birliği**, İstanbul, 1999, s. 1-56.
- Yetim, Sedat: **Kredi Kartları ve Tüketici Kredileri**, Ankara, Tisamat Basım Sanayi, Nisan 1997

- Yılmaz, Eyüp: “Plastik Kart Sisteminin Bankalar Arasında Kullanılması”, **Bankacılar Dergisi**, Deği no: 32, İstanbul, s.20-48.
- Yılmaz, Eyüp: **Türkiye’de Kredi Kartı Uygulaması ve Ekonomik Etkileri**, yay.haz.: Mustafa Türkmenoğlu, İstanbul, Türkmen Kitabevi, 2000
- Yılmaz, Eyüp: “Plastik Kart Dünyası”, **Dünya Ekonomi-Politika Gazetesi**, Kredi Kartları Eki, 24 Kasım 1997
- Yüksel, Ali Sait: **Bankacılık Hukuku ve İşletmesi**, Yedinci Baskı, İstanbul, Marmara Üniversitesi Nihat Sayar Eğitim Vakfı, 1992

EK 1. ANKET FORMU

İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

“Türkiye’de Yıllara Göre Kredi Kartı Kullanım Durumu ve Batık Kredi Kart Borç Sahiplerinin Profili”
Konulu Tez Çalışma Anketi

1- Kredi kartı kullanıyor musunuz?

Evet

Hayır

* (Lütfen anketi sonlandırınız)

2- 2005 yılının Şubat ayında gelen 1.000 YTL’lik kredi kart borcunuza dair 2006 yılının Haziran ayına kadar her ay borcunuzun sadece minimumunu öderseniz 15 aylık bir sürede toplam 760 YTL faiz öderken, aynı tutarı (1.000 YTL’yi) bireysel kredi olarak kullanmanız durumunda yaklaşık 187 YTL faiz ödüyorsunuz. Arada bu oranda bir fark olduğunu biliyor muydunuz?

a) Biliyordum

b) Fark olduğunu duymuştum ama detaylı bir bilgim yoktu

c) Bilmiyordum.

3- 1.000 YTL lik ekstre borcunuzun 900 YTL’sini son ödeme tarihinde ödemeniz durumunda 1.000 YTL’ye hesap kesim tarihinden ödeme yaptığınız güne kadar geçen süre için faiz işletildiğini, kalan 100 YTL’ye ise kalan günler için faiz işletildiğini biliyor muydunuz.

a) Biliyordum

b) Sadece 100 YTL’ye faiz işleyeceğini düşünüyordum

c) Kredi kartlarına faiz işletilmesi hakkında bir bilgim yoktu

4- Kredi kart ekstrenizin ne kadar geleceğini ekstreniz kesilmeden hesap ediyor muydunuz?

- a) Hayır. Genellikle bilmiyorum ve ne gelirse ödüyorum.
- b) Yaklaşık olarak tahmin etmekle birlikte çok dikkatli değilim.
- c) Kesinlikle aylık tutarı hesap eder ve bilirim.

5- Aylık ekstre borcunuzun ne kadarını ödersiniz?

- a) Kesinlikle tamamını öderim
- b) Enazından minimumunu öderim
- c) Zaman zaman minimumunu da ödemediğim oluyor.

6- Ekstre borcunuzu ödeme zamanınız nasıldır?

- a) Son ödeme tarihini beklerim
- b) Ekstre kesim tarihi ile son ödeme tarihi arasında bir tarihte öderim
- c) Son ödeme tarihinden sonra ödediğim de olur

7- Sliplerinizi saklıyor musunuz?

- a) Hayır. Alışverişten sonra kaybolur ya da atıyorum
- b) Ekstrem gelene kadar saklarım
- c) Uzunca bir süre saklarım

8- Kredi kartı ekstrelerinin posta ile adresinize gönderilmesinin dışında SMS, e-mail ve faks yoluyla da gönderildiğini biliyor musunuz ?

- a) Evet
 - b) Hayır
- *(Lütfen 10. soruya geçiniz)

9- Kredi kartı ekstrenizin posta ile adresinize gönderilmesinin yanında e-posta, sms, faks yollarından herhangi biriyle de alıyor musunuz?

- a) Evet
- b) Hayır

10- Kişilerin kredi kartı borcunu ödeyemez duruma gelmelerinde bankaların sorumluluğu olduğu fikrine katılıyor musunuz?

- a) Kesinlikle katılıyorum.
- b) Katılıyorum
- c) Karasızım
- d) Katılmıyorum

11- Kişilerin kredi kartı borcunu ödeyemez duruma gelmelerinde kullanıcıların sorumluluğu olduğu fikrine katılıyor musunuz ?

- a) Kesinlikle katılıyorum
- b) Katılıyorum
- c) Kararsızım
- d) Katılmıyorum

12- Genel olarak kredi kartı ile yaptığınız harcamalarınız için harcama yaptığınız dönemlerde elinizde kredi kartı olmasaydı ve yeterince alım gücünüz olmasaydı aynı harcamaları başka kurum ya da şahıslardan borç alarak yapar mıydınız?

- a) Evet
- b) Hayır

13- Kredi kartı kullanmaya başladıktan sonra harcama eğiliminizin arttığını düşünüyor musunuz ?

- a) Evet
- b) Hayır

14- Kredi kartlarının bilinçli bir şekilde (borç takibinin yapılması, kart güvenliğinin sağlanması vb.) kullanıldığında kart sahibine fayda sağladığını düşünüyor musunuz?

- a) Evet
- b) Hayır

15- Kredi kartı kullanma tercihinizde sizi en çok etkileyen özellik hangisidir?

- a) Ödemelerde kolaylık sağlaması
- b) Nakit ihtiyacı duyduğumda güvence olarak gördüğüm için
- c) Nakit taşıma riskini azalttığı için
- d) Taksit, ödül, prestij vb faydalarından ötürü.

16- Kaç farklı bankadan kartınız var ?

- a) 1
- b) 2
- c) 3
- d) 4
- e) 5
- f) 6
- g) 7-üstü

17- Kaç yıldır kart kullanıyorsunuz?

- a) 0-1 yıl arası
- b) 1-2 yıl arası
- c) 2-3 yıl arası
- d) 3-4 yıl arası
- e) 4-5 yıl arası
- f) 5 yıl ve üzeri

18- Kartlarınızın ortalama kart başına limiti ne kadardı?

- a) Aylık gelirimden düşüktü
- b) Aylık gelirim civarındaydı
- c) Aylık gelirimden yüksekti.

19-) Bankanız kartınıza limit artışı yaptı mı?

- a) Evet
- b) Hayır * (Lütfen 21. soruya geçiniz)

20- Limit artışı sizin talebinizle mi gerçekleşti ?

- a) Evet
- b) Hayır

21- Eviniz kira mı ?

- a) Evet
- b) Hayır

22-Aracınız var mı ?

- a) Evet
- b) Hayır.

23- Aylık geliriniz ne kadar ?

- a) Temel ihtiyaçlarımı karşılayacak kadar
- b) Temel ihtiyaçlarımın yanında sosyal ihtiyaçlarımı da karşılayacak kadar
- c) Temel – sosyal ihtiyaçlarımı rahatlıkla karşıladıktan sonra önemli oranda tasarruf sağlayacak kadar

24- Yaşınız aşağıdaki verilen yaş aralıklarından hangisine giriyor?

- a) 15-20 arası
- b) 20-25 arası
- c) 25-30 arası
- d) 30-35 arası
- e) 35-40 arası
- f) 40-45 arası
- g) 45-50 arası
- h) 50-55 arası
- i) 55-60 arası
- j) 60-üzeri

25- Cinsiyetiniz nedir?

- a) Bayan
- b) Bay

26- Medeni durumunuz nedir?

- a) Evli
- b) Bekar
- c) Ayrılmış.

27- Eğitim durumunuz nedir?

- a) Tahsilsiz
- b) İlköğretim
- c) Lise
- d) Açıköğretim
- e) Üniversite
- f) Yüksek lisans
- g) Doktora

28- Kredi kartı borcunuza üst üste üç dönem olmak üzere minimum ödeme tutarı da dahil olacak şekilde ödeme yapmayarak idari ve/veya kanuni takibe düştünüz mü?

- a) Evet
- b) Hayır (Anketi sonlandırınız)

29- Borcunuzu ödemekte güçlük çektiğinizi bankanıza bildirerek, bankanızdan borcunuzu yapılandırmasını talep ettiniz mi? (Cevabınız “hayır”sa 31.soruya geçiniz.)

- a) Evet
- b) Hayır

30- Bankanızdan olumlu bir cevap aldınız mı?

- a) Evet
- b) Hayır

31- Belirlenen taksit planına uyabildiniz mi?

- a) Evet
- b) Hayır

32- İleride kredi kartı kullanmayı düşünüyor musunuz ?

- a) Evet
- b) Hayır

EK 2: BANKA KARTLARI ve KREDİ KARTLARI KANUNU²²⁶

Kanun No. 5464

Kabul Tarihi : 23.2.2006

Amaç

Madde 1 - Kanununun amacı; banka kartları ve kredi kartlarının çıkarılmasına, kullanımına, takas ve mahsup işlemlerine ilişkin usûl ve esasları düzenlemek suretiyle kartlı ödemeler sisteminin etkin çalışmasını sağlamaktır.

Kapsam

Madde 2 -Kartlı sistem kuran, kart çıkaran, üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar ile üye işyerleri ve kart hamilleri bu Kanun hükümlerine tâbidir.

Kendi işyerleri ile sınırlı olmak üzere, mal veya hizmetlerin vadeli satışı ile alıcının borç alacak durumunun izlenmesi amacıyla kart çıkaran veya sistem oluşturan veya herhangi bir kredilendirme işlemi yapılmaksızın veya hesaba bağlı olmaksızın önceden belirlenen bir tutarla sınırlı olmak üzere kart düzenleyen gerçek veya tüzel kişiler bu Kanun hükümlerine tâbi değildir.

Tanımlar

Madde 3 - Bu Kanunun uygulanmasında;

Kurul: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunu,

²²⁶“Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu”,

(çevrimiçi)

http://www.garanti.com.tr/kredi_kartlari/kk_kullanim_klavuzu/kk_kanunu.html (28.8.2006)

- b) Kurum: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunu,
- c) Banka: Mevduat bankaları ve katılım bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarını,
- d) Banka kartı: Mevduat hesabı veya özel car  hesapların kullanımı dahil bankacılık hizmetlerinden yararlanmayı sağlayan kartı,
- e) Kredi kartı: Nakit kullanımı gerekmeksizin mal ve hizmet alımı veya nakit çekme olanağı sağlayan basılı kartı veya fizikî varlığı bulunmayan kart numarasını,
- f) Kartlı sistem kuruluğu: Banka kartı veya kredi kartı sistemi kuran ve bu sisteme göre kart çıkarma veya  ye iğyeri anlağması yapma yetkisi veren kuruluğları,
- g) Kart çıkaran kuruluğ: Banka kartı veya kredi kartı düzenleme yetkisini haiz bankalar ile diğer kuruluğları,
- h)  ye iğyeri anlağması yapan kuruluğ: Banka kartı veya kredi kartı kabulünü sağlamak amacıyla iğyerleriyle anlağma yapan bankalar ya da kuruluğları,
- i)  ye iğyeri:  ye iğyeri anlağması yapan kuruluğlar ile yaptėėı s zleğme çerçevesinde kart hamiline mal ve hizmet satmayı veya nakit temin etmeyi kabul eden gerçek veya tüzel kiğiyi,
- j) Kart hamili: Banka kartı veya kredi kartı hizmetlerinden yararlanan gerçek veya tüzel kiğiyi,
- k) Harcama belgesi: Banka kartı veya kredi kartı ile yapılan iğlemler ile ilgili olarak  ye iğyeri tarafından düzenlenen, kart hamilinin iğlemden doğan borcu ile diğer bilgileri gösteren ve kart hamilinin kimliğinin bir kod numarası, Őfre veya kimliği belirleyici bağka bir yöntemle belirlendiği haller dığında kart hamili tarafından imzalanan belgeyi,

l) Nakit ödeme belgesi: Bankalarca veya yetkili üye işyerlerince banka kartı veya kredi kartı hamiline yapılan nakit ödemelerde düzenlenerek, kart hamilinin kimliğinin bir kod numarası, şifre veya kimliği belirleyici başka bir yöntemle belirlendiği haller dışında kart hamili tarafından imzalanan belgeyi,

m) Son ödeme tarihi: Kart hamilinin, dönem borcunu veya ödemesi gereken asgarî tutarını gecikmeye düşmeden ödeyebileceği son günü,

n) Dönem borcu: Hesap kesim tarihine kadar oluşan borç ve alacak kayıtlarının bakiyesi ile önceki hesap özeti bakiyesinin toplamını,

o) Asgarî tutar: Dönem borcunun ödenmesi gereken en az tutarını,

p) Alacak belgesi: Banka kartı veya kredi kartı kullanılarak alınmış olan malın iadesi veya hizmetin alımından vazgeçilmesi veya yapılan işlemin iptali halinde kart hamilinin hesabına alacak kaydedilmek üzere üye işyeri tarafından düzenlenen belgeyi,

r) Bildirim, talep, şikâyet ve itirazlar: Kart hamilinin yazılı olarak, elektronik ortamda veya telefon ile yapacağı bildirim, talep, şikâyet ve itirazları, ifade eder.

BÖLÜM 2

İzne Tabi İşlemler

Faaliyet İzni

Madde 4 - Kartlı sistem kurma, kart çıkarma, üye işyerleri ile anlaşma yapma, bilgi alışverişi, takas ve mahsuplaşma faaliyetinde bulunmak isteyen kuruluşların Kuruldan izin almaları şarttır.

Bu kuruluşların;

a) Anonim şirket şeklinde kurulması,

b) Kurucularının gerekli malî güç ve itibara sahip bulunması, işin gerektirdiği dürüstlük ve yeterliliğe sahip olması ve banka ortaklarında aranan diğer nitelikleri haiz olması,

c) Hisse senetlerinin nakit karşılığı çıkarılması ve tamamının nama yazılı olması, tüzel kişi kurucuların yönetim ve denetimine sahip gerçek kişilerin kim olduğunun belgelenmesi,

d) Nakden ve her türlü muvazaadan arî olarak ödenmiş olan sermayesinin altı milyon Yeni Türk Lirasından az olmaması,

e) Ana sözleşmesinin bu Kanun hükümlerine uygun olması,

f) Bu Kanun kapsamındaki işlemleri gerçekleştirebilecek yönetim, yeterli personel ve teknik donanıma sahip olması, şikâyet ve itirazlarla ilgili birimleri oluşturması,

g) (d) bendinde belirtilen sermayenin yüzde beşi tutarındaki sisteme giriş payının Kurum hesabına yatırıldığına dair belgenin ibraz edilmesi, şarttır.

Kuruluşların bu Kanun kapsamındaki faaliyetlerinin kurumsal yönetim hükümlerine uygunluğunu sağlaması zorunludur.

Merkezi yurt dışında bulunan kartlı sistem kuruluşlarının Türkiye'de şube ya da kredi kartı sistemi kurmamak, kart çıkarmamak ve üye işyeri anlaşması yapmamak kaydıyla temsilcilik açmaları Kurulun iznine tâbidir.

Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usûl ve esaslar Kurumca çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

Faaliyet izninin iptali

Madde 5 - Kartlı sistem kurma, kart çıkarma, üye işyerleri ile anlaşma yapma, bilgi alışverişi, takas ve mahsuplaşma kuruluşlarının, 4 üncü maddede belirtilen şartları kaybetmesi, izin gerçeğe aykırı beyanlarla alınmış olduğunun tespit edilmesi, izin alınmasından itibaren altı ay içinde faaliyete geçilmemesi veya bir yıl içinde kesintisiz altı ay süre ile faaliyette bulunulmamış olması hallerinden birinin gerçekleşmesi halinde Kurul, bu Kanun kapsamındaki işlemlere ilişkin faaliyet iznini iptal edebilir.

Faaliyet izni verilmesine ilişkin kararlar ile verilmiş olan izinlerin iptaline ilişkin gerekçeli kararlar Resmî Gazetede yayımlanır.

Ana sözleşme, pay edinim ve devirleri

Madde 6 - Kartlı sistem kurma, kart çıkarma, üye işyerleri ile anlaşma yapma, bilgi alışverişi, takas ve mahsuplaşma kuruluşlarının ana sözleşme ve değişiklikleri, pay edinim ve devirleri ve dolaylı pay sahipliğinin belirlenmesine ilişkin hususlar Kurulca belirlenir.

İzin başvurularının değerlendirilmesi

Madde 7 - Bu Kanun hükümleri uyarınca Kuruma yapılan izin başvuruları, denetimin etkin bir şekilde ifa edilmesine engel olabilecek nitelikte doğrudan veya dolaylı herhangi bir ilişkinin varlığı veya izne tâbi işlem için öngörülen koşulların, niteliklerin, yeterliliklerin izin başvurusu esnasında ya da değerlendirme sürecinde sağlanamaması veya kaybedilmesi halinde Kurulca reddedilir. Red kararları ilgililere gerekçeli olarak bildirilir.

BÖLÜM 3

Kart Çıkaran Kuruluşların Yükümlülükleri

Kart çıkarma ve buna ilişkin yükümlülükler

Madde 8 - Kart çıkaran kuruluşlar, talepte bulunmayan veya sözleşme imzalamayan kişiler adına hiçbir şekil ve surette kart veremezler. Bu kuruluşlarca genel müdürlük veya şube haricinde kredi kartı talebi toplanabilecek yerler Kurumun uygun görüşü alınarak Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye Katılım Bankaları Birliği tarafından müştereken belirlenir.

Asgarî tutarın son ödeme tarihini takip eden üç ay içinde ödenmemesi durumunda kart çıkaran kuruluşça kart hamiline yapılacak bildirimden itibaren bir aylık süre içerisinde bu tutarın ödenmemesi ya da banka kartı ile kredi kartı kullanımından dolayı adli cezaların uygulanması halinde, ilgili kart çıkaran kuruluşça kart hamiline verilen kredi kartları iptal edilir ve borcun tamamı ödeninceye kadar yeni kredi kartı düzenlenemez.

Kart çıkaran kuruluşlar, kartların düzenli ve güvenli kullanımı ile bildirim, talep, şikâyet ve itirazlara ilişkin gerekli tedbirleri almaya yönelik sistemi kurmak ve kesintisiz olarak açık tutmakla yükümlüdür.

Kart çıkaran kuruluşlar, kartın verilmesi anında kart hamilini yeteri derecede bilgilendirmek ve talep edilmesi halinde, gerçekleştirilmiş işlemlere ait kayıtları otuz günü geçmemek üzere işlemin mahiyetine uygun bir süre zarfında sağlamakla yükümlüdür. Yurt dışı işlemlerinde bu süre altmış gün olarak uygulanır.

Kart çıkaran kuruluşlar, kartların kullanılması bir kod numarası, şifre ya da kimliği belirleyici başka bir yöntemin kullanılmasını gerektiriyorsa, bu tür bilgilerin gizli kalması amacıyla gerekli önlemleri almak ve harcama ve alacak belgesinin müşteri

nüshası üzerinde ve yazışmalarda kart numarasının açıkça yer almasını engellemekle yükümlüdür.

Kart çıkaran kuruluşlar, banka kartı ve kredi kartlarının asıl kart hamiline teslim edilmesini sağlayacak önlemleri almak, reşit olmayan ek kart hamilleri adına düzenlenen banka ve kredi kartlarının asıl kart hamillerine teslimini sağlamakla yükümlüdür.

Kredi kartı limiti

Madde 9 - Kart çıkaran kuruluşlar, kredi kartı almak isteyen kişilerin yasaklılık veya engel durumu, ekonomik ve sosyal durumu, aylık veya yıllık ortalama geliri, diğer kart çıkaran kuruluşlarca bu kişilere tahsis edilen kredi kartı limiti, bir model veya skorlama sistemi sonuçları, müşterini tanı ilkeleri ile 29 uncu madde çerçevesinde temin edilecek bilgileri dikkate alarak yapacakları değerlendirmeye istinaden kullanım limiti tespit etmek zorundadır. Kart çıkaran kuruluşlar kart limitlerini bu hüküm çerçevesinde güncelleyebilirler. Kart çıkaran kuruluşlar, kart hamilleri talep etmedikçe kart limitlerini artıramazlar. Kart hamillerinin harcamalarıyla kart limitlerini aşmaları halinde, aşılan miktara işlem tarihi ile ödeme tarihi arasındaki süre için, akdi faizden başka herhangi bir ücret talep edilemez.

Kart çıkaran kuruluş tarafından bir gerçek kişinin sahip olduğu tüm kredi kartları için tanınacak toplam kredi kartları limiti, ilk yıl için, ilgilinin aylık ortalama net gelirinin iki katını, ikinci yıl için ise, dört katını aşamaz. Bu fıkra uygulamasında bin Yeni Türk Lirasına kadar limitler hariç olmak üzere, aylık veya yıllık ortalama gelir düzeyi kart hamili tarafından beyan edilen ve ilgili kuruluşlarca teyit edilen gelirler üzerinden tespit edilir.

Kart hamilinin talebi üzerine üçüncü kişiler adına asıl karta bağlı ve asıl kart limitini aşmamak kaydı ile ek kredi kartı düzenlenebilir.

Kurul, ikinci fıkrada yer alan sınırlama da dahil olmak üzere, kart çıkaran kuruluşların genel ve bireysel risk sınır ve oranlarını belirlemeye yetkilidir.

Hesap özeti

Madde 10 - Kurulca belirlenecek usûl ve esaslar çerçevesinde, kredi kartı hesap özeti düzenlenmesi, yazılı veya kart hamilinin talebi üzerine elektronik ortam veya başka etkin yollarla bildirilmesi zorunludur.

Şikâyet ve itirazlar

Madde 11 - Kart çıkaran kuruluşlar, kart ve ek kart hamillerinin kart kullanımıyla ilgili olarak yapacakları şikâyet ve itiraz başvurularını, başvuru tarihinden itibaren yirmi gün içinde hamilin başvuru yöntemi kullanılarak ve gerekçeli bir şekilde cevaplandırmak zorundadır. Kuruluşlar, kart ve ek kart hamillerinin şikâyet ve itirazlarının ilgili birimlerine kolaylıkla ulaşmasını sağlayacak tedbirleri almakla yükümlüdür.

Kredi kartı ile yapılan işlemlere, son ödeme tarihinden itibaren on gün içinde, kart çıkaran kuruluşa başvurmak suretiyle itiraz edilebilir. Kredi kartı hamili, yapacağı başvuruda, hesap özeti hangi unsurlarına itiraz ettiğini gerekçesiyle belirtmek zorundadır. Süresi içerisinde itiraz edilmeyen hesap özeti kesinleşir. Hesap özeti kesinleşmesi genel hükümlere göre dava hakkını ortadan kaldırmaz.

Kartın haksız kullanımı ve sigortalanması

Madde 12 - Kartın ya da 16. maddede belirtilen bilgilerin kaybolması veya çalınması halinde kart hamili, yapacağı bildirimden önceki yirmi dört saat içinde gerçekleşen hukuka aykırı kullanımdan doğan zararlardan yüzelli Yeni Türk Lirası ile sınırlı olmak üzere sorumludur. Hukuka aykırı kullanımın, hamilin ağır ihmeline veya kastına dayanması veya bildirim yapılmaması hallerinde bu sınır uygulanmaz.

Kart çıkaran kuruluş, yapılacak talep ve ilgili sigorta prim bedelinin ödenmesi koşulu ile kart hamilinin birinci fıkrada belirtilen yüzelli Yeni Türk Lirası tutarındaki

sorumluluğunun sigortalanmasını sağlamakla yükümlüdür. Kartların sigortalanması ve sorumluluğun paylaşılmasına ilişkin usûl ve esaslar Kurum tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Kurumsal yönetime ilişkin hükümler

Madde 13 - Kart çıkarma, bilgi alışverişi, takas ve mahsuplaşma faaliyetinde bulunan kuruluşların yönetim ve teşkilat yapısına, muhasebe ve raporlama sistemine ve kurumsal yönetime ilişkin usûl ve esaslar Kurulca belirlenir. Kart çıkaran kuruluşlar, kredi kartlarına uyguladıkları faiz, gecikme faizi, yıllık ücret ve her türlü komisyon oranları ile istenilen diğer bilgileri kamuoyuna yayınlanmak üzere aylık olarak Kuruma iletir. Yayınlanacak bilgi ve belgelerin içeriği ve yayınlama usûl ve esasları Kurulca belirlenir.

Koruyucu hükümler

Madde 14 - Kurul, bu Kanunun 4 üncü maddesi uyarınca faaliyet izni verilen kuruluşların varlıkları, alacakları, özkaynakları, borç, yükümlülük ve taahhütleri, gelir ve giderleri arasındaki ilgi ve dengelerin ve malî bünyeyi etkileyen diğer tüm unsurların ve maruz kalınan risklerin tespiti, tahlili, izlenmesi, ölçülmesi ve değerlendirilmesi amacıyla sermaye ve likidite yeterliliği de dahil sınırlamalar ve standart oranlar belirlemek suretiyle, gerekli düzenlemeleri yapmaya ve bunlar hakkında her türlü tedbiri almaya yetkilidir.

Bu Kanunun 4 üncü maddesi uyarınca faaliyet izni verilen kuruluşlar, yapılan düzenlemelere uymak, belirlenen sınırlamaları ve standart oranları hesaplamak, tutturmak ve idame ettirmek ve bunlara ilişkin olarak Kurul tarafından istenen tedbirleri belirlenen süreler içinde almak ve uygulamakla yükümlüdür.

BÖLÜM 4

Kart Hamillerinin Yükümlülükleri

Kart Kullanımına İlişkin Yükümlülükler

Madde 15 - Kart kullanımından doğan sorumluluk, sözleşme imzalandığı ve kartın zilyetliğine geçtiği veya fizikî varlığı bulunmayan kart numarasının öğrenildiği andan itibaren, kart hamiline aittir.

Kartın imza hanesinin kart hamili tarafından imzalanmış olması zorunludur. Üye işyerinin talep etmesi durumunda kart hamili, kartın kullanımı sırasında kimlik belgesi ibraz etmek zorundadır.

Bu Kanunun 20. maddesi uyarınca harcama belgesi düzenlenmeksizin çeşitli iletişim araçları yoluyla veya sipariş formu vasıtasıyla yapılan mal ve hizmet alımlarındaki hukuka aykırı kullanımlardan kaynaklanan zararlardan kart hamili sorumlu tutulamaz.

Bildirim Zorunluluğu

Madde 16 - Kart hamili, kendisine tevdi edilen kartı ve kartın kullanılması bir kod numarası, şifre veya kimliği belirleyici başka bir yöntemin kullanılmasını gerektiriyorsa bu bilgileri güvenli bir şekilde korumak ve başkaları tarafından kullanılmasına engel olacak önlemleri almak, kartın kaybolması, çalınması veya iradesi dışında gerçekleşmiş herhangi bir işlemi öğrenmesi halinde kart çıkaran kuruluşu derhal haberdar etmek zorundadır.

Kart hamili adresinde meydana gelen değişiklikleri, değişiklik tarihinden itibaren onbeş gün içinde kart çıkaran kuruluşu bildirmekle yükümlüdür.

BÖLÜM 5

Üye İşyeri ve Üye İşyeri Anlaşması Yapan Kuruluşlara İlişkin Yükümlülükler

Kartın kontrol ve kabulü

Madde 17 - Üye işyerleri, kart hamillerinin yapmış oldukları mal ve hizmet alımlarının bedelini banka kartı ya da kredi kartı ile ödeme taleplerini kabul etmek zorundadır. Bu zorunluluk indirim dönemlerinde de geçerlidir. Üye işyerleri, kart hamilinden kartın kullanılması dolayısıyla komisyon veya benzeri bir isim altında ilave bir ödemede bulunmasını isteyemez. Bu hükme aykırı davranılması halinde, üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar tarafından üye işyeri sözleşmesi feshedilir ve bir yıl süreyle yeni bir sözleşme yapılamaz.

Üye işyerleri, mal ve hizmet bedeli karşılığını banka kartı veya kredi kartı ile ödemek isteyen kişilerin imza gerektiren işlemlerde imza kontrolünü yapmak, kartın tahrifata uğrayıp uğramadığını kontrol etmek ve üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlarca kendilerine ulaştırılan bilgiler çerçevesinde kartın geçerliliğini tespit etmekle yükümlü olup, gerekli durumlarda kart üzerinde yer alan bilgilerle kimlik belgesi üzerinde yer alan bilgileri karşılaştırmak üzere geçerli bir kimlik belgesi ibrazını talep etmek ve harcama belgesi üzerindeki bilgilerle kredi kartı üzerindeki bilgileri karşılaştırarak kontrol etmekle yükümlüdür. Bu kontrollerin yapılmamasından doğan zararlardan üye işyerleri sorumludur.

Bilgilendirme ve sistemin güvenliğinin sağlanması

Madde 18 - Üye işyerleri, banka kartı ve kredi kartı ile işlem yapıldığını gösteren işaretleri, işyerinin girişinde ve kart hamilleri tarafından kolayca görülebilecek bir yere koymak, üye işyeri sözleşmeleri herhangi bir nedenle sona erdiği takdirde de, bu işaretleri kaldırmakla yükümlüdür. Üye işyerleri, teknik bir nedenle geçici bir süreyle işlem yapılamadığı hallerde kart hamillerini uyarmakla yükümlüdür.

Üye işyerleri, 20. madde uyarınca harcama belgesi düzenlenmeksizin çeşitli iletişim araçları yoluyla veya sipariş formu vasıtasıyla işlem yapılmasına olanak sağlamak üzere kuracakları sistemlerin güvenli bir şekilde çalışmasını temin etmekle yükümlüdür.

Harcama ve alacak belgesi

Madde 19 - Üye işyerleri, mal ve hizmet bedellerinin banka kartı ya da kredi kartı ile ödenmesi veya nakit talep edilmesi halinde, 20. madde hükümleri saklı kalmak kaydıyla, elektronik ya da mekanik cihazları kullanarak harcama belgesi veya nakit ödeme belgesi düzenlemek ve aslını sözleşmede belirtilen süre içinde muhafaza etmek ve bir nüshayı da kart hamiline vermek zorundadır. Bu hükme aykırılık halinde satılan hizmet veya mal bedeli üye işyeri anlaşması yapan kuruluştan talep edilemez.

Üye işyerleri kart kullanılarak satın alınmış bir malın iadesi veya hizmetin alımından vazgeçilmesi veya yapılan işlemin iptali halinde, alacak belgesi düzenleyerek bir nüshasını kart hamiline verdikten sonra diğer bir nüshayı da muhafaza etmekle yükümlüdür.

İmza gerektirmeyen işlemler

Madde 20 - İşlemin niteliği nedeniyle harcama ve alacak belgesi düzenleme imkânı olmayan hallerde kartlar, hamil tarafından çeşitli iletişim araçları ile kart numarası bildirilmek veya imza yerine geçen kod numarası, şifre ya da kimliği belirleyici benzeri başka bir yöntemle işlem yapılmak suretiyle de kullanılabilir.

Üye İşyeri anlaşması yapan kuruluşlar

Madde 21 - Üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar, kartın kabulü hususunda kart çıkaran kuruluştan onay alınmasını sağlayacak alt yapıyı oluşturmakla yükümlüdür.

Üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar sözleşme yaptıkları işyerleri için işlem limiti tespit edebilir.

Üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar, sözleşme yaptıkları üye işyerlerine kart hamillerinin gerçekleştirdikleri işlem bedellerini sözleşme hükümlerine uygun olarak ödemek zorundadır.

Anlaşma yapılacak üye işyerlerinin kapsamını ve işlem türlerini sınırlandırmaya Kurul yetkilidir.

İşlem limiti

Madde 22 - Üye işyerleri, tek bir kredi kartı ile yapılacak harcama tutarının belirlenen işlem limitini aşması halinde kart çıkaran kuruluştan kartın kabulü için yetki almakla yükümlü tutulmuş ise harcamanın tamamı için yetki almak zorundadır. Aynı kart ile aynı ödeme işlemi için birden fazla harcama belgesi düzenlenemez. Bu hükme aykırı davranılması halinde üye işyerleri satılan hizmet veya mal bedelini üye işyeri anlaşması yapan kuruluştan talep edemez.

Bilgilerin saklanması

Madde 23 - Üye işyerleri, kartın kullanımı sonucunda kart ve kart hamili ile ilgili edindikleri bilgileri, kanunla yetkili kılınan kişi, kurum ve kuruluşlar hariç olmak üzere kart hamilinin yazılı rızasını almadan başkasına açıklayamaz, saklayamaz ve kopyalayamaz. Üye işyerleri, kart bilgilerini üye işyeri anlaşması yaptığı kuruluş dışındaki şahıs veya kuruluşlarla paylaşamaz, satamaz, satın alamaz ve takas edemez. Üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar, bu fıkranın uygulanmasını gözetmekle yükümlüdür.

Kart çıkaran kuruluşlar, edindikleri kişisel bilgileri gizli tutmak, kendi hizmetlerinin pazarlanması dışında başka amaçlarla kullanmamak ve kanunla yetkili kılınan kişi, kurum ve kuruluşlar dışında kalanların bu bilgilere ulaşmasını engellemek amacıyla gereken önlemleri almakla yükümlüdür.

BÖLÜM 6

Sözleşme Şekli ve Genel İşlem Şartları

Sözleşme şartları

Madde 24 -Kart çıkaran kuruluşlar ile kart hamilleri arasındaki ilişkiler, bu Kanun ve ilgili diğer mevzuat çerçevesinde en az oniki punto ve koyu siyah harflerle hazırlanacak yazılı sözleşme ile düzenlenir. Sözleşmenin bir örneği, kart hamiline ve varsa kefile verilir. Sözleşme hükümleri ve kartın kullanımı hakkında kart hamiline ayrıntılı bilgi verilmesi zorunludur.

Kart çıkaran kuruluşların kart hamilleri ile akdedeceği sözleşmelerin şekil ve içeriğinde yer alması gereken asgarî hususlar Kurulca belirlenir. Sözleşmede belirtilen asgarî tutar, dönem borcunun yüzde yirmisinden aşağı olamaz. Hesap özetinde yer alan asgarî ödeme tutarı son ödeme tarihinde ödenmediği takdirde kart hamili ödenmeyen tutar için sözleşmede öngörülen gecikme faizi dışında bir yükümlülük altına sokulamaz.

Kart hamilinin yaptığı işlemler nedeniyle, sözleşmede yer almayan faiz, komisyon veya masraf gibi adlar altında hiçbir şekil ve surette ödeme talep edilemez ve kart hamilinin hesabından kesinti yapılamaz. Sözleşmede kart hamilinin haklarını zedeleyici ve kart çıkaran kuruluş lehine tek taraflı haksız şartlar sağlayan hükümlere yer verilemez.

Kart hamilinin borcu kefile bildirilmedikçe, kefil için temerrüt durumunun oluşmayacağı sözleşmede gösterilir. Sözleşme hükümlerinde kefilin sorumluluğunu artırıcı nitelikteki değişikliklere ve kartın kullanım limitinin yükseltilmesine ilişkin olarak kefilin ilave şartlara dair sorumluluğunun başlaması için kefilin yazılı onayının alınması şarttır. Kredi kartı kullanımlarındaki kefalet, Borçlar Kanununda belirtilen adi kefalet hükümlerine tâbidir. Asıl borçluya başvurulup borcun tahsili için tüm yollar denenmeden kefilin borcun ifası istenemez.

Sözleşme değişiklikleri

Madde 25 - Sözleşmede yapılacak değişiklikler kart hamiline bildirilir. Bu değişiklikler bildirim yapıldığı döneme ilişkin son ödeme tarihinden itibaren hüküm ifade eder. Bildirimin ait olduğu döneme ilişkin son ödeme tarihinden sonra kartın kullanılmaya devam olunması halinde, sözleşmede meydana gelen değişikliklerin kabul edildiği addolunur. Faiz oranının artırılması durumunda ise bu değişikliğin hüküm ifade edebilmesi için otuz gün önceden kart hamiline bildirilmesi zorunludur. Kart hamili faiz artırımına ilişkin bildirim tarihinden itibaren en geç altmış gün içinde tüm borcunu ödeyip kredi kartını kullanmaya son verdiği takdirde faiz artışından etkilenmez.

Kart hamili, talep etmek suretiyle kartı iptal ettirmek ve sözleşmeyi feshetmek hakkına sahiptir.

Faiz hesaplanması

Madde 26 - Bir hesap dönemine ilişkin toplam borç tutarı veya hesap bakiyesi üzerinden, o döneme ilişkin hesap özeti düzenlendiği hesap kesim tarihinden önceki bir tarih itibarıyla faiz yürütülebileceğine ilişkin kayıtlar hükümsüzdür. Nakit kullanımına ilişkin borçlar hakkında işlem tarihi esas alınabilir. Nakit kullanımı kapsamında değerlendirilecek işlemler Kurulca belirlenir.

Dönem borcunun bir kısmının ödenmesi halinde kalan hesap bakiyesi üzerinden faiz hesaplanır. Kalan hesap bakiyesine, asgarî tutar ve üzerinde ödeme yapılması durumunda akdi faiz, asgarî tutarın altında ödeme yapılması durumunda ise gecikme faizi uygulanır. Temerrüt hali de dahil olmak üzere, kart uygulamasından doğan borçlarda bileşik faiz uygulanmaz.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, azami akdi ve gecikme faiz oranlarını tespit etmeye yetkilidir ve belirlediği bu oranları 3 ayda bir açıklar.

Hesap kesim tarihi ile son ödeme tarihi arasında on günden az bir süre olamaz. Katılım bankaları açısından bu Kanun uygulamasında yer alan faiz kâr payı, gecikme faizi ise gecikme cezası olarak uygulanır.

4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanununun 10 uncu maddesinin ikinci fıkrasının (f) bendi kredi kartları için uygulanmaz.

BÖLÜM 7

Denetim ve Alınacak Önlemler

Denetim

Madde 27 - Bu Kanununun 4 üncü maddesine istinaden faaliyet izni verilen kuruluşların, bu Kanun hükümleri çerçevesinde gerçekleştirdikleri faaliyetlerin denetim ve gözetimi Kurum tarafından sağlanır. Bu kuruluşlar, öncelikle iç kontrol, risk yönetimi ve iç denetim sistemleri, muhasebe ve finansal raporlama birimi kurmak, finansal tablolara ilişkin bilgi ve belgeler başta olmak üzere her türlü kayıt, bilgi, belge, yapı ve sistemlerini denetime uygun ve hazır hale getirmek zorundadırlar.

Kanun kapsamında yer alan kişi ve kuruluşlar, Kurulca belirlenecek usûl ve esaslar çerçevesinde gizli dahi olsa bu Kanunun uygulanması ile ilgili olarak her türlü bilgi ve belgeyi talep üzerine Kuruma tevdi etmekle yükümlüdür. Denetim ve gözetime ilişkin usûl ve esaslar Kurum tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Alınacak önlemler

Madde 28 - Yapılan denetimler sonucunda, 14 üncü madde çerçevesinde tespit edilen hususlar ile ilgili tedbirleri almayan, bu Kanununun 4 üncü maddesine istinaden

faaliyet izni verilen kuruluşların faaliyet iznini kaldırmaya en az beş üyesinin aynı yöndeki oyuyla Kurul yetkilidir.

BÖLÜM 8

Kuruluşlar ve Kurumlar Arası İşbirliği

Bilgi alışverişi, takas ve mahsup işlemleri

Madde 29 - Kart hamillerinin risk durumlarının izlenmesi, değerlendirilmesi, kontrolü ve müşteri hizmetlerinin yerine getirilmesi amacıyla yapılacak bilgi ve belge alışverişi veya kartların kullanımından doğan borç ve alacakların takas ve mahsup işlemleri kart çıkaran kuruluşların aralarında akdedecekleri yazılı sözleşmeler çerçevesinde kendi aralarında veya en az beş kart çıkaran kuruluş tarafından kurulacak şirketler vasıtasıyla gerçekleştirilir. Bilgi alışverişine ilişkin olarak kurulacak sistemlerden, ilgili gerçek ve tüzel kişiler ücret karşılığında faydalanır. Bu hakkın kullanımına veya alınan bilgi ve belgelere ilişkin uyuşmazlıklarda bu Kanunun 44 üncü maddesi hükümleri uygulanır. Bu hüküm gereğince yapılacak bilgi ve belge alışverişi 31 inci maddenin ikinci fıkrası hükmü dışındadır.

Birinci fıkraya istinaden kurulacak şirketler, Kurumca istenilen tüm bilgi ve belgeleri belirlenen usûl ve esaslara uygun olarak vermekle yükümlüdür. Kurum, alınacak bilgi ve belgeleri gözetim ve denetim sisteminde ve yapılacak kanunî işlemlerde kullanmaya yetkilidir.

Bu şirketlerin faaliyet usûl ve esasları, üyelik şartları ile gözetim ve denetimine ilişkin hususlar Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının görüşü alınmak suretiyle Kurul tarafından yönetmelikle düzenlenir. Kurulca gerek görülmesi halinde bu şirketlerin gözetim ve denetimine ilişkin yetki Kurum tarafından Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ile birlikte kullanılabilir.

Kurumlar arası işbirliği

Madde 30 -Bu Kanunun uygulanması ve kredi kartları politikalarının yürütülmesiyle ilgili konularda; Kurum, Maliye Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, Rekabet Kurumu, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ve Kurulca belirlenecek diğer kurumlar karşılıklı mütalâa veya bilgi teatisinde bulunurlar.

Kurum ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası bu Kanunda belirtilen görevleri yerine getirmek amacıyla veri tabanlarında yer alan ve birlikte üzerinde uzlaşılan bilgileri gizlilik hükümleri çerçevesinde paylaşırlar. Bilgi paylaşımına ve diğer hususlara dair yapılacak işbirliğine ilişkin usûl ve esaslar ilgili tarafların görüşü alınmak suretiyle Kurulca belirlenir.

BÖLÜM 9

Kanunî Yükümlülükler

Sırların saklanması

Madde 31 -Kurul üyeleri ile Kurum personeli, görevleri sırasında öğrendikleri bu Kanun kapsamındaki kuruluşlara, kart hamillerine ve kefillere ait sırları kanunen açıkça yetkili olanlardan başkasına açıklayamaz ve kendi yararlarına kullanamazlar. Kartlı sistem kuran, kart çıkaran, üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar, 29 uncu maddede yer alan kuruluşlar ile üye işyerleri, bunların ortakları, yönetim kurulu üyeleri, mensupları, bunlar adına hareket eden kişiler ile görevlileri, sıfat ve görevleri dolayısıyla öğrendikleri sırları kanunen açıkça yetkili kılınan mercilerden başkasına açıklayamazlar. Kart çıkaran kuruluşların destek hizmeti aldığı kuruluş ve çalışanları hakkında da bu hüküm uygulanır.

İspat yükü

Madde 32 -Kart numarası bildirilmek suretiyle üye işyerinden telefon, elektronik ortam, sipariş formu veya diğer iletişim araçları yoluyla yapılan işlemlerden doğacak anlaşmazlıklarda ispat yükü üye işyerine aittir. Kart çıkaran kuruluş ile kart hamili arasında oluşabilecek herhangi bir uyuşmazlık halinde, işlemin hatasız bir şekilde kaydedildiği, hesaba intikal ettirildiği ve herhangi bir teknik yetersizlik veya arıza halinin bulunmadığını ispat etme yükümlülüğü kart çıkaran kuruluşa aittir.

Bu Kanun kapsamında telefonla yapılan bildirimlerin, konuşmaların kaydedildiği çağrı merkezlerine veya ilgili yerlerde sağlanan kayıt cihazları aracılığıyla yapılması zorunludur. Kart çıkaran kuruluşların ilân ettikleri ve duyurdukları çağrı merkezlerine iletilen telefonla yapılan bildirimlere ilişkin ses kayıtları, bildirim tarihinden itibaren bir yıl süreyle saklanır. Bunlardan ihtilafı olanların bu süre ile sınırlı olmaksızın ihtilaf sonuçlanıncaya kadar muhafazası zorunludur.

Mikrofilmlerden veya mikro fişlerden alınan kopyalar ya da elektronik veya manyetik ortamlardan çıkarılan bilgileri içeren belgeler, bu kopya ve belgelerin birbirlerini teyit etmeleri kaydıyla asıllarına gerek kalmaksızın 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 68 inci maddesinin birinci fıkrasında belirtilen belgelerden sayılır.

Özen yükümlülüğü

Madde 33 -Kartlı sistem kuran, kart çıkaran, üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar ve üye işyerleri bu Kanun ve ilgili düzenlemeler ile getirilen yükümlülüklerin yerine getirilmesinde gerekli basiret ve özeni göstermekle yükümlüdür.

Mesleki faaliyetin korunması

Madde 34 -Bu Kanuna göre kartlı sistem kurma, kart çıkarma veya üye işyerleri ile anlaşma yapma yetkisi olanlar dışında, hiçbir gerçek veya tüzel kişi aslen veya fer'an

meslek edinerek kartlı sistem kuramaz, kart çıkaramaz veya üye işyerleri ile anlaşma yapamaz, ticaret unvanları ve her türlü belgeleri ile ilân ve reklâmlarında bu işlerle uğraştıkları izlenimini yaratacak hiçbir kelime veya tâbiri kullanamazlar.

BOLÜM 10

İdarî ve Adlî Cezalar

İdari para cezaları

Madde 35 - Kurul kararıyla ve gerekçesi belirtilmek suretiyle bu Kanun kapsamındaki kuruluşlara, bu Kanunun;

8 inci maddesinin birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarına aykırılık halinde ikibin Yeni Türk Lirasından onbin Yeni Türk Lirasına kadar,

b) 9 uncu maddesinin birinci fıkrasına aykırılık halinde ikibin Yeni Türk Lirasından onbin Yeni Türk Lirasına kadar, ikinci fıkrasına aykırılık halinde beşbin Yeni Türk Lirasından az olmamak üzere, aykırılık oluşturan tutarın yüzde biri tutarına kadar,

c) 10 uncu maddesi ve 11 inci maddesinin birinci fıkrasına aykırılık halinde ikibin Yeni Türk Lirasından onbin Yeni Türk Lirasına kadar,

d) 14 üncü maddesi hükümlerine aykırılık halinde onbin Yeni Türk Lirasından ellibin Yeni Türk Lirasına kadar,

e) 18 inci maddesinin ikinci fıkrasına aykırılık halinde ikibin Yeni Türk Lirasından onbin Yeni Türk Lirasına kadar,

f) 24 üncü ve 25 inci maddelerine aykırılık halinde ikibin Yeni Türk Lirasından onbin Yeni Türk Lirasına kadar,

g) 27 nci maddesinin birinci fıkrasına aykırılık halinde onbin Yeni Türk Lirasından elli bin Yeni Türk Lirasına kadar,

h) İlgili maddelerine göre, Kurul tarafından bu Kanuna dayanılarak alınan kararlara, çıkarılan yönetmelik ve tebliğlere ve yapılan diğer düzenlemelere uyulmaması halinde iki bin Yeni Türk Lirasından on bin Yeni Türk Lirasına kadar veya aykırılık teşkil eden tutarın yüzde biri oranına kadar, idarî para cezası uygulanır.

Bu Kanunda belirtilen para cezaları her yıl başında 5326 sayılı Kabahatler Kanununun ilgili hükümleri uyarınca artırılır.

Sahte belge düzenlenmesi

Madde 36 - Gerçeğe aykırı olarak harcama belgesi, nakit ödeme belgesi ya da alacak belgesi düzenlemek veya bu belgelerde ne surette olursa olsun tahrifat yapmak suretiyle kendisine veya başkasına yarar sağlayanlar, iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılırlar.

Gerçeğe aykırı beyan, sözleşme ve eki belgelerde sahtecilik

Madde 37 - Banka kartı veya kredi kartını kaybettiği ya da çaldığı yolunda gerçeğe aykırı beyanda bulunarak kartı bizzat kullanan veya başkasına kullandıran kart hamilleri ile bunları bilerek kullananlar bir yıldan üç yıla kadar hapis ve iki bin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılırlar.

Kredi kartı veya üye işyeri sözleşmesinde veya eki belgelerde sahtecilik yapanlar veya sözleşme imzalamak amacıyla sahte belge ibraz edenler bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına mahkûm edilirler.

İzinsiz kart çıkarma

Madde 38 - Bu Kanunun 4 üncü maddesinde belirtilen izinleri almaksızın kartlı sistem kuran, kredi kartı çıkaran veya üye işyeri anlaşması yapan veya ticaret unvanları, her türlü belgeleri, ilân ve reklamları veya kamuoyuna yaptıkları açıklamalarda bu işlerle uğraştıkları izlenimini yaratacak söz ve deyimleri kullanan gerçek kişiler ile tüzel kişilerin görevlileri bir yıldan üç yıla kadar hapis ve bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılırlar.

Birinci fıkraya aykırılık halinde Kurumun, ilgili Cumhuriyet Başsavcılığını muhatap talebi üzerine sulh ceza hâkimince, dava açılması halinde davaya bakan mahkemece işyerlerinin faaliyetleri ve reklamları geçici olarak durdurulur, ilânları toplatılır. Bu tedbirler, hâkim kararı ile kaldırılıncaya kadar devam eder. Bu kararlara karşı itiraz yolu açıktır.

Bilgi güvenliği yükümlülüğüne aykırı davranılması

Madde 39 - Bu Kanunun 8 inci maddesinin beşinci fıkrası ve 23 üncü maddesi hükümlerine kasten aykırı hareket eden kuruluşlar, üye işyerleri ve üye işyeri anlaşması yapan kuruluşların işlerini fiilen yöneten görevlileri ve işlemi yapan kişiler, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılırlar.

Kartların kullanılması için zorunlu olup gizli kalması gereken kod numarası, kart numarası, şifre ya da kimliği belirleyici başka bir yöntemin dikkatsizlik veya tedbirsizlik veya meslekte yetersizlik veya emir ve kurallara aykırılık nedeniyle açığa çıkmasına neden olan kart çıkaran kuruluşlar, üye işyerleri ve üye işyeri anlaşması yapan kuruluşların işlerini fiilen yöneten görevli ve ilgili mensupları bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılırlar.

Bu Kanunun 31 inci maddesine aykırı davranışlar hakkında bir yıldan üç yıla kadar hapis ve bin güne kadar adli para cezası uygulanır.

Üye işyerlerinin ceza sorumluluğu

Madde 40 - Bu Kanunun 17 nci maddesinin birinci fıkrasına, 18 inci maddesindeki banka kartı ve kredi kartı ile işlem yapıldığını gösteren işaretleri kaldırma yükümlülüğüne ve 19 uncu maddesinin ikinci fıkrasına aykırı hareket eden üye işyerlerinin işlerini fiilen yöneten görevli ve ilgili mensupları bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılırlar.

Denetimde istenilen bilgi ve belgeleri vermemek

Madde 22 - Bu Kanunun 27 nci maddesinin ikinci fıkrası uyarınca istenilen bilgi ve belgeleri vermeyenler ile bu bilgi ve belgeleri gerçeğe aykırı olarak verenler, üç aydan bir yıla kadar hapis ve binbeşyüz güne kadar adli para cezası ile cezalandırılırlar.

Kovuşturma usulü

Madde 22 – Bu Kanunun 38 inci, 39 uncu ve 41 inci maddelerinde belirtilen suçlara ilişkin soruşturma ve kovuşturma yapılması, Kurum tarafından Cumhuriyet Başsavcılığına yazılı başvuruda bulunulmasına bağlıdır. Bu başvuru muhakeme şartı niteliğindedir. Bu fıkra uyarınca yapılan soruşturmalar neticesinde açılan kamu davalarında, başvuruda bulunması halinde Kurum, başvuru tarihinde müdahil sıfatını kazanır.

Birinci fıkra hükümlerine göre başlatılan soruşturmalar neticesinde Cumhuriyet savcılarını kovuşturmaya yer olmadığına karar verilerse, bu karar Kuruma tebliğ edilir. Kurum, kendisine tebliğ edilecek bu kararlara karşı 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununa göre itiraza yetkilidir. Kamu davası açılması halinde, iddianamenin bir örneği Kuruma tebliğ edilir. Bu Kanunun 39 uncu maddesinde belirtilen suçtan dolayı ilgililerin Cumhuriyet Başsavcılığına başvuru hakkı saklıdır.

BÖLÜM 11

Diğer Hükümler

Kurumsal kredi kartları

Madde 43 - Bu Kanunun 8 inci maddesinin ikinci fıkrası, 9 uncu, 12 nci, 24 üncü, 25 inci, 26 ncı ve 44 üncü maddesi hükümleri tacirlere verilen kurumsal kredi kartları hakkında uygulanmaz.

Yetkili mahkeme ve merciler

Madde 44 - Bu Kanunun uygulanmasıyla ilgili uyuşmazlıklarda kart hamilinin tüketici olması halinde, 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun 22 nci ve 23 üncü maddesi hükümleri uygulanır. Kart çıkaran kuruluşlar tarafından kart hamilleri aleyhine açılacak davalarda 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun görev ve yetkiye ilişkin hükümleri uygulanır.

Tebliğat

Madde 45 - Bu Kanun uyarınca kart hamiline ve kefillerine yapılacak ihtarlar 7201 sayılı Tebliğat Kanunu hükümleri saklı kalmak kaydıyla, sözleşmedeki veya başvuru formundaki adresine, kart hamilinin bu adresini değiştirdiğini bildirmiş olması halinde ise bildirilen son adresine yapılır.

Katılma payı

Madde 46 - Bankalar hariç olmak üzere, bu Kanunun 4 üncü maddesi uyarınca faaliyet izni verilen kuruluşlar bir önceki yıl sonu bilanço toplamının onbinde üçünü geçmemek üzere Kurulca belirlenecek oranda katılma payını Kuruma öderler. Belirlenen süre içerisinde ödenmeyen katılma payları 6183 sayılı Amme

Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre tahsil edilir. Bu kuruluşlarca Kuruma ödenen katılım payı tutarları kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider olarak kabul edilir.

Parasal tutarlar

Madde 47 - Para cezalarına ilişkin hükümler hariç olmak üzere, bu Kanundaki parasal tutar ve sınırlardan her biri, her yıl, Türkiye İstatistik Kurumu tarafından açıklanan üretici fiyatları endeksindeki artış oranının gerektirdiği miktarı geçmemek üzere Kurul kararıyla artırılabilir.

Yönetmelikler

Madde 48 - Bu Kanuna göre çıkarılacak yönetmelikler bir yıl içerisinde hazırlanarak Kurumca yürürlüğe konulur.

Geçici madde 1 - Bu Kanun hükümleri kapsamına giren kuruluşlar durumlarını bir yıl içinde bu Kanun hükümlerine uygun hale getirmek zorundadırlar.

Geçici madde 2 - Bankalar hariç olmak üzere, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte 4 üncü maddede belirtilen faaliyetlerde bulunan kuruluşlar, anılan maddede öngörülen yönetmeliğin yayımı tarihinden başlayarak üç ay içinde Kuruma başvurarak gerekli izinleri almak zorundadır.

Geçici madde 3 - Bu Kanunun kapsamındaki kart çıkaran kuruluşlar faiz hesaplamasına ilişkin uygulamalarını üç ay, diğer uygulamalarını ise bir yıl içerisinde bu Kanun hükümlerine uygun hale getirmek zorundadırlar. Ancak, 24 üncü maddenin üçüncü fıkrasındaki asgarî tutar bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay yüzde on olarak uygulanır.

Geçici madde 4 - Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla, kendisine dönem sonu borcunun ödenmesi için ihtar çekilmiş veya haklarında icra takibi başlatılmış ya

da 31/1/2006 tarihine kadar temerrüde düşmüş olan kredi kartı borçluları, altmış gün içerisinde ilgili kredi kartı veren kuruluşa veya avukatına yazılı olarak, güncel tebligat adresi de belirtmek suretiyle müracaat ederek, borçlarını taksitle ödemek istediklerini beyan etmeleri halinde, düzenlenecek ödeme plânını imzalamaları ve ilk taksiti de peşin ödemeleri şartıyla kendisine bildirilen son dönem borcu tamamen tahsil edilinceye kadar yıllık % 18 faiz oranı üzerinden hesaplanacak borç tutarını; icra takibine konu olmuş ise takip, dava masraf ve harçları, vekâlet ücreti ile birlikte onsekiz eşit taksitte ödeme hakkına sahip olurlar.

Temerrüt tarihindeki ana para borcu kart çıkaran kuruluş tarafından kart hamiline o tarihte gönderilen son dönem borcunda belirtilen toplam borç tutarıdır. Kredi kartı borçlusunun bu maddenin birinci fıkrasına uygun olarak alacaklıya müracaat etmesi ve yapılan ödeme plânı doğrultusunda taksit tutarlarını ödemesi şartıyla, halihazırda yapılmış işlemler baki kalmak kaydıyla icra işlemleri durur, İcra ve İflas Kanununda belirtilen süreler işlemez.

Kredi kartı borçlusu bu ödeme plânına karşı ancak, plân doğrultusunda ödeme yapmak ve ödemelere devam etmek koşulu ile itiraz yoluna başvurabilir. İşbu geçici madde kapsamında yeniden yapılandırılan borçlarda, borçlunun yapılandırma öncesi dönemde borca vaki itirazları ortadan kalkar. Ödeme plânı uyarınca son taksitin de vadesinde ödenmesi üzerine icra takibi sona erer. Taksitlerden herhangi birinin vadesinde ödenmemesi halinde bu madde ile sağlanan haklar ortadan kalkar ve bu Kanunun 26 ncı maddesinde belirtilen gecikme faizi üzerinden mevcut icra takip işlemlerine devam edilir. İşbu geçici madde Kanunun yürürlüğe giriş tarihinden önce yapılmış ödemeleri geri isteme hakkı vermez.

Yürürlük

Madde 49 - Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 50 – Bu kanun hükümlerini Bankalar Kurulu yürütür.

